

Nașterea unei lumi

Am intrat în al doilea an de libertate. Libertate atât de scump plătită și atât de umbră de discordie, neîncredere, dispreț și — mai grav decât toate — de o violență ale cărei resurse par, încă, departe de a se fi epuizat.

A trecut atât timp de la Revoluție, dar înlăptuirea idealurilor ei întârzie. Ființa noastră, mutilată de jumătatea de secol de dictatură, refuză să se suprapună peste imaginea pe care speraserăm să i-o regăsim odată cu libertatea. Speraserăm că suntem un popor blind, dar iată că s-a tras în oameni nelănați, în decembrie și în iunie, iar acum se pregătește o acoperire formală a unor asemenea atrocități. Speraserăm că suntem un popor tolerant, dar iată că de greu suportăm să ascultăm până la capăt discursul adversarului. Ne aflăm, parcă străini de noi înșine, mai singuri ca oricând, în fața unei Europe redevenite indiferentă.

Revoluția din Decembrie a fost una de ordin moral: „Vom muri și vom fi liberi.” Trădarea idealurilor Revoluției a dus la o criză de ordin moral. Nu se poate ieși din această criză decât întind în moralitate.

Ce trebuie făcut? Problemele simple au soluții simple. Pentru a intra în moralitate sunt necesare, în primul și în primul rând, rostirea și asumarea adevărului.

A adevărului despre Revoluție, o revoluție cu nenumărate victime și cu nici un vinovat. Zădarnic se slujește la mormintele eroilor, zădarnic li se aduc coroane, zădarnic li se pun lezezi și cruci de marmură: păcatele nu pot fi iertate prin cumpărarea de indulgențe. Deasupra țării plutește un abur al singelui nevinovat, un abur al crimei, ce nu poate fi risipit fără rostirea adevărului.

Trebuie spus, totodată, adevărul despre evenimentele din Iunie. Căci, așa cum nu se poate guverna având împotriva umbrela eroilor, nu se poate guverna având împotriva tineretului. Nu se poate și nu se va putea asimila mișcarea din Piața Universității cu un fenomen galănesc, așa cum nu s-a putut asimila revoluția Timișoarei cu un fenomen huliganic. Nimeni nu poate desțințui barbaria împotriva propriului său popor fără a răspunde în fața națiunii, a istoriei și a lui Dumnezeu.

Trebuie spus adevărul despre tulburările internaționale de la Tirgu-Mureș, adevărul despre implementarea comunismului în România, trebuie spuse toate adevărurile fără de care societatea românească nu își poate regăsi armonia.

Credem, aşadar, că prima datorie a noastră, a celor care, printr-un joc al destinului sau prin propria noastră lașitate, am supra-viețuit și ne bucurăm acum de libertatea obținută prin jertă, este de a sprijini idealurile Revoluției, luptând pentru Adevăr.

Credincioși spiritului Timișoarei și al Pieței Universității, credem că rostirea adevărului nu trebuie să ducă la vindicție, ci la împăcare. Adversarii noștri sunt ideologiile pustiitoare, răul, minciuna — nu oamenii care, slujindu-le, au constituit totodată și primele lor victime.

Credem că elementele care ne unesc — spiritualitatea românească, cultura, credința, respectul față de trecut, speranța în viitor, desigur, mai puternică decât cele care ne despart — pot crea și menține punți între noi, oricât de diverse ar fi opțiunile noastre politice. Sperăm că îndelungata tradiție creștină a poporului nostru ne va face să înțelegem că nu putem realiza pacea fără să respectăm ființa morală și conștiința celuilalt.

Credem totodată că există la mulți dintre noi o descurajare disproporționată în fața greutăților momentului. În fond, istoria noastră ne oferă un îndelung exercițiu al tragicului, întrerupt de scurte interludii de seninătate. Ne-am arătat, întotdeauna, capacități de a găsi resursele supraviețuirii. Suntem, încă, în acei haos generativ, care precede nașterea unei lumi. De ce n-ar fi cea mai frumoasă dintre lumi posibile? Avem privilegiul de a fi prinși într-o aventură al cărei capăt nu-l zărește nimeni. E rîndul nostru să încercăm schimbarea în fața a României. Și poate că acum vom reuși.

VICTOR BARSAN

**Dincolo de o anumită
limită, răbdarea
poate fi ridiculă,
dacă nu vinovată.**

CHARLES DICKENS

fotografie de DAVISLAU GRUȚI

Solidaritate, numele tău este TIMIȘOARA

Uneori un fir de lăcăș face să crape o placă de beton. Nu asta a fost Timișoara în Decembrie? (O, Doamne!, începem să spunem: Decembrie de acum doi ani.) Cine și-ar fi putut imagina, amintiți-vă, că un oraș românesc s-ar fi ridicat, cu recle de mii, scuturînd nu sînt povara lui Ceaușescu și a Securității ci cea a umilinței, derutei, letargiei?

Ceva asemănător se întâmplă și acum. De o lună pizza de pătânjen care fusese țesută, fără să știm, imediat (sau, cine știe?, înainte) de Revoluție a început să capete consistența și greutatea unei plăci de beton. S-au adunat, una lângă alta, una peste alta: căderea proceselor marilor inculpați, afacerile moloz nomenclaturic, cenzura și diversitatea (burocratică, economică, televizată), slucubrările deputatului fenomen din Constanța (deja celebrul Dumitrescu), proiectul legii audiovizualului (impertinent, amenințător), ordinul generalului Keller, discuția în Parlament de folosire a armatei împotriva demonstrațiilor, jocul lamentabil al lui Radu Cămpănaș, insensibilitatea opoziției parlamentare, tezele derutante ale proiectului de Constituție, epulsenul Frăției, portocalade aruncate pe piață înaintea grevelor, machiajele discursurilor oficiale, capriciul sindicatelor, salariile neacoperite aduse peste noapte din nu știu ce fabrică de bani, acuzarea Timișoarei, tulburarea de moment a Alianței, expulzarea regelui, grosolănia unui purtător de cuvînt (fost securist al socialismului cu față grosolană), imaginea repetată a veghicului usurpator Biriădeanu, Președintele minze, primul ministru

minze, ministrul de Interne minze. Noi arestări, gratulie, proceduri de urgență care fac rușinea unei țări civilizate. Amenințări, Neputința, așteptarea.

Pe 21 decembrie cei 30.000 de oameni adunați în Piața Universității nu mai aveau răbdare să-și numească morții. Cerem eliberarea. De la alții.

În acest timp în Timișoara începe greva. Studenții, profesorii lor stau împreună, 13 întreprinderi (mai multe întreprinderi) încetează lucrul. Alte 13 o fac în stil japonez: în semn de solidaritate. Tinerii părăsesc facultatea ca să umbre prin fabrici. Poliția se declară de partea locuitorilor. Primarul și primăria sîc de asemenea: sîntem alături. Agresiunea întărește unitatea orașului. Vociferările Parlamentului l-au clarificat. Statul, cu nesătulul lui autoritarism tale contururile. Timișorenil rezistă. Se tale cărbunele, se tale gazele. Se caută în altă parte. Se taste materiele prime. Trebuie găsite noi surse. Se pare că vor fi găsite, instituțiile oculte nu stau degeaba. Se soplește: Timișoara vrea autonomie.

Așa trece orașul Anul Nou. Pe 7 ianuarie s-a sursat din nou intrarea în grevă. Pe 8 dimineașuna ei va fi hotărîtă printr-un miting. Dar oricum, Timișoara s-a dovedit din nou, satul, solidară cu sine însăși. Fîind cu sine este în fond (săli de D solidară cu noi.

Der noi?

Fie ca România să fie la înălțimea inimii ei!

GABRIEL ANDRESCU

RAPORT asupra evenimentelor din 13-15 iunie 1990, București

A fost publicat, în sfârșit, Raportul asupra evenimentelor din 13-15 iunie 1990. Dar nu cel al Comisiei parlamentare de anchetă, preocupată să descopere un adevăr votat de F.S.N. ci al Grupului pentru Dialog Social și al Asociației pentru Apărarea Drepturilor Omului în România — Comitetul Helsinki, doi editori scrupuloși și incorruptibili. Documentația a constă în declarațiile numeroșilor martori — oculari și victime, din înregistrările audio și video pe care scenariștii acelor evenimente tulburi nu au reușit să le facă să dispară. Moartea ciudată a unuia dintre martori, după ce depoziția sa fusese publicată în revista „22” a obligat pe autori să indice, pe parcursul lucrării, sursele, cu inițiale: dar bibliografia se află la dispoziție, pentru cercetare, iar copii ale acesteia au fost transmise chiar Comisiei parlamentare de anchetă.

Date fiind natura și dimensiunea scopului, respectiv ale mijloacelor, Raportul constituie, în principiu, o anatomie a evenimentelor. Anumite rezultate depășesc însă aspectul descriptiv și sînt impuse de analiza cuprinzătoare și coerentă a faptelor. Iată de aceea câteva dintre concluziile studiului care sugerează cât de importantă este pentru istoria noastră recentă apariția acestui Raport:

— „Lovitura de stat” de pe 13 iunie a fost o înscenare stîngace și singeroasă, un pretext clinic pentru declanșarea teroarei de pe 14 și 15 iunie;

— Acțiunea teroristă din zilele de 14 și 15 iunie a fost premeditată și organizată la cel mai înalt nivel, cu participarea esențială a Securității;

— Acțiunea a avut un caracter profund antiuman, punînd în primejdie cel dintîi drepturile omului — dreptul la viață;

— Acțiunea a lovit în comunitatea romilor din București cu furia unui adevărat pogrom, constituind un fenomen fără precedent în Europa post-belică;

— Acțiunea a constituit momentul cel mai rușinos al întregii noastre istorii. Niciodată armatele de ocupație, de la cele turcești pînă la cele hitleriste sau staliniste nu s-au dedat la asemenea atrocități în locuri publice, la lumina zilei. Nici legionarii, nici dictatorii comuniști anteriori nu au declanșat asemenea scene apocaliptice. Abuzurile Securității ceaușiste se con-

Grupul pentru Dialog Social
Asociația pentru Apărarea
Drepturilor Omului în România
Comitetul Helsinki

Raport asupra
evenimentelor din
13 — 15 iunie 1990,
BUCUREȘTI

sumau în taină și vizau un număr mic de victime, alese după anumite criterii. Niciodată nenorocirea nu a lovit oameni nevinovați într-un mod mai aberant și mai crud decît în 14 și 15 iunie;

— Acțiunea a constituit o maximă răbufnire a răului românesc, spre rușinea noastră și spre uluirea întregii lumi civilizate. Mecanismele intime care au făcut posibilă această revărsare de ură și cruzime trebuie analizate lucid și responsabil, cel puțin pentru a le inhiba pe viitor;

— O răspundere covârșitoare pentru desfășurarea acțiunii teroriste din 14 și 15 iunie îi revine lui Ion Iliescu care, chemînd minerii și mulțumindu-le, s-a autoeliminat moral, într-o manieră lamentabilă, de pe scena politică. Prezența unui asemenea personaj în fruntea țării este o ofensă adusă demnității poporului român.

GABRIEL ANDREESCU

Asociația pentru apărarea drepturilor omului în România — comitetul Helsinki

e urmărit, încă de la constituirea sa, la începutul anului 1990, încălcările drepturilor omului în România, avertizînd împotriva fraudelor din timpul campaniei electorale, a abuzurilor la arestarea și deținerea unor protestatari sau în legătură cu grevele violente din 13-15 iunie. În ultimele luni observăm însă o nouă etapă în escaladarea acestor încălcări prin intervenția afișată, prin asumarea lor fără reținere de către actualele instituții ale puterii de stat. Refuzul Parlamentului de a adopta o hotărîre care să interzică oricărui forțe armate să deschidă focul asupra demonstranților neînarmați ori legea care permite retragerea cetățeniei datorită criticilor aduse situației din țară sînt incompatibile cu principiile care stau la baza unui stat modern. În conlucrarea Parlamentului cu Guvernul la acuzarea cetățenilor Timișoarei ori cu ocazia expulzării Regelui Mihai din țară, instituția care are obligația să opere, mai mult decît oricare altă, valorile drepturilor omului pare cea mai hotărîtă să le încalce. Este etapa precedentă instalării unui regim autoritar, o situație care va împinge din nou România în afara lumii civilizate. Protestînd împotriva acestor evoluții, APADOR-CH face în același timp un apel opiniei publice interne, cit și celei internaționale de a opri această derivă spre un sistem care violează demnitatea și speranța umană. ■

Și dv. puteți difuza revista „22”

■ Precizenile se fac pînă marți, ora 20,00 iar preluarea se va face joi sau vineri, cu buletinul de identitate și cu 75% din valoarea exemplarelor preluate pentru difuzare.

Întreprinzătorii autorizați se vor prezenta cu o copie după autorizație, ștampilă rotundă și numărul de cont bancar pentru încheierea contractului. Transportul se asigură de către difuzori.

■ Pentru cititorii interesați (și domicili de a primi cu regularitate revista) redacția noastră oferă și o altă variantă pentru abonamente. Doritorii se pot adresa direct redacției, trimițînd un mandat poștal cu suma necesară pe numele STOICĂ RADU-SEBASTIAN.

Costul unui abonament în aceste condiții este de 130 lei pe trimestru.

Informații suplimentare puteți obține la telefoanele 14 15 25, 14 17 76 sau la sediul redacției din Calea Victoriei nr. 120.

■ Corespondența se primește la OP 22-133.

ERATĂ

În numărul 50 al revistei „22”, în articolul „Uniti sau UNIS?”, din pagina 2, în subtitlul ■ Marian Munteanu: „De ce să nu fim împreună?”, se va citi în loc de „am citit ceva bani”, „am făcut ceva bun”.

■ În interviul cu Matei Călinescu publicat în numărul 50/29 decembrie 1990, coloana întâi, rîndul al zecelea, se va citi, firește, între 1964—1971, în loc de între 1946—1971, cum, dintr-o regretabilă eroare, a apărut.

A VENIT RÎNDUL CITITORILOR SĂ NE SCRIE

Rugăm pe toți cititorii noștri care au rezistat alături de noi în anul 1990 să completeze chestionarul care urmează, să-l decupeze din revistă și să-l expedieze prin poștă pe adresa redacției noastre. Întrucît pare a fi statuat că la ziare sau la televiziune sînt doar cei care nu au ce face, rugăm pe toți cei care au ce face să piardă un sfert de oră din timpul lor pentru a ne ajuta să scriem pe viitor exact ceea ce revistă pe care voi ei să o citească. Vă mulțumim și așteptăm răspunsurile dv. pînă la data de 1 februarie 1991.

CHESTIONAR

1. În anul 1990, revista „22” mi s-a părut:

- a. mai curînd bună
b. mai curînd slabă
c. inegală, alternînd numere bune cu numere slabe

2. În general sînt de părere că revista ar avea de câștigat dacă:

- a. s-ar implica mai mult în actualitate
b. s-ar preocupa mai curînd de problemele culturale
c. ar păstra echilibrul actual

3. În revista „22” citesc aproximativ:

- a. mă uit prin ea, citesc autorii cunoscuți
b. citesc mai mult de jumătate
c. o citesc aproape integral

4. Din cuprînsul revistei prefer să citesc:

- a. interviuri

- b. accente
c. anchete și reportaje din actualitate
d. eseuri
e. traduceri

(la această întrebare puteți încerca mai multe răspunsuri)

5. Consider că activitatea G.D.S. se reflectă din revista „22” astfel:

- a. foarte bine
b. parțial
c. deloc

6. Citind revista „22”, am ajuns la părerea că activitatea G.D.S. este:

- a. foarte bogată
b. satisfăcătoare
c. nu mi dau seama care este activitatea G.D.S.

7. Stilul revistei mi se pare în general:

- a. căutat în mod inutil
b. preferențial, dar îmi place așa cum este
c. firesc

8. În ceea ce privește ilustrația revistei consider că:

- a. este adecvată și suficientă
b. este insuficientă
c. este inadecvată
d. nu am remarcat ilustrația revistei

9. În ceea ce privește aspectul grafic al revistei, consider că:

- a. este estetic, pune în valoare textele
b. este inestetic, nu lasă să respire textele

c. nu am remarcat cu privire la aspectul grafic pe care-l găsesc ȳteră

10. În general consider că revista „22” oferă informație în cantitate:

- a. suficientă
b. insuficientă
c. nu informația este ceea ce caut eu în această revistă

11. Cred că analizele și comentariile din revistă sînt:

- a. cel mai adesea la obiect
b. uneori la obiect
c. foarte rar la obiect

12. Cred că revista ar trebui să ofere mai multe:

- a. juări de pozie mai explicite
b. soluții concrete la problemele sesizate
c. o manieră coerentă de analiză a fenomenului social-politic din România (puteți încerca mai multe răspunsuri)

13. În general prefer să citesc:

- a. texte scurte și concise
b. pagini tematice cu mai mulți autori
c. pagini-bloc de un singur autor

14. Citesc mai întîi și cu mai mult interes textele următorilor autori (numiți cinci autori în ordinea preferinței)

VĂ MULȚUMIM ȘI AȘTEPTĂM RĂSPUNSURILE DV. VĂ REAMINTIM CĂ FIETARE PĂRERE CONȚEAZĂ PENTRU NOI. TERMENUL LIMITĂ ESTE DE 1 FEBRUARIE 1991.

REDAȚIA REVISTEI „22”.

ANDREI CORNEA

RĂZBOIUL DE UZURĂ

Constantin Noica spunea că, atunci când vrei să atac o problemă, e necesar să începi prin a o muta din locul său. Noi, mai nesiguri pe forțele noastre și bizuindu-ne și pe un fel de relativitate a mișcării spirituale, vom zice că, uneori, este îndeajuns să ne mutăm noi din loc. Și aceasta cu atât mai mult cu cât se întâmplă ca împrejurările să pretindă o astfel de deplasare a noastră. Fiindcă sînt momente cînd lumea cea mare năvălește pe ulița noastră, aproape obligîndu-ne să reacționăm față de probleme altfel decît am făcut-o pînă atunci și dintr-o altă perspectivă. Schimbarea de perspectivă: iată o șansă a gândirii, nici măcar înțelepte, ci fie și numai adecvate.

O atare schimbare de perspectivă cred că este impusă, aproape automat, și de știrea politică esențială a acestor zile de sfîrșit de decembrie: demisia ministrului de externe al U.R.S.S., Șevarnadze, unul dintre principalii arhitecți ai noului destin european, al unificării Germaniei și al restructurării societății sovietice. Și nu este vorba numai despre demisia propriu-zisă: faptul că această demisie se datorează, pare-se, acțiunii tot mai decise și mai amenințătoare a forțelor conservatoare și că o nouă dictatură ar fi în pregătire, este de natură a crea, intr-adevăr, o perspectivă schimbată și asupra realităților românești.

Căci, să o spunem fără ocol, ne închipuim cu prea multă ușurință că circulăm pe autostrada principală a istoriei. Ne cenzurăm insuficient egocentrismul național, ne lăsăm prea ușor seduși de iluzia că centrul lumii noastre este, dacă nu chiar centrul lumii, măcar situat în proximitatea acestuia. Uitam și nu ne place să ni se spună că, în ciuda meritelor noastre, am fost, și încă de la Traian, mai degrabă marginali în Europa, situați la periferia unor imperii și a unor mari civilizații. Și apoi, orice am vrea să spunem, nici victoriile, nici strălucirile noastre nu au cîntit decisiv lumea din jurul ei și nici nu o vor face, probabil, așa cum suferințele noastre, chiar ele, pălesc oarecum, primate comparativ cu cele ale Rusiei, Chinei, Cambodgiei, sau chiar cu cele ale Poloniei. Să privim atunci, mai mult din perspectiva lumii și nu doar din cea a Dimboviței sau a Begașii, viețile noastre, iritățiile noastre ce ne muncesc, nelămuririle ce ne dau insomnii, încreșterile și pasiunile de care sîntem, zilele acestea, consumați. Rota vînturilor istoriei ne-a fost, pînă acum în acest an, favorabilă și totuși nu ne-am descurcat strălucit. N-ar trebui să ne cunoaștem mai bine și să acționăm mai eficient, pentru a face față cum se cuvine mai ales în cazul unor schimbări?

Desigur, pe toți ne frîmîntă greutățile prezentului și ne bîntuie, intens, fantomele încă prea puțin exorcizate ale trecutului. Nu știm încă ce sîntem, fiindcă, probabil, n-am vrut încă să aflăm exact cine și ce am fost. Dar poate că nimic nu ne sensibilizează mai dramatic, nu ne trezește mai nestăvilit panica, nu ne incită pînă la paroxism nervii oboșiți, decît îngrășarea față de viitor. E vorba, desigur, și despre viitorul economic. În ultimă instanță, despre situația bugetului familial, despre aprovizionare și despre toate celelalte probleme pe care o economie ruinată și dezechilibrată le pune inevitabil atunci cînd încercăm reformarea ei din temelii. Dar, în ciuda acestor enorme dificultăți, cred că nu economicul ne preocupă cel mai mult. Nu, teama noastră pentru viitor se referă la destinul nostru politic.

Am cîștigat un mare număr de libertăți și de drepturi, la care nici n-am fi îndrăznit să visăm pînă acum un an: dreptul la libera exprimare a opiniilor, dreptul la asociere, dreptul la grevă, dreptul la proprietate etc. Evident, punerea lor în practică se arată a fi destul de imper-

fectă iar obstrucțiile nu sînt deloc puține. Și totuși, pînă la un punct, această situație, oricît de incomodă, este, în sine, normală, fiind greu de conceput că nașterea democrației se poate face altfel decît în dureri. Atunci de ce ne temem, totuși? Răspunsul, după opinia mea, este că ne temem de incertitudinea cursului pe care l-am luat, de instabilitatea instituțiilor democratice pe care le avem, de lipsa de garanții care să le asigure. Cine ne garantează că și la anul vom beneficia măcar de aceleași libertăți? Cum să privim cu încredere viitorul cînd acesta s-a arătat atît de incert în ultimele decenii în această parte de Europă? Pe ce ne putem bizui? Pe buna credință a conducătorilor noștri, pe angajamentele pe care și le-au luat înaintea națiunii? Numai că obscuri-

desea a fi uitat că a critica astăzi Puterea în România nu mai este un act de curaj civic, dar că o o critica în chip adecvat este un act de curaj intelectual.

Am putea să ne punem atunci speranțele în Europa, în conjunctura internațională favorabilă cursului spre democrație? Iată însă că tocmai demisia lui Șevarnadze ne poate îndemna la prudență. În cazul unor schimbări „de linie” în U.R.S.S., cît de energice vor mai fi presiunile democrațiilor occidentale asupra guvernelor noastre? Nu cumva, utilizînd iarăși o relativă independență în politica externă, așa cum făcuse și Ceaușescu, ei vor reuși să astîmpere protestele din străinătate împotriva unor încălcări ale drepturilor omului? Nu-l deloc exclus.

Și atunci, ce trebuie făcut? Cred că

participă, organizează sau se identifică cu marile demonstrații. Nu vom ști niciodată cîte sute de mii, poate chiar milioane de voturi a răpit opoziției „Piața Universității”, dar este sigur că au fost foarte multe, iar acest lucru or trebui recunoscut public și fără eufemisme.

Acțiunea civică, prin urmare, nu trebuie să semene cu „focul revoluționar” și trebuie să respingem ispita înflăcărilor romantice și mesianice a gesturilor eroice. Ea, acțiunea, trebuie să fie prozică, asemenea apei care erodează în fiecare zi, treptat dar ineluctabil, stînca cea mai dură. În orașele de provincie mai cu seamă, dar și în comune, ea trebuie să-și organizeze nuclee formate din „notabilități”, din oameni stimați și cunoscuți și nu doar din intelectuali marginalizați pînă la excentricitate. Autoritățile locale mai înfi, apoi cele centrale trebuie somate, cu legea în mînă, să-și respecte cuvîntul dat și să respecte întocmai legile țării și angajamentele internaționale ale acesteia. Și trebuie somate, fie și de o mie de ori și hărțuite în toate modurile imaginabile. A mia și una oară se va reuși, iar ciștigul nu va consta doar în succesul în sine, ci și în crearea unei solidarități cetățenești locale. Se poate lupta, în acest fel, fără prea mult zgomot, dar cu eficacitate împotriva abuzurilor și corupției, în fond împotriva structurilor comuniste remanente, iar oamenii cei mai obișnuiți vor avea șansa să înțeleagă rostul acțiunilor civice și al solidarității. Prefer o mie sau două mii de acțiuni mărunte, locale, „punctuale” de acest fel, despre care zloarele centrale tac, decît un miting monstru la București despre care vorbește toată presa română și străină. Prefer ca, în urma unor astfel de acțiuni ale societății, o mie de mîrimi locale să fie date afară, decît ca, în absența lor, un președinte sau un prim-ministru să fie destituit fără schimbări „la bază”. Fiindcă o casă trunică nu se începe cu acoperișul, ci cu temelia. Noi nu vom putea scăpa niciodată de vechi structuri și de vechi mentalități în poliție, administrație, justiție etc., atîta vreme cît oamenii locului înșiși nu vor învăța cum să le saboteze și să le fagociteze.

Iată de ce oamenii trebuie atrași cu tact și cu o varietate de motivații în aceste acțiuni civice. Nu ideile generale, marile abstracții, cuvintele magice - adevăr, dreptate, libertate - îi vor convinge de la bun început, ci chestiunile concrete, practice, soluționabile în imediat. Scopul secundar rămîne însă mereu formarea sentimentului de solidaritate civică, a verticalității cetățeanului înaintea statului.

Iar celor din marile orașe, tinerilor și intelectualilor radicalizați am vrea să le adresăm rugămîntea să renunțe la viziunea lor manihelistă și apocaliptică. Ei n-ar trebui, asemenea lui Giacomino da Fiore, să aștepte fie izbăvirea definitivă, fie catastrofa, sosite fatal la o anumită dată rotundă. Ei ar trebui să știe că opinia „nu s-a schimbat nimic” sau „e mai rău ca înainte” este distructivă și slujește numai dușmanilor democrației, fiindcă paraliză orice acțiune și orice rezistență. Căci dacă este adevărat că noi n-am obținut ceea ce am dorit și sperat, la fel de adevărat este și că nici „ei” n-au realizat ceea ce au dorit. Unde este „omul nou”, unde este superioritatea socialismului?

O acțiune civică la scară națională nu poate consta decît într-o multitudine de acțiuni punctuale, locale, extrem de diversificate și continue. Este o cursă pe termen lung ce nu se epuizează nici într-un an, nici în cinci probabil. Nu ne aflăm înaintea unei magnifice cavalcade, ci în fața unui anodiu război de uzură și de hărțuire pe care trebuie să-l declarăm tuturor aliaților totalitarismului: fătîș sau mascot și pe care trebuie să-l purtăm cu răbdare, dar și cu inteligență. Să fim, cum spune Scriptura, nu numai „blînz precum porumbelii”, ci și „vicleni asemenea șerpiilor”. Să nu ne lăsăm seduși de calea mai ușoară pînă la urmă, a schimbării unui președinte și a unui prim-ministru care au înșelat așteptările puse în ei. Căci ei nu sînt decît prizonierii unei mafii ce împinzeste întreaga țară și este de crezut că, fără o demonta, pas-cu-pas, această mafie, nici un președinte și nici un prim-ministru nu se vor dovedi mult mai vrednici.

Sînt convins că un asemenea tip de acțiune va dezamăgi pe mulți dintre cei care vor „tatul acum”. Dar mai bine să-l dezamăgim, pentru un timp nu prea lung, sperî pe această, cîștigînd însă, treptat, nenumărați alți aliați încă neștiuți, decît să ne consumăm îndefinit indignările strîgîndu-ni-le „en vas clos”.

Iar procedînd astfel, putem să avem certitudinea în ceea ce-l privește pe dușmanii noștri că ei, deși n-au pierdut încă războiul, au pierdut în fapt o mare și decisivă bătălie: au aflat că și ei, asemenea tuturor lucrurilor din lumea aceasta, sînt, totuși, muritori. ■

tățile lor, semi-adevărurile, cînd nu chiar minciunile lor au fost prea numeroase pentru a nu-i privi cu rezervă și suspiciune. Și apoi, unde există oameni politici atît de credibili încît să nu fie suspectați, atunci cînd instituțiile nu sînt ele credibile? Să ne bazăm atunci, mai degrabă, pe pragmatismul lor; în definitiv, o jumătate de secol, aproape, de comunism a dovedit, neîndoielnic, falimentul sistemului. Dar și slăbiciunea, lipsa de realism a conducătorilor noștri ne-a izbit adesea în chip neplăcut. Prea adesea, într-adevăr, ei au înlocuit analiza lucidă și pragmatică prin portuzonat lozincard, iar discursul sobru a fost, nu arareori, întrerupt de demagogie ieftină. Și, din păcate, procedînd astfel, ei n-au fost mult mai răi decît destule voci ale opoziției parlamentare și extraparlamentare, ce a pîrnut a-

esențial este să dorim a modifica structurile de putere în chip prodirect prin acțiuni civice. Și acesta este, cred, marea rol ce trebuie și poate să și-l asume Alianța Civică. Cînd vorbesc de acțiuni civice însă, nu mă refer în primul rînd la mari mitinguri și marșuri. Experiența ultimului an demonstrează fără echivoc că acestea, oricît de spectaculoase ar fi, au în fondul lucrurilor un efect destul de minor, dacă nu devin chiar contra-productive. Zece de mii de oameni care manifestează la București, Timișoara sau Brașov înseamnă foarte puțin față de milioanele care, mai mult chiar decît de agravarea situației economice, se tem de dezordini și anarhie. Există și va exista întotdeauna o „majoritate tăcută”, dominată de puternice reflexe de conservare „mic-burgheze”, ce va pactiza întotdeauna împotriva celor ce

ACENTE

Magda Cârnelci

● Discurs aminat

21 decembrie în București. Am fost și eu la mitingul de comemorare a morților revoluției, organizat de Alianța Civică în Piața Universității. Am ascultat și eu lucrurile de cuvânt, mai lungi sau mai scurte, mai emoționate sau mai reci, care mai înflăcărate, care mai vindicative, care mai pasionale, ale unora dintre participanții la extraordinarele zile de revoltă și libertate de acum un an. Am înghițit și eu între mîle de spectatori rămași cu stoicism preț de multe ore pe locul, devenit istoric, dintre Intercontinental și Universitate.

La tribuna bine improvizată s-au succedat pe rând eroii modești sau mihniți, martori oculari, mame îndurerate, frați neconsolați, răniți, mutilați, fiecare cu adevărul său viu, cu mărturia sa dureroasă. Preții au oficial o slujbă de comemorare. Cîntăreți de muzică folk au cîntat. Au vorbit apoi cîte un reprezentant al Moldovei, Ardealului, Basarabiei, și Timișoarei. Un reprezentant al studenților. Apoi sindicatele independente, CADA, Televiziunea revoltată, meseriile liberale etc. Ca de obicei. Și iar preții au apărut și au citit pomelnicul de nume al celor căzuți. Și iar au cîntat cîntăreții de muzică folk. Ca de obicei. Totul înecat din belșug în lozinci „anti-prezidențiale, anti-guvernamentale, anti-statale, anti-comuniste”, anti-ecoclera, strigăte de mulțimea din ce în ce mai deziluzată, nerăbdătoare, înghețată de frig și totuși din ce în ce mai incinsă. Ca de obicei.

Cum era de așteptat, adunarea de comemorare s-a transformat repede într-un miting politic. Începem să ne obișnuim cu asemenea forme de manifestare. Mitingul ca formă de descărcare venită a nemulțumirilor populare. Mitingul ca senzație, ca impresie de participare reală la viața cetății. Mitingul ca demonstrație (relativă) de forță cantitativă, numerică. Mitingul ca iluzie a putinței de a influența, schimba sau decide în treburile politice capitale. Mitingul deci, ca formă de manifestare evasiv-zponiană a energiilor evasiv-haotice ale străzii.

Începem să ne obișnuim. Începe să se obișnuască și acea majoritate speriată și înorțată a opiniei publice, care formează „massele populare”. Și ee e mai grav, începe să se obișnuască și Puterea. Mitingul începe să devină, încet-încetivor, inofensiv.

Care să fie răul? Să încercăm să punctăm. Mitingul e un fel de „grevă stradală”. O grevă a unei mulțimi de cele mai multe ori informă, haotică, formată ad-hoc din oameni de cele mai diverse extracții, adunați pentru cîteva ore să asculte, să aplaude și să vociferare, iar apoi să se ducă acasă. O mulțime venită mai puțin ca să primească, să accepte și să ducă mai departe un mesaj, să răspundă unui ordin o ordine, cit venită ca să se descare, să se audă, să-și demonstreze sineși că există, că e prezentă, că ar reprezenta cu evidență o forță. O mulțime de aceea sugestionabilă și sugestionată, în care încercătură pasională mai mult decât sensul discursurilor poate ori-cind genera tensiuni și stări psihologice colective ușor de scăpat de sub controlul rațiunii și judecății.

Existența unui miting e — totuși — limitată și numeric și calitativ și temporal: el nu are o valoare imediată, pragmatică, el doar una simbolică, demonstrativă. Un miting nu poate răsturna un guvern; el poate cel mult crea sau întregi o stare de spirit prielnică răsturnării. Dar reprezintă de obicei o minoritate. Numai o grevă generală poate transforma această stare de spirit în faptă. O grevă a marilor majorități.

Știu cu toții lucrurile acestea. Mai știu că avem totuși nevoie de mitinguri. Pentru toate motivele expuse mai sus și pentru toate nevrozele noastre prezente. Dar dacă Alianța Civică vrea cu adevărat să polarizeze energiile străzii, să structureze conștiința civică, încă haotică, a atîtor mii de oameni care refuză și politici bine organizat dar și totală neutralitate politică — ea va trebui să-și pregătească temeinic mitingurile. Strada are nevoie de lideri, nume nepătate și cunoscute, dar are nevoie mai ales de idei politice clare. Mulțimea are nevoie de discursuri critice, sentimentale, înflăcărate sau inflamante asupra stării de fapt, dar are nevoie și de soluții pozitive pentru aceleași stări contestate. Oamenii au nevoie să sancționeze prompt devierile guvernului și ale puterii în general, dar au mai ales nevoie de alternative mentale și politice imediate, pragmatice. Numai astfel minoritatea revoltată a străzii ar putea eventual să devină a timpul majoritatea.

E de altfel reea ce și-a propus Alianța Civică în program. Mitingul din 21 decembrie, deși durit numai de comemorare, nu avea cum să nu fie și un miting politic — să nu ne facem iluzii pă-

gubitoare. Și ea are a fost și o probă politică. Faptul că personalitățile cunoscute din conducerea Alianței — cu una sau două excepții — nu au luat cuvîntul, iar cei care i-au luat nu au făcut decât să-și verse amarul sau să verse benzina „anti-” peste focul incins de lozinci „anti-prezidențiale”, anti-ecoclera al mulțimii — poate pune pe gânduri, iar faptul că la urmă un demagog, altfel talentat și versat ca D. Brala, a putut să câștige, cu cîteva formule bine plasate, toate sufragiile deziluzite ale adunării, nerăbdătoare să se aleagă cu ceva imediat, ceva practic, sau măcar cu o iluzie (nu doar să comemoreze) — nu este decât în logica imediată a lucrurilor.

Ar fi trebuit și eu, alături de alții, să las cuvîntul la miting. Dar poezioara mea închinată celor morți în decembrie și a-mintirile mele despre revoluție, ori considerațiunile pregătite de acasă despre starea actuală de lucruri, nu se mai potriveau cu pulsul extrem de ridicat al mulțimii. De pe tribuna vorbitorilor, am privit îndelung tălăzuirea de sament din piață, agîtînd sub gerul năpramic steaguri găurite și pancarde, strigînd din ce în ce mai puternic lozinci de o radicalitate fantastică, și mi s-a făcut aproape rușine. Ar fi trebuit să le ofer — să le oferim — eu totuși aliceva decât cuvînte frumoase, fraze incendiare și sentimente înflăcărate. Și nu aveam aliceva. Și n-am mai vorbit. ■

ACENTE

Alecsandru Văduva

● Un zimbet către liniștea puterii

„Iar dacă nu vă vor primi oamenii, să leșiți din cetatea aceea și să scurtați praful de pe tălpile voastre, ca mărturie împotriva lor...”

(Matei)

Eu nu l-am așteptat pe rege, tot așa cum nu l-am așteptat nici pe american. Născut după naționalizarea comunistă, fiind pionier al R.P.R., aflasem doar că acesta ori fugise din țară cu garnitura încărcată cu aur, ori că fusese înfîlșit pe undeva, cînd lingă o benzinarie din cine știe ce ună putred de atîta capitalism.

Ce rege, care rege, de unde atîta rege ? ! ?

Trecură anii, mai aflaram și noi cîte ceva. După decembrie cel trecut, cînd cu mult sînge s-a încercat spălarea chipului țării de mîndria și umilinta comunismului, noi, foștii tineri pionieri, nu ne-am gîndit nici la rege, nici la partide, ci doar la libertate, fapt de care a profitat celula puterii, înfîlșindu-și dinții cu disperare în vidul de putere.

Se întimplă în acum să știm cu toții condițiile de abuz, forță, ilegalitate etc. în care a fost alungat regele și, odată cu el, drepturile oamenilor, libertatea, legele democratice; pentru că, în Europa interbelică, România a fost unul dintre statele democratice, iar modernizarea lui s-a făcut sub guvernare monarhistă.

Un stat care se doborîce democratic își stabilește forma de guvernămînt prin referendum național. România a fost proclamată republică populară de tancurile rusești. Nu s-a organizat referendum nici după ce, în decembrie, tinerii și-au vîrstat sîngele pentru demolarea dictaturii și, credem noi, a comunismului.

Nu știu cîți dintre români ar fi opiați atunci pentru monarhie, dar cîtă credibilitate ar fi căpătat speranțele noastre în fața lumii. Am fi pornit de la o Constituție care a fost una dintre cele mai moderne ale Europei, de la coduri de legi cu mult mai limpez și aplicabile decât cele pe care se strădușese, de atîta vreme, să le înlocuiască cel buhicuți în guvernul și parlamentul țării.

Un rege, chiar și provizoriu, dar aflat deasupra partidelor și a dextărilor lor, în această perioadă, liniștea, pacea și bunăstarea în țară și, purtînd mesajul nostru către libertate și democrație, ar fi fost ascultat și crezut în marile capitale ale lumii.

Decenia și libertatea alungare a fostului monarh din țară, care venise după ea să se roage, în ne creștină sărbătoare, la normatele strămoșilor, au demonstrat din nou apăsătoare permanent în care trăiesc cei care dețin puterea. Iar comunicatul făcut în postul național de radio de purtătorul de coșmar al guvernului, făcut în cunoștință alii comunisto-seculari, vorbind printre altele de permanentul dispreț al regelui față de po-

porul român, ar putea fi folosit în fața justiției, dacă nu s-ar situa dincolo de limita penibilului.

Și, pentru că sînt mult prea triste și gîrăce aceste sărbători de iarnă, lansox un zimbet către liniștea puterii :

Regele trăiește. Trăiască Regele ! ■

ACENTE

Alina Mungiu

● Literatură la patul bolnavului

Scritorii au abordat dintotdeauna cauzele pierdute. Poate pentru că a fi scriitor e fost dintotdeauna o cauză pierdută, iar acum, că trecem la economia de piață, va deveni chiar mai rău decât astăzi : o cauză miserabilă. Pe cînd eram copii și citeam memoriile marilor scriitori care se întorceau pe meleagurile natale după ani de absență și erau onorali de chelner cu un : „A, sînteti dl. Maurois, marele scriitor ?”, îmi ziceam că merită să fi scriitor. Ulterior convingerea aceasta mi s-a zdruncinat mult. Am văzut scriitorii și-gur mei buni decît Maurois tratați de chelneri drept ultimii oameni. Personalii din întotdeauna un bășit exagrat chelnerilor pentru a observa în ochii lor o lăcrime de respect. Tot așa cum, prin trenuri cînd fac politică cu tot felul de interese care nu sînt pe C.F.R., nu scapă o vorbă despre luptă cu ag scrie, ei preferă să spună că sînt medic. Nu mi-am dorit niciodată să fiu medic dar am observat că părerile unui medic au altă greutate. Un medic este un om care se pricepe la ceea pe lumea asta, în vreme ce un tip care zăngăne la o mașină de scris nu se pricepe, după părerea tipilor care au liber pe C.F.R., la nimic. Și probabil că peziunții zodiei mele mă face să-l tototesc pe acesta din urmă semnificativ pentru electoratul românesc.

Vorbam deci despre cauzele pierdute. Și ele, slavă Domnului, au fost destule ! Rîndurile lui Gide sau ale lui G.B.S. despre Uniunea Sovietică le-am citit prima oară cu o adevărată incriminare. Acum mă distracă sîncer. Ce să mai spun de romanete lui Malraux cu seroziția comunistă din China sau de admirația lui Moravia pentru Fidel Castro ? Hemingway era înalbat după corrida și toroandori, în vreme ce Michel Tournier găsea că cel mai fascinant țînt al Europei era Germania postnazistă. Gary seria explicit că sult mai interesantă e se părea a fi cauza elefantului african decît cea a emancipării rasilale. Și așa mai departe. Cauzele pierdute pot fi adorale în grup — se topă a făcut trofismul în Occident — sau individual. De obicei ele sînt pierdute pe un singur plan. Nu încaunmă că, dacă U.R.S.S. nu poate dura, nu a fost în interesul comunistilor atunci ca Gide să scrie ce a scris. Nu încaunmă că, dacă ideoul războiului viril este o utopie, rîndurile lui Jungel despre război nu au servit Germaniei militare. Și așa mai departe. Pare absurd ca Don Quijote să atace morile, dar este foarte probabil că cineva cu simțul realității mult mai dezvoltat decît Don Quijote are interesul ca aceasta să atace morile. Bineînțeles, Don Quijote nu are habar de lucrul acesta. El își asumă riscul acțiunii, și acțiunea riscă întotdeauna să servească sau să deservască obiective sau persoane la care nici nu ne gîndim. Ea iese deseori din cadrul înșuși pe care i-l trăsăm.

Socotala intelectualului atunci cînd se apropie de cauzele pierdute este simplă și pur intelectuală. Esențialul, își spune el, este la îndemîna oricui, el este evidența însăși ! În schimb conul acesta de umbră, nuanța oceanică a lumii, nu o mai observă nimeni altcineva. Despre ea trebuie să scrii, covătești și trebuie să devii. Pînă aici nu ar fi chiar așa o catastrofă. Catastrofa apare cînd intelectualul generalizează potența de umbră sau de lumină. Intr-un fel de bilant al activității sale publicistice în cotidianul Adevărul, dl. Valeriu Cristea dezvoltă ideea voluptuoasă că dîmnealui singur identică nuanța potrivită. Bineînțeles, voluptatea originalității există și e chiar bună la un scriitor. Scriitorul nu este mistonșt, nu este obligat să prevăde asupra adevărurilor subtile pe care el singur le-a sesizat. Din păcate pentru dîmnealui Valeriu Cristea, a face literatură la patul bolnavului, cum face dîmnealui, nu este cîtuși de puțin subtil, ci erimtuși de-a dreptul. În asemenea condiții nu ai dreptul să ratezi esențialul. Cînd îndepărtezi diagnosticul banal, pe care l-ar vedea și un

student, pentru vreunul rarissim, satisfacția devine criminală. Ai reușit poate una dintre încercările intelectuale, aceea de a fi alfel decît ceilalți, dar bolnavul moare.

Anticomunismul nu este o cauză pierdută. Am reproșat unor intelectuali că nu au abordat această luptă în mod mai concret, dar faptul angajării lor rămîne pozitiv. Sîntem totuși în anul 1991. Din păcate nu același lucru se poate spune și despre monarhia constituțională. Aceasta este ultima cauză pierdută pe care s-o fi găsit intelectualul român care vrea să se discrediteze complet din punct de vedere politic.

Știu că aceste rînduri, ca și altele pe care le-am scris, pot părea unora foarte crude. Dar aici nu este vorba de cruzime. Este vorba de cantitatea cutremurătoare de inteligență pe care o risipim noi cu lucruri nerecitate. Nu-i de mirare că Silviu Brucan rămîne principalul regizor politic al momentului.

Alianța Civică și unele partide politice cer ca forma de stat să fie stabilită printr-un referendum popular. Avînd în vedere că astfel s-a instituit monarhia în România în 1866, dreptatea formală este de partea lor. Pentru că, alfel, rezultatul acestui referendum este foarte ușor de anticipat. Iui permis să spun asta, deoarece încă în ianuarie 1990, cînd Frontul nici măcar nu își anunșase participarea în alegeri, am făcut așa, un fel de referendum. Am publicat un așis mare, care avea pe o parte fotocopia actului de abilitare al lui Mihai I, iar pe partea cealaltă sloganul „Regele este cu noi”, însoțit de un mic text parodic monarhist. Aceasta se întimplau într-un număr din revista lezantă „Opinia studentescă”.

Revista lezise cum pe seară. În aceeași noapte, pe la ora unu, leșind de la niste prieteni, un tip a rupt-o la fugă de lângă un gard, chiar din fața mea. Era în deșon, purta ochelari și îi știam de undeva. Astăzi am impresia că face parte din conducerea partidului monarhist. Oricum, omul lipse pe zid afișul nostru, pe partea cu lozinci. Nu se prinsese că-i o poantă.

Zilele următoare a sunat telefonul non-stop la redacție. Majoritatea arăstului, care nu iubise pînă atunci ne-a cerut explicații pe un ton frustrat sau ne-a înjurat pur și simplu. N-am să uit niciodată pe un coleg care citise la telefon textul unei gospodine, încercînd să îi demonstreze că e scris cu amor. În prima zi raportul de forță o fost cam de o zăd de indignați la vreo trei monarhisti care ne-au felicitat. A doua zi cam tot la fel. A treia zi a sunat primul om lucid — un monarhist, care ne-a spus : „Bine, măi băieți, de rege v-ați găsit voi să vă legați ?”. Rezultă în paralel cu și raportul la luciditate este de una la două sute.

Sigur, Mihai I este un om distinct. Plecare sa a fost atît de dramatică, Carol I și Ferdinand au fost regi atîi de buni. Tineretul universitar, mai ales după gafele guvernului, a devenit primonarhist intelectualii în devenire odoră cauzele pierdute ca niște intelectuali deja formați. Occidental ar fi favorabil. Și așa mai departe.

Dar. Acest lucru nu este posibil. Generaliile dominante sînt cele care au digerat demult propaganda antimonarhistă. Este parte componentă din ei, nu o mai putem exclude. Regele nu mai este destul de tînr ca să aștepte dominația generalilor noastre ; nici fiu, din păcate, nu are. Astfel că, dest este foarte bine să aprăim despectul regelui de a neoi în țara sa, și rostirea sa în chestiuni de interes public, cred că este o prescaală să luptăm pentru monarhia constituțională în România. Dacă atacurile furibunde ale propagandei F.S.N. nu au reușit să compromită pe cîteva dintre marii noștri intelectuali, o poziție promonarhistă e-ar compromite cu certitudine. Nu l-am mai putea folosi în cauze cu șanse de succes mai bune decît monarhia.

Nu ne mai putem permite să scriim cauzele pierdute Bolnavul nostru agonizant. ■

ACENTE

Andreea Pora

● Opoziția de catifea

Ar însemna să fim răuvoitori, afirmînd că nu s-a schimbat nimic. Anul trecut puteam cel mult să ne defulăm scriind proteste către Ceaușescu, pe care apoi nu știam prin ce zarzare să le mai acunem, sau să spunem bancuri politice între prieteni. Da, ne-am câștigat dreptul de a critica, de a înjura și de a sta pînă la că-

deea întinericului pe trotuarele de la Universitate. Desigur, niste drepturi esențiale dacă e să stăm la neafricit cu capul întors spre „tecutul de tristă amintire”. Sau spre Răsărit. Dar dacă tragem cu coada ochului spre Drepturile Omului sau spre Occident, ne apucă disperarea și furia.

Putem să criticăm aproape totul, președinție, securitate, corupție, minciună. Ei și? Cui îi pasă? Celor cărora le sînt adresate criticile, cel mai puțin. Principalul „cîini latră, caravana trece”, este cuvîntul de ordine. O parte a populației, comentază indignată evenimentul editorial, dar nimic nu se schimbă, pîrînd că anumiții persoane sînt supuse unei perpetue reîncarnări. De aici vine de fapt destabilizarea. Din această neclintire, ca să nu-i spunem altfel. De aici nevoia de acțiune a unei tot mai largi părți a populației. Din faptul că presa — care în orice stat democratic, reprezintă o putere capabilă să dărîme guvernul și președintele, în fața acuzațiilor cărora dacă rămîi impasibil, riști să fii discreditat social și profesional — în noi este taxată drept un fel de Pinocchio mincinos, pusa pe doborîri guvernul, manipulat spirite și organizat securității în colaborare cu spioni străini. Dacă, de exemplu, domnii senatori Vasile Mois, Gelu Voican și Dan Iosif ar fi fost obligați să demisioneze în urma dezvăluirilor faptului că au suferit condamnări penale pentru furt și crimă, dacă domnul Iliescu ar fi fost somat de către Parlament să aducă clarificările necesare în problema evenimentelor din Tg. Mures, a chemării minerilor, dacă toate demersurile din presă, unele de-a dreptul stupefante, n-ar fi rămas fără ecou, foarte mulți cetățeni pașnici și în fond doritori de liniște, nu s-ar fi transformat în protestatari. Este de fapt o indiferență și un suveran dispreț față de popor, față de „gloria”, vorba domnului senator Gelu Voican.

Încercările frivole de dialog, care ar fi putut dezamorsa într-o măsură tensiunile, au fost de fapt niște abile echivoci. Pentru că tehnica strecuratului, a elivajului și a „urechii pleșcă”, este una din encliticele cu adevărat redutabile ale actualilor oameni politici. Unde or fi deprina dinși această artă, nu știu, căci o întrecu cu mult pe cea a comuniștilor dictaturii.

De cîtva timp se observă însă o schimbare de strategie. Presa este atacată din ce în ce mai vehement și isteric în absolut toate luările de cuvînt oficiale. Motive sînt destule. Pe de o parte, constatarea că totuși aceste „șar-zise publicajii” au mai deschis ochii oamenilor chiar și în zonele puternic tensionate, lucru absolut de nefericit, pentru că o țară a orbilor și surzilor este mult mai ușor de guvernat decît una a minților lucide. Presa este deocamdată singura armă a opoziției, singurul mijloc de a contracara dezinformarea și minciuna, de a demasca încălcarea legilor și abuzurilor. Este evident că acest lucru a început să irite. Toti trigrorii sînt deranjați de chibăți, iar faptul că cineva vede cartea de joc ascunsă sub fața de masă și servitoarea așezîndu-i în fața ochilor un pahar de vin, este de natură să lase un gust amar în gură multora. Să nu uităm că unul dintre stîlpii puterii, domnul Emanuel Valeriu este implicat în afacerea **Intermercato**. Ce să ne mirăm, și odiosul își asigurase urmașii cu conturi în Elveția. Nu știm însă (deocamdată) dacă este vorba numai de urmașii pe linie paternă sau și de cei pe linie ideologică. Ce poate face presa? Să studiem o situație ipotetică. Vă dati seama ce șoc ar suferi bietul om din agricultură, care-și așteaptă zădărnice compensații de 400 de lei, dacă ar afla de exemplu, că tezaurul din băncile elvețiene a fost împărțit frățește între domnul general Stănculescu, Nicu Ceaușescu, primul-ministru Petre Roman și alți fruntași post-revoluționari. Un șoc care ar arunca puterea, vinovați și nevinovați, direct în groapa pregătită lupului din povești.

De aceea „alegii poporului” ridică tot mai tare vocea împotriva presei și în general împotriva oricărei forme de opoziție. Pentru că tot ce este critică, în special justificată, deranjează, produce alergie. Și tare mă tem că această pseudocampanie anti-presă să nu fie decît overtura unei viitoare legi a presei, care să se transforme în ghimfina cuvîntului scris. Se pare că Parlamentul are într-unul din nemurările sale scurte un proiect care interzice dreptul de a critica președinția și acordă prefecturilor posibilitatea de a osei spartita unor publicații în caz că acestea ar acționa spre „destabilizarea” statului de drept. De fapt nu ar fi decît urmarea firească a ștor legi care nu bîntuie pas de gîscă spre totalitarism. Căci ce altceva sînt privilegiile acordate președintelui? Ce surprinde în tot acest scenariu, nu este atitudinea deputaților țesisti, ai căror patriotism declarat nu poate depăși imaginea consistențelor țarilor la care nici nu s-ar putea măcar visa în niste lucruri de muncă obișnuite. Cîl mac ales atitudinea opoziției. Este adevărat că ea nu are posibilitatea de a-și face suzii glasul, dar are posibilitatea de a nu participa la tot acest... circ. Și dinși se învîluie însă în tot felul de argumente, care unor veritabili politicieni le-ar stîrni doar zîmbetele contrăbucătoare. Că ar fi eficientă sau nu o retrăgare a opoziției din parlament este greu de spus, însă la fel de greu de înțeles este și flexibilitatea coloanei vertebrale. În ultimă instanță, a

accepta colaborarea după evenimentele din Iunie, după aprobarea legilor care fac din demnii Iliescu „comandantul suprem”, care dau posibilitatea unui stat de drept fantomă să retragă cetățenia românilor exilați, armaiote să tragă în demonstrații, după expulzarea Regelui Mihai — nu înlocuimă decît a nu avea verticalitate în fața propriei conștiințe. Să dea Dumnezeu să gîrșesc eu și să sibă dinși dreptate cînd spun că „te faci frate cu dracul, pînă treci lacul”. Numai că trecerea lacului ar putea să dureze încă vreo „douăzeci de ani lumînă”.

Ce nu înțelege opoziția parlamentară și extraparlamentară este că atât nemulțumirile, scepticii cîl și indiferenții s-au săturat de mitinguri vorbite și parțial televizate, de discursuri, oricît de frumoase și adevărate ar fi ele. Și ce dovadă este prezența sub limitele acceptabilului la mitingul din 21 decembrie. Oamenii așteaptă altceva, așteaptă soluții concrete, iar atitudinea moderatoare, conciliantă, vecină bună uneori cu compromisul, produce fie apatie, fie extremism. Cine se leagănă în iluzia că în 15 noiembrie cîl 400.000 de manifestații au venit în Piața Palatului de dragul Alianței Civice, este cel puțin naiv. Au venit în speranța unor propuneri viabile, din nevoia de acțiune și mai ales din cauza scumpirii. Vorbele nu mai folosesc nimănui. Este momentul soluțiilor, alternativelor economice și sociale. Iar dacă Alianța Civică, Forumurile Anticorupție sau alte organizații care și-au făcut din apolitism un ideal complet fals în momentul de față, nu sînt capabile să ofere aceste soluții, atunci nu dreptate cîl care mormăie: „Ce mai vor și știa?”. Sau cei care susțin teoria „vidului de putere”.

ACENTIE

Pascal Bentoiu

• Ce este „puterea”?

Se vorbește și se scrie enorm în ultima vreme despre „putere”, „vidul de putere”, „lupta pentru putere”, „atributele puterii”, „împărțirea puterii” ș.a.m.d. Voi încerca să despie (d.p.d.v. conceptual, firește) buturuga drept pe mijloc. Și a-nume: noțiunea de „putere” — utilizată în legătură cu treburile conducerii — vădește, în mentalitățile celor care o întrebuințează, reflexe totalitare, sau cel puțin dictatoriale.

Într-o societate democratică nu există „putere”, ci numai răspunderi. Ceea ce alegătorul încredințează prin votul său alesului e doar delegarea de a-l reprezenta și apăra interesele, ori de cite ori și în orice direcție s-ar ivi necesitatea apărării lor. Alesul nu apare investit cu „putere”, ci cu o „împuțernicire” sau, mult mai exact și mai corect, cu enorma răspundere de a adopta (sau a contribui la) decizii de interes comun.

Această răspundere nu este conforțită necondiționat.

Această răspundere poate fi (iar în democrații este — în fapt) verificată cu prilejul oricărui act de guvernămint, de reprezentare publică, de comportament moral. Un precedeu american (și nu dintre cei medici) a fost silit să-și dea demisia deoarece a fost dovedit a fi făcut, în fața națiunii, o afirmație mincinoasă. Una singură. Un ministru britanic a fost obligat să lase din guvern din cauza unei declarații mai puțin chibzuite care putea leza susceptibilitatea supușilor altui stat. O singură declarație. Un ministru elvețian a fost constrins să-și depună demisia pentru că ar fi furnizat cuiva din familia o informație de natură financiară, aptă a-l procura o celulă estiguri nejustificate. O singură informație. Mai aproape de noi chiar, de cînd s-au regăsit lași niste reflexe democratice, se pot constata cazuri interesante. O întregă conducere de stat a fost obligată să abandoneze „puterea” deoarece s-a crezut că un tînar ar fi fost ucis într-o manifestație. Unul singur — și acela dovedit pînă la urmă viu. Un președinte de republică s-a văzut nevoit să-și părăsească funcția pentru că pe o casetă video s-ar fi cîlbit pe busele alese cuvîntele „ar fi bine să vină tancurile”. O simplă frază; iar tancurile nu au venit.

Dacă în țări cu vechi tradiții democratice un șef de guvern ar avea imprudenta să spună ori să scrie „noi suntem puterea, noi de-aici nu ne oclintim, iar deciziile noastre nu pot fi obiect de discuție pe întreaga durată a mandatului nostru”, acel șef de guvern ar fi fără doar și poate obligat să plece de la con-

ducere în mai puțin de o săptămînă. Limbajul arrogant al „puterii” nu se poartă în societățile democratice. El se constituie însă fără gres — cum spunem — în mentalitățile dictatoriale sau totalitare, ori datorită rămășițelor acestora. În societățile nefericite, luate în stăpînire de echipele de șoc ale extremismului politic, colcăie plăcerea „puterii”, plăcerea de a pune căluzul în gura celor guvernăți, de a le silul flințele, de a-i obliga să facă ce nu vor și să nu facă ceea ce vor, să spună lucruri care-i degradează, plăcerea de a-i umili, de a-i batjocori, de a le anihila viața personală, de a-i chinul în toate felurile și — finalmente — de a-i ucide. O astfel de societate, în care „puterea” se instalează fie prin înaltizare hitleristă, fie prin imbecilizare și teroare comunistă, fie pur și simplu prin forța armelor, fără ideologie, își face totdeauna bilanțul, în mi și milioane de morți (depinde de dimensiunea țării), în milioane și sute de milioane de ani-puscării sau ani-lagăr, în degradarea și coruperea poporului respectiv, în confundarea lui în mizerie, în împingerea lui pînă la marginea pieirii. Acestea sînt binefacerile „puterii”, binefacerile sistemelor în care, într-un fel sau altul, un grup restrîns pune mîna pe „putere” și n-o mai lasă cu nici un chip. Cîl de sinisru se colorează istoria secolului nostru cînd ne reamintim că Hitler a venit la putere prin alegeri libere (dar ce a făcut după aceea cu mandatul încredințat?), că Lenin s-a instalat la putere confiscînd pur și simplu o revoluție autentică — cea din februarie (cine nu crede, să se informeze și la alte surse decît **Cursul scurt**), că monștrii de tipul Pol Pot au vorbit de eliberarea poporului, ba chiar și de bunăstarea lui, dar odată ajuns la putere s-au arătat doar criminali la scară largă.

Ce încurajator ar fi dacă — la noi și alurea — domnii guvernănti și domnii parlamentari, domnii prefecti și primari, domnii șefi și directori de toate calibrele ar isprăvi odată pentru totdeauna cu vorbirea despre „putere” și cu ideea însăși a „puterii” și ar adopta-o cu toată hotărîrea pe cea, mult mai potrivită și mai umană, a răspunderii. Amatori de „putere” se vădesc a fi mulți. Din motivele mai sus schitate. Gata să-și la însă cu adevărat răspunderi, supuse încontinuu controlului presei ne-mîntite și opiniei publice ne-siluite, se vor găsi oare tot atîția?

Totuși n-aș dori să închei pe o notă pesimistă. Lucrurile merg spre bine. Stalinismul a avut nevoie, spre a se implanta, de zeci de milioane de victime doar pentru că nu fusese încă inventată televiziunea. Cu progresul tehnice însă, tributul de sînge s-ar putea să fie mai mic.

ACENTIE

Nicolae Baltă

• Sacrificiul asumat

Dezintegrarea blocului monolit care fusese regimul de guvernare al lui Ceaușescu a atras după sine suficient de multe efecte: din păcate, (aproape) cu totul altele decît cele ce ar fi fost de așteptat. Energia eliberată prin înlăturarea oprîmării, prost administrată și — mai ales, ceea ce e mai grav — prost dirijată — cu bună-stiință, a condus la ceea ce se poate vedea de-acum (nu numai de-acum, de fapt) — cu ochiul liber de către oricine. Virtutea ei se înveteală, lovindu-se și provocînd noi trombe, și mai mari, generate de sovrîna apărută, încă din ultimela zile dimînții închiderii țării an, dintre grupul ce a capturat puterea, profunz de lipsa de organizare, neștiință și efortul străzîl, și reprezentanții acestora din urmă, înșii la realitate repede, însă, pare-se, nu îndoaun de repede. Scrierile nu sînt făcute, de atunci, decît să se împușcă și să se a-dîngerească, fiecare „funcționar” înlărîndu-se, morcu, cu noi și noi aderenti; semnele ce se întrevăd, în ultima vreme, lașe loc speranței în ceea ce regăsură, sub imperiul luxurității, a celor orbîți o bună bucată de vreme, împreună cu organizarea a ceea ce a devenit o veritabilă Rezistență civică — vor reuși să readucă situația la ceea ce fusese ea în Decembrie 1989 și la ceea ce ar fi trebuit, în mod normal, să fie și de-acum încoașe, pînă acuma.

Efectele apărute au putut fi văzute, „defilînd”, unul după altul, neafîrșite și parcă inepuizabile, culminînd cu magis-

trala „Incoronare a operei” puterii petrecută în faimosul Iunie 1990, devenit celebru, „de renume mondial” de-a dreptul. Pe fundalul acesta al tensiunii permanente, oamenii au început să sufere de anomalii dintre cele mai bizare și mai îndite: una dintre acuzele Puterii, lansată în repetate rânduri de la tribuna unui moralism sadic, aceea cum că „nu se (mai) muncește” în România, ascunde unul dintre simptomele cele mai grave ale maladei care a cuprins societatea noastră actuală (și ignorată cu bună-stiință de guvernănti): lășind la o parte înclinația onora (sau mai multora) spre „căpătuală” (tendință clar existentă, n-avem ce-i face), ori „lenca” (mai mult sau mai puțin reală) a altora, nu putem să evităm un adevăr dintre cele mai îngrijorătoare: acela că o anumită categorie de oameni, care ar vrea să muncească și care ar fi, în cluda multor denigrări, și capabili (chiar foarte capabili) să o facă, contribuînd astfel la scoaterea economiei din marasmul în care se afundă pe zi ce trece, sînt împiedicați să își pună în practică dorința. Unul dintre motive este de ordin strict legislativ-administrativ — ori, ca să-i spunem pe nume (în nume urit din timpuri „străvechi”): de ordin birocratic, însă nu este singurul. Alături de el, venînd din aceeași sursă, dar fiind de un domeniu total separat, mai „veghează” un element, care ar fi mai degrabă de resortul psihologilor, dacă nu de cel al psihiatrilor de-a dreptul: lipsa de motivație, provocată de anxietatea perpetuă, întreținută de, deja, peste un an la care se adușag revolta surdă ori fătă, individuală sau colectivă, împotriva neregurilor, abuzurilor, indiferenței disprețuitoare, aroganței conducerii actuale.

Bariera aceasta de ordin psihologic „stînge” motivațiile, epuizează energiile, goleşte de sens și speranță existențele, indiferent că e vorba de cele ale tinerilor, adulților ori vîrstnicilor. Nimeni nu mai vrea să muncească pentru că nu poate să muncească ori — și aici fenomenul alunecă în tragic — simte că nu mai are vreau rost să muncească. S-a produs o sciere a fondului motivațional și energetic al cetățeanului, la scară națională și indiferent de profesie. Ceea ce domină, la ora actuală, viața cotidiană și existența generală deopotrivă este ne-dihna.

Asistăm în paralel la încă un fenomen — ca și cum cele deja existente n-ar fi deajuns pentru un secol de existență al oricărei națiuni! — alarmant: nu obligatoriu nefast, el riscă să devină astfel în cazul prelungirii ființării sale, a perpetuării peste o anumită limită temporală. Din primele luni ale acestui an, s-a putut constata o deviere de la specializarea inițială, de bază, către o altă (sau altele), apărute peste noaptea, sub forța împejurărilor. De fapt, poate că „apărute peste noaptea” nu e prea bine spus: s-a produs o deplasare, în urma presiunilor tot mai puternice, a preocupărilor peimordiale și uneori de o viață spre altele, care, într-un fel sau altul, din motive subiective sau obiective, au devenit „imperios necesare”. (E, și acesta, un mod de a vorbi, în anumite cazuri...). Am putut vedea, cu toții, ingineri și universitari (buni) devenind miniștri (proști); borfași devenind parlamentari; ucigași ajunsî miniștri (de resort, desigur); miniștri transformați în polițisti și militari, ori în amîndouă la un loc: în forțe de ordine mai bune decît forțele de ordine oficiale, plătite și instruite pentru aceasta; securiști deveniți provocatori, spărgători de mitinguri pașnice, ori „mineri” de-a dreptul; lășind ironia (tragică) la o parte, există și devieri autentice, colorate de nuanțe sacrificiale. O bună parte din valul uriaș de ziaristi provine din oamenii de litere, din scriitorii, pictorii, cercetătorii — din creatorii, într-un cuvînt — ce s-au îndepărtat de opera lor pentru a lua poziție împotriva falșului și nedreptății ce amenință să intoxice societatea noastră, încercînd, la rîndul lor, să stopeze degradarea accentuată ce o erodează zi de zi, lună după lună. Nu-ante sacrificiale, spunem: nu datorită apartenenței la leza „artei pentru artă” (posedînd însă și ea suficiente valențe) și la aceea a mult hălălului „turn de fildeș” (nici el chiar atît de condamnabil, în ultimă instanță). Ci datorită exact a unei tensiuni despre care afirmam că stăpînește viața noastră cotidiană; cu o diabolică perseverență, de un an și mai bine, îmolioră în sfera politică și socială a făcut, de regulă, corp comun cu talentul creator autentic, la noi și în alte părți; cîlmatal pătălit, însă, în care se producea această implicare nu a cunoscut, mă încumet să afirm, niciînd o asemenea încredere. Valori prin mari sînt puse în joc, existența însăși a țării a ajuns să fie plămîdă sub arcul întrebărilor, pentru ca participarea la viața politică, lumina de atîndine să nu fie dublă de o angosă considerabilă. Angosă pe care fiecare și-o stăpînește și și-o „rezolvă” cum poate...

Verbind despre rolul Alianței Civice, cineva a spus că, dacă realizarea scopurilor propuse de programul acestuia va cere abandonarea, temporară sau definitivă, de către cei ce o compun, a vocației lor, membrii ei sînt pregătii să accepte acest sacrificiu. Sacrificiu asumat, cum se vede, sub constrîngerea împejurărilor. Ceea ce, însă, este departe de a reprezenta o consolare... ■

PÂNĂ ȘI SĂRĂCIA?

Scenă de scenă în flash pe micul ecran: „Salvați copiii!”, aminteste suedezilor de soarta copiilor abandonati din România. Pește aceste cuvinte se suprapun un zgomot de cont în bancă și o imagine extrasă din filmul realizat astăzi de compania americană de televizi-

une ABC. Secvențele sunt, într-adevăr, atroce. Tineri de 20 de ani arătând ca niște copii de 6-7 ani, copii normali, debilitați printr-o medicație pentru boala mintal adulți... Apoi, sărăcia, o sărăcie materială din alt secol, dar mai ales, o sărăcie, afectivă.

„Cum de a fost posibil?” — m-au întrebat prietenii și colegii după transmiterea filmului la televiziune. „Părinții acestor copii — le-am răspuns — sunt, în rândul lor, copiii unei generații care, după un război lung și distrugător, a căzut sub o triplă ocupație: o armată străină, o conducere la fel de străină de sufletul și nevoile țării, o doctrină dezumanizantă”. Totuși, cum să înțelegă prietenii mei suedezi, dar și francezi, spanioli, italieni, că părinții acestor copii s-au născut într-o lume a nesiguranței, a miseriei și a friei, cum Occidentul n-a mai cunoscut de zute de ani?

Le-am sugerat să-și citească pe Panait Istrati, pentru că la originea dramei copiilor noștri abandonati ar putea sta rândurile scrise de el după un periplu de 16 luni în U.R.S.S. și apărute în Franța în 1929: „Ohrana (poliția secretă țaristă) nu vâra mâna și neagră în burta omului, ea nu-l ataca decât în dreptul său de a gândi: dacă cineva nu gândea ca țarul, risca să-și piardă într-o zi libertatea sau viața (...). În așteptarea acestui „accident” omul își putea câștiga încă pâinea zilnică, înainte sau după ocnă, muncitorul rămânea, în ciuda carnetului negru, un muncitor cu drept de a fi angajat și de a avea o joacă. Azi el nu mai are acest drept decât nu gândeste la fel ca Biroul Politic. Mâna feroce a Partidului deține totul, pâine și adăpost”. Și Istrati conchidea: „Teroarea care lovește în burta și în câminul omului, adică cea mai teribilă dintre terori, produce mai devreme sau mai târziu o lașitate generală, iar amândouă îngemănate îngăduie tiranilor să domnească după bunul lor plac”.

Panait Istrati n-avea de unde ști că aceste unelte ale degradării morale aveau să fie perfecționate în următoarele decenii și, mai ales, că prin adoptarea pe teritoriul propriei sale țări, ele aveau să atingă toate cel mai înalt grad de rafinament și cruzime.

Desigur, nimeni nu se aștepta ca drama copiilor abandonati, ea și celelalte multe alte drame, să se încheie, ca prin farmec, în ziua de 22 Decembrie 1989. Dar încă cu reportajele apărute recent

în presa suedeză descriu o situație în care schimbările sunt mai mult de natură cosmetică. Iar ultimele imagini (filmate în decembrie) pe care micul ecran ni le aduce din România nu sunt prin nimic mai încurajatoare: oameni așteptând de o săptămână, în frig și ploaie, să cumpere o butelie de aragaz; familia de muncitori care nu știu dacă vor avea ce mânca peste o săptămână sau peste o zi; oameni cărora și acum le e frică să spună ce gândesc.

„Cum de mai este posibil, în continuare?” — mă întrebă azi aceiași prietenii. Ce-aș mai putea răspunde? Întrebarea lor stărnește în mine alte întrebări. Nu cumva o „mână neagră” terorizează din nou oamenii lovind tocmai ceea ce este elementar în ființa lor: nevoia de hrană și de căldură, dar și nevoia lor de dem-

Fotografii de OVIDIU BOGDAN

nită? E mâna guvernului sau a altcuiva? E mâna incompetenței sau rea-credinței? Indiferent care ar fi răspunsul, rezultatul este menținerea și extinderea sărăciei în România la un an după căderea dictaturii. Replica actualilor puteri, fie că e vorba de cererea opoziției ori de nevoile vitale ale oamenilor, este aceeași ca înainte: brutală, batjocoroasă, neomenoasă. Dorește noua putere să obțină prin miserie acea „lașitate generală” prezisă de Panait Istrati și urmărită metodic de Ceaușescu?

„Ca și în fața ruinelor, în miserie te doare vidul de umanitate” — scria Emil Cioran în 1934. Și continua: „Mizeria distruge din viață totul: o face sclerboasă, hidonă, spectrală (...). Nu este în convulsiile ei nici urmă de purificare, ei o ură, o amărălă, o înrălire carnală. Mizeria, ca și boala, nu duce la un suflet nevinovat și îngeros, la o umilință curată și pură, ci la o umilință venioasă, rea și răsunătoare...”

Dacă este așa, înseamnă că Eminescu a avut încă una din genialele lui intuții atunci când i-a atribuit lui Mircea cel Bătrân surprinzătoarele și controversate-

le cuvinte: „Eu îmi spăr sărăcia...”. Pentru că sărăcia mai poate fi demnă și oneroasă. Mizeria, nu!

Oare îi este dai românului să-și piardă până și sărăcia?

PAUL DIACONESCU

Stockholm, decembrie 1990

Citatele provin din:
— „Vers l'autre flamme”, Fondation Panait Istrati, Union Générale d'Éditions, Paris, 1990, p. 139.
— „Pe culmile disperării”, Humanitas, București, 1990, pp. 144 și 145.

ÎNTREGUL ȘI JUMĂTATEA

● Dialog cu dl. ALEXANDRU BOTEZ, președintele Asociației „Democrație pentru România” a românilor din Norvegia

V.B.: Stimate domnule Alexandru Botez, vă rog să spuneți cititorilor noștri ce ocazie ați revenit în România?

A.B.: În vizitele mele anterioare mă convinsesem de necesitatea stringentă de a ajuta, în diferite forme, România. Sunt aici pentru a vedea care este situația concretă a căminilor de handicapați, spre a putea îndruma cât mai eficient ajutoarele care sosesc din Norvegia.

V.B.: Ce ne puteți spune despre fluxul ajutoarelor? Există interes, printre norvegieni, pentru ajutorarea României?

A.B.: Operațiile de ajutorare umanitară se desfășoară continuu. Ele au avut două momente de maximă intensitate: mai întâi, imediat după Revoluție; apoi, după prezentarea, prin septembrie-octombrie, a unor filme de televiziune — la realizarea cărora a contribuit și Ion Berindei — în care se arătau condițiile în care se trăiește — sau se moare — în

căminele de handicapați din România. Au fost imagini care au produs un efect teribil.

V.B.: Puteți descrie o secvență?

A.B.: S-au arătat lucruri zguduitoare. De exemplu, un țare din sirmă ghimpată, în care erau adolescenții și adolescențele, goi, făcând baie — adică fiind udați cu furtunul de o persoană din afara țării.

V.B.: La noi s-a cheltuit multă energie de către oficialități pentru a credita ideea că anumii disidenți au descurajat trimiterea de ajutoare în România.

A.B.: Este o idee complet aberantă și nefondată.

● CITE CEVA DESPRE CRUCEA ROȘIE DIN NORVEGIA

V.B.: Care sînt modalitățile concrete de ajutorare?

Norvegiene. Dar o bună parte a acestor bani se folosesc pentru administrarea C.R.N. sau plata personalului. De exemplu, un norvegian care lucrează din partea C.R.N. în România primește cîm 100.000 dolari pe an. Dacă un particular vine cu un convoi în România, o face pe cont propriu, organizînd toată operația astfel încît costul transportului să nu afecteze valoarea ajutoarelor trimise. C.R.N. se găsește astfel într-o situație nouă: pînă acum, nimeni nu organiza convoaie cu ajutoare, căci erau vizate doar țări îndepărtate, din Africa, Asia sau America Latină. Dar România este suficient de aproape pentru ca diferiții oameni de suflet să însoțească pînă aici convoaiele organizate de ei. Astfel că există tendința de a ocoli C.R.N. și de a ajuta direct România. Noi ne străduim să-i îndrumăm pe cei care trimit ajutoa-

V.B.: Înțeleg că nici asemenea socuri nu produc sistarea ajutoarelor.

A.B.: Nu. De exemplu, o clasă a Liceului Sanitar din Sandefjord dorește să vină aici pentru a renova clădirea unui orfelinat. Vor veni cu instalatori, doctori, ingineri, electricieni. Eu trebuie să le indic orfelinatul la care să moară. M-am hotărît să aleg spitalul-cămin din Hirlåu.

● MULTI DEVIN HANDICAPATI DIN NEGLIJENȚA CELOR DIN JUR

V.B.: De ce tocmai acesta?

A.B.: Aici sînt strînsi cam 300 de handicapați, copii și adulți. Mulți au handicapiți minore și sînt înuși acolo, într-o lume de infern. De exemplu, un tînar care nu are o mînă, în rest fiind absolut normal. Nu poate pleca de acolo pentru că nu are pensie, nici un fel de venit și nu se poate angaja nîcieri. Tot acolo e o fată de 24 de ani, foarte deosebită, paralizată de la naștere. E o victimă a proastei folosiri a forșului. Tînarul o ajută să fumere; uneori, ea-l dîtează și el scrie — cite un scurt poem în versuri albe (unul dintre ele este inserat în cașeta alăturată, n.red.). Am rugat-o să-mi scrie scrisori: despre ea, despre viața lor de acolo. O să încerc să-i trimit o mașină de scris electronică foarte perfecționată. Fata își poate mișca puțin degetele și ar putea scrie la tastatură.

Ceea ce este îngrozitor este că mulți devin handicapați din neglijența celor din jur. Sînt copii de la leagăn cărora nu li s-a vorbit — decît prea puțin. Deși la naștere puteau fi perfect normali, pe parcursul creșterii devin retardati, sînt conștienți ca atare și încadrați printre handicapați. Am întrebat de nenumărate ori de ce asupra copiilor care au înalținate defecte la naștere nu se intervine chirurgical, la momentul oportun, pentru a-i face ființe perfect normale. Mi s-a răspuns, mercu, același lucru: „Dar pe copiii de la cămin nu-i primește la spital”.

Curățenia clădirilor este acceptabilă, dar îngrijirea este absolut minimală, fiind legată doar de nevoile pur fiziologice. Copiii stau uzi și tremurîți sub pătură udă. De aici stau în general chirchii în poziție foetală, cu genunchii la gură; asta duce la accentuarea turelor locomotorii sau la dobîndirea unor noi.

Personalul calificat (medici, surzi) e cu totul insuficient, iar personalul necalificat are, în general, golul de paznici. Pentru ei, serviciul e un fel de sinecură. Deși comportamentul lor este absolut mizerabil, nu pot fi schimbați pentru că nimeni nu vrea să se angajeze în locul lor. Condițiile de muncă sînt într-adevăr foarte grele.

A consemnat
VICTOR BARSAN

(Ve urma)

Sînt o jumătate dintr-un întreg
dar mie nîmi plac jumătățile de măsură
Iar jumătatea care mă reprezintă pe mine ca om
cere mult prea mult de la viață
și atunci am impresia că sînt un întreg

și totuși mie nu îmi plac jumătățile de măsură

DANA

A.B.: Există două forme de ajutorare: direct, organizînd convoaie care să ajungă aici la o destinație precisă; mediat, prin intermediul Crucii Roșii Norvegiene (C.R.N.). Această ultimă cale are o serie de dezavantaje.

C.R.N. are legături directe cu Crucea Roșie Română. Există deci o dublă mediere între cei care trimit ajutoare și cei care le primesc, ceea ce face ca o bună parte din ele să se irrosască. C.R.N. a anunțat prin februarie-martie — spre uluirea celor care stăm cum stau lucrurile — că în România situația s-a ameliorat uit de spectaculos încît nu mai e nevoie de nici un fel de ajutorare. În acel moment, persoanele sau asociațiile particulare care ajutaseră România și-au întrerupt activitatea. A trebuit să facem mari eforturi pentru a lămuri opinia publică asupra necesității de a continua...

C.R.N. are interesul de a monopoliza acțiunile de ajutorare. Dacă un norvegian întreabă la C.R.N. ce se poate face pentru ajutorarea României, i se răspunde că trebuie să trimită bani Crucii Roșii

re astfel încît acțiunea lor să fie cît mai eficientă.

● IGIENA PERSONALULUI MEDIU

V.B.: Care este impresia norvegienilor care vin aici?

A.B.: La sîrșitul lui mai, o clasă de surori de caritate din Christiansen — vreo 30 de fete de 20 de ani — au vizitat un orfelinat de lângă Suceava. Au spălat și orfelinatul — inclusiv grupurile sanitare — au spălat și copiii. Au fost cazate la căminul Școlii Sanitare din Suceava, ale cărei grupuri sanitare arătau mai rău decît la orfelinat. Norvegienele au fost stupefiate să constate că nici personalul educat din punct de vedere sanitar nu respectă nici cele mai elementare reguli de igienă.

E bine, poate, să adaug că în Norvegia asistența medicală se poate lăuda cu faptul că nu mai există tuberculoză. În toată țara sînt doar 170 de cazuri de SIDA, depistate, izolate și urmărite.

SĂRBĂTORIRILE LUI EMINESCU

PETRU CREȚIA

De două ori pe an, la 15 ianuarie și la 15 iunie, toată suflarea culturală românească, cu mic cu mare, se simte pornită și totodată datorită să-l celebreze pe Eminescu. Se pun cu rîvnă în mișcare toți recitatorii acestui cult, arhitecții, hierofanții și hierodulii de la toate nivelurile, academii, universități, biblioteci, muzee, ministere, fabrici și uzine, case de cultură, câmpuri culturale, societăți și uniuni de tot felul, puzderii de licee, ziare și reviste, radio, televiziune și cite vor mai fi dacă nu lipsește decât biserica și armata. Și asta fără ca de fiecare dată să se împlinească de la nașterea sau de la moartea poetului vreun număr cit de cit rotund de ani. Și tot, de la centru pînă în lungul și în lăutul județelor, vor să cheme la altarele lor pe vorbitorii cei mai alesi și mai reputați pe recitatorii cei mai conștiinți, crema cîntăreților și a instrumentaliștilor, rupându-și-i unii de la alții, convocînd ademenitor sau imperios, primindu-și refuzurile cu durere resemnată sau cu vindictivă indignare, iar acceptările cu jubilații și tratații. Pînă la urmă lucrurile se statornicec cumva și țara răsună de slava sărbătorii lui. Presa publică articole, multe articole și imnuri, de obicei însoțite de portret. Adunările se înfiorează de emocii și de extaze la auzul frumusețelor alcătuite și grații, împănate cu nu mai puțin frumoase recitări, cu lioduri (cîntate de niște doamne opulente), coruri (executate nu o dată de elevi-ingeri), piese orchestrale, declamări de poezii închinată poetului și prilejului, constatate toate de o frazeologie plină de formule liturgice: lucrărilor poeziei românești, arhanghelul, martirul, sfințitul, pînă și cristul nostru, suflet din sufletul neamului, trecerea lui în eternitate, rostirea poezilor nu doar ca poezii, ci rugăciuni și, nu arareori, chiar mai rău decît altă. Firește, nu pretutindeni, dar pe-aproape. Oricum, izbește izonostismul, stereotipiia, rețeta dată o dată pentru totdeauna în veșnicia steampă a acestor sărbători. Nici asta, dăruirea tiparelor, n-ar fi, în sine, un rău. În fond orice cult are un ritual stabil, consacrat de tradiție. Nu, ceea ce întristează este conținutul acestor tipare, calitatea lor intelectuală și artistică, că, distanța flagrantă dintre forvoare și dedicația la obiect. Într-adevăr, acestor sărbătorii, celor mai multe, le lipsește:

1. O bună și mereu împropiată și extinsă cunoaștere a operei. Se simțea în cercul închis al poezilor cuprinse în edițiile Măiorescu, dar să mai străbata în repertoriu cite ceva din rările frumoșii ale postumelor, și cu altă mai puțin din înăditele publicate în ultima vreme, deși unele fac parte din zona cea mai înaltă a scrisului eminescian.

2. O informație la zi în ceea ce privește cercetările recente, dintre care unele, mai alea cele provenite nemijlocit din editarea critică a operei, au deschis căi noi și importante pentru cunoașterea lui Eminescu.

3. O legire din lunga deprindere a pu-

blicării sau a debitării unor discursuri eminescolatre, goale de conținut pe cit sînt pline de o exaltare incompetentă și calpă. Cu cit am vorbi mai normal despre Eminescu cu atît i-am cîștîi mai mult memoria și ne-am apropiat mai curvencios de spiritul lui. Înalte pîlde în acest sens sînt Măiorescu, Iorga, Perșesic și Călinescu.

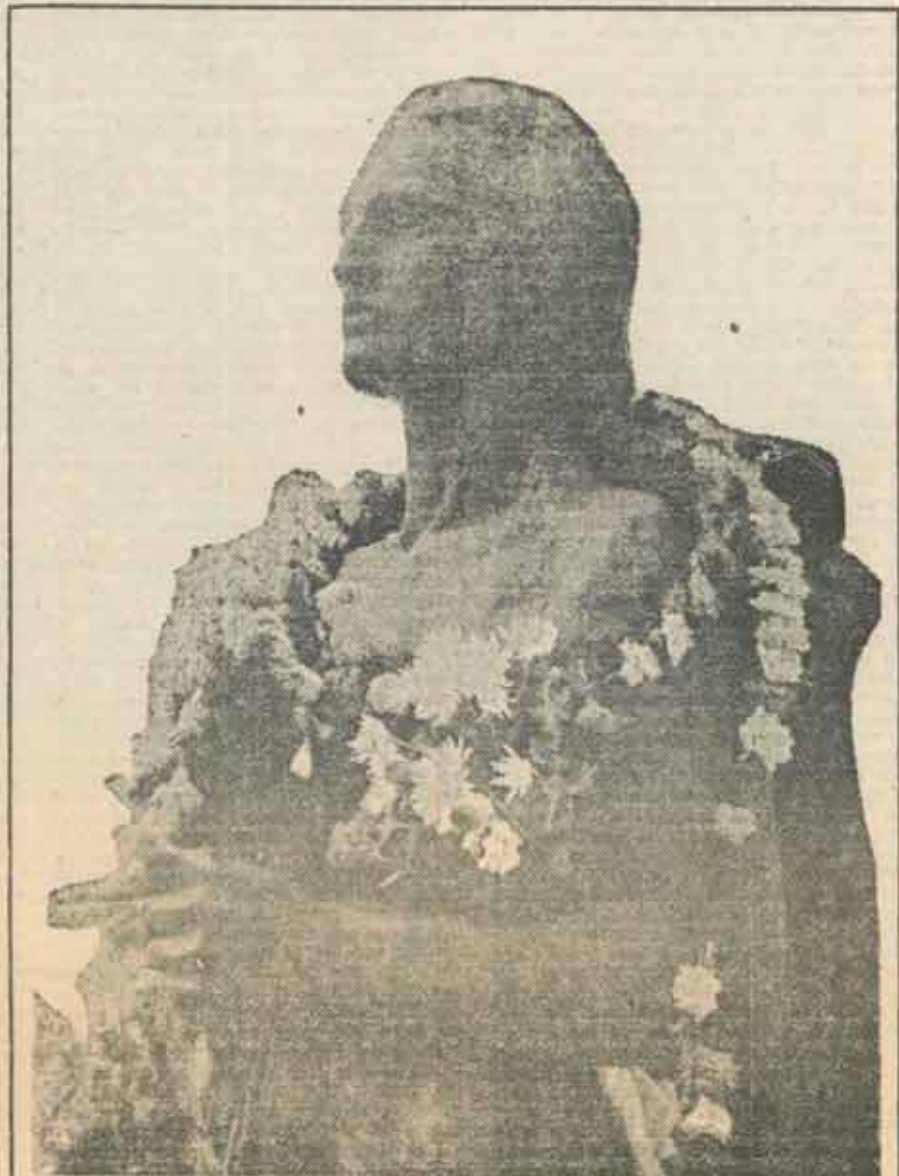
4. O împropiată a stilului recităților. Cele curente sînt cînd patriotard-retorice, cînd total străine de muzica din adine a liricii eminesciene, care nu trebuie teatralizată, distribuită pe personaje scenice sau pur și simplu psihologizată, nici năprasnic urlată sau insinuant șoptită sau îndurerat plînsă, ca și cînd n-ar fi vorba de un profund eu liric, ci de unul strident și grosolan empiric. Ca să nu mai punem la socoteală frecvențele erori de metrică și prozodie, care afectează cele mai gustate recitări. Poezia lui Eminescu, de altfel ca și orice mare poezie, trebuie nu declamată, ci rostită cu severă și discretă interioritate. Staturile pe care le da prințul Hamlet actorilor în scena a doua a celui de al treilea act s-ar cere recitite mai atent.

5. O hotărîre de a spune de fiecare dată ceva nou, ceva înnoitor. Nu trebuie să ne odihnim într-un Eminescu gata oșosi de tradiție. Nimic nu e de suprațată în poezie, iar în bogatul și mestesugit al vorurilor sale se află materie rămasă intactă, nescoasă încă, cu pătrundere, priepere și dăruire, la ivenia gîndului nostru. Cui servese atîtea banalități, meren aceleasi, rostite cu un ifos găunos și cu sentimentul fals al sublimului?

În tot ce s-a spus aici nu trebuie văzută nici umbra vreunei împietăți față de dragostea pe care toți i-o purtăm lui Eminescu. Numai că iubirea nu trebuie să fie iubire a iubirii sau simplă porăire a sentimentului. Este nevoie de adevărul, de stăpînirea și de curajul iubirii, de amor intelectual și poetic, nu de exhibare și frustă, inertială și vai, cit de adesea kitschi.

Nimeni nu spune că Eminescu nu trebuie sărbătorit, fie și fără vreun soroc anume. Dar nu așa. Relația cu el nu se cade să se transforme în acte de cult, ci, cu deplina căldură a inimii și răcoala a intelectului, în acte de cunoaștere, de analiză atentă, de înaltă sinteză. Aceasta e adevărata sărbătoare. E drept că e mai greu.

Eminescu nu trebuie sacralizat din afară, nici cu obstinația oarbă a unui instinct. El nu trebuie să devină o prezență mitică ori simbolică de invocată și de evocată la început de an și la început de vară. De acest foarte mare poet și de această foarte înaltă conștiință se cuvine să ne apropiem purificați de stătutul și de gîndul către care ne trage lenea intelectuală, prostul gust, complexe și fanatismul obtuz. Să le punem în loc truda unei mai bune cunoașteri, riguroasă demersului, exigentele gîndului. Sînt atîtea de făcut în acest sens. ■

„Și cînd gîndesc la viața-mi, îmi pare că ea cură încet reprecențită de o străină gură,
Ca și cînd n-ar fi viața-mă, ca și cînd n-aș fi fost.
Cine-l așcel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi (în la el urechea și rid de cite-ascult
Ca de dureri străine?... Parc-am murit de mult.”

(MIHAI EMINESCU — Melancolie)

O LECTURĂ A NUMELUI

Pentru români, pentru mine, cel puțin, ca aparținînd, într-un segment temporal oarecare, unei comunități a acestei misterioase etnii, primul „obiect” de contemplant din opera poetului nostru național este chiar numele lui. Obișnuit să devin mediu cit mai propice pentru cuvinte, loc al libertății și al legilor lor, lăsîndu-le pe ele să vorbească și încercînd să-mi ascut auzul spre a distinge ce spun, ca moi apoi să pot spune nu doar cuvintele, ca atare, ci aproximativ exact ce au ele de spus, faptul că numele lui Eminescu începe cu — și, la o adică, s-ar putea reduce la — afirmarea, la prezent, a lui a fi nu mi se pare deloc, dar absolut deloc întimplător. Eminescu E. E cel care E(minescu). Numele poetului conține nu pe indiferentul, la infinitiv, a fi (cu toate că a fi nu poate fi nimănu indiferent), ci răspunsul răsplat, scurt, redus la simburile a întrebarea (supra)istorică ce nu încetează, iată, a ni se pune, pe care, de-a lungul timpului pînă astăzi, ne-o tot pun, prin vorbe și mai ales prin „fapte”, tot felul de nechemoți, dinăuntru și din afară, nelegitimați prin nimic a pune această întrebare dar subînțelegînd prin ea că, de fapt, nu (prea) sîntem, că nu putem fi, că fără ei nu am avea cum fi, că e nevoie să ne tot aducă ei ființa. E ceva aici, pe locul ăsta? E(minescu), se aude răspunsul. Sînteți (mai direct) E(minescu). Adică: noi putem, la o adică, pentru o clipă, două, un veac, acolo, două, să nu fim, dar E ceva care ne face să fim, ceva care ne va trezi oricînd la ființă, E(minescu).

Eminescu e, astfel, stratul ultim de rezistență, de persistență al ființei noastre, pusă în nelireasca situație nu de a fi, ci de a rezista și de a (re)deveni. Prin el, sîntem categorial, suprapersonal, substanțial. Poate chiar pur energetic. Noi ca noi, dar el E. Deci noi nu avem cum să nu fim. El e șansa noastră de a putea oricînd deveni ceea ce el E. E miza jocului nostru, cu noi înșine, în primul rînd, de-o istorie. Am făcut din el ocapere în a fi pentru hamletianismul nostru istoric, căzut uneori pînă la nivelul unui „joc de societate” (civilă): a fi sau a nu fi. Eminescu e cel care nu ne lasă să nu fim. Vrem-nu vrem, el E, deci noi nu putem să nu fim, noi sîntem oricum, și încă în esențial. Trebuie doar să nu uităm acest lucru. Și dacă încerc, încă o dată, să las cuvintele să spună ce au de spus, voi spune: Eminescu e blestemul de o fi al românilor.

De aceea, mie, unuia — nu știu alții cum sînt —, îmi este foarte greu să-l citesc pe Eminescu. Poate că Eminescu, existînd în felul acesta, paradoxal, el unui înăuntru care te conține, nici nu poate fi citit, așa cum nu poate fi „citit” codul genetic.

Și totuși, el a fost un scriitor, este un autor, se oferă lecturii. Îmi este greu, enorm de greu să-l citesc pe Eminescu pentru că îmi este foarte

ușor, prea ușor. Mă suspectez, atunci, de o comunicare facilă, superficială, pe care nu am cum să nu o refuz. Și mă feresc să-l citesc. Li ocolesc, căci sînt că nu pot (încă?) să-l privesc „fată către fată”. El e zeul ascuns, desigur, dar ascuns (și, uneori, pierdut, rătăcit) în noi, în fiecare și în toți. Păcătoiesc, probabil, prin orgoliu. Aș vrea să fiu egalul lui cel puțin prin lectură. Și cînd încep să am impresia că sînt, mă opresc: nu se poate! Mă pregătesc să-l întîlnesc, să-l aflu, să mă apropiu de el — și iată-l în mine. Mă ia prin surprindere. Și hotărîsc că sînt (încă?) nepregătît de a fi cel ce E(minescu). Voi fi vreadată? Prea-plinul ființei lui mă aruncă în neștiință. Din cînd în cînd îmi aduc aminte că el este și fără mine, că poate fi și fără noi, că prin el noi sîntem oricum, vrem-nu vrem. Dar mă întreb: cum ar fi și prin mine? Ar fi? Este în mine și, la lectură, cînd îndrăznesc să-l citesc, se întîlnește cu el însuși și, cu o vorbă nepuțincoasă, mă transfigurează. Sînt, atunci? E(minescu). Rezultă o singură ființă, nu două. Iar aceea ființa mă îndoieste a fi eu. În identitate nu există dialog.

Nu l-am mai citit pe Eminescu de mult. El poate fi citot, recitat, poate fi studiat etc. Poate fi reamintit, citit, adică, din memorie — și așa cred că e cel mai bine, cel mai natural. Nu cred însă că îl putem propriu-zis citi.

Rareori, și fulgerător, reușesc să-l citesc pe Eminescu. Îi auzim, îl simțim, îl sîntem sau, mai exact el ne este, cum ar zice Nichita, dar, cînd a să-l citim? E vorba de un scriitor, totuși, nu? Cine-l poate citi pe Eminescu, dacă nouă ne e imposibil din cauza identității. Iar altora din cauza extremei alterității? Cînd ne va fi dat să-l citim? Cum scrie, dincolo de extazul mortal, acest autor? Căci dacă a scris, va trebui, totuși, citit...

Mi-e dar să-l citesc într-o zi, într-o teribilă zi, finală, pe Eminescu. Să-l pot citi cu adevărat, pur și simplu. Să sper, însă, că el nu se va uni cu sine însuși peste limita mea fragilă, incăpătînată.

Lumea nu poate fi cunoscută pentru că încă se face. Nu poți cunoaște decît ceea ce faci, decît făcînd. Altă cunoaștere nu există.

Eminescu nu poate fi citit pentru că el scrie încă. El nu poate fi citit, poate ar putea fi scris.

Poate că nici nu trebuie să vrem o-l citi pe Eminescu. Poate asta e salvarea noastră. Poate așa e bine.

Și, dacă tot sîntem Eminescu (altreva nălîndu-ne, poate, dat să fim), nu ne mai rămîne decît să devenim Eminescu. E singura noastră șanță: de a deveni ceea ce sîntem. ■

BOGDAN GHIU

NULITATEA ACTULUI DE ABDICARE

In tentativa pe cit de inabilă pe cit de precară de a oculta adevărul mobil al expulzării regelui Mihai I — apărarea cu orice pret a structurilor de putere în fața guvernului s-a străduit să deplaseze dinuța sîrînță de această măsură abuzivă depe țărîm politic pe țărîm formal juridic. S-a subliniat astfel, prin intermediu ministerelor de interne și de externe, aprijinite prompt de presa progubernamentală, că în urma abdicării, la 30 decembrie 1947, regelui Mihai I i s-a retras naționalitatea română prin decizia consiliului de miniștri nr. 797 din 22 mai 1948, așa încît ei nu ar mai fi putut să invoce beneficiul acestei naționalități pentru a se întoarce fără viză în țara sa de origine. Mai mult, ziarul „Adevărul” din 23 decembrie 1990 s-a grăbit să publice în extenso această „memorabilă” decizie, oferindu-ne prilejul să aflăm că ea a fost dată de guvernul Groza (emanație stalinistă, via Vîgînski), în baza legii din 19 ianuarie 1939 (edictată în timpul dictaturii carliste) și a legii din 9 decembrie 1940 pentru retragerea naționalității române (adopțată de regimul legionar, viceprim ministru fiind Horia Sima!). În același ziar din 29 decembrie 1990 domnul deputat Ștefan Cazimir, sîrîtor — și astăzi — nevoie mare, ne împărtășește câteva idei din gândirea sa... psihanalitică și istorică. După autorul articolului în „episodul de la 25 decembrie” s-ar putea detecta, nici mai mult nici mai puțin, decît o „obsesie a modelului patern și a culpabilității infuzată de ea”. Mare amator de „demersuri comparative” domina-sa descoperă un „paralelism” între abdicarea regelui Carol al II-lea din 4 ianuarie 1926 (în realitate o renunțare la drepturile de moștenitor al tronului, efectuată în 1925 și ratificată de Parlament în 1926) și abdicarea regelui Mihai I din 30 decembrie 1947, pentru ca într-o paranteză din același articol să ne ofere și o găselniță a gândirii sale juridice. Dacă „orică semnătură obținută prin constrîngere este nulă de drept”, condece domnul deputat, nu această este situația unei semnături pusă pe un act de abdicare. De ce? Deoarece, ne explică în continuare eminentul nostru liber-schimbist, pornind pe scorbății juridice fără plasă, „un suveran nu poate fi constrîns pentru că din clipa cînd se supune constrîngerii ei și-a recuzat propria calitate”. Altfel spus, în cazul dat regele trebuia să reziste cumplitelor presiuni la care era supus, sub sancțiunea, în caz contrar, de a nu mai putea invoca ulterior efectele juridice ale sfîrșitului voinei. Treccm peste lecția de curaj civic pe care i-o administrează — retroactiv — Ștefan Cazimir suveranului, despre care, mărturisim, nu am auzit pînă acum să se fi flustrat în vreun fel în domeniul în cei 45 de ani de dictatură comunistă și părăsind, decamdată, terenul disputei politice, unde se situează, la drept vorbind, actul de expulzare a regelui Mihai I, să acceptăm dezbateres pe țărîm juridic, adică acolo unde prepusul guvernului au preferat s-o strămute. Pentru asta este însă necesar să ne întoarcem la ceea ce am putea numi actul originar care a generat retragerea cetățeniei regelui Mihai I și care constituie soriginea ei „legală”: abdicarea. A fost acesta un act valabil juridiceste, susceptibil să valideze actele guvernamentale subsecvente și conexe, printre care și retragerea cetățeniei române? Din feridice dispunem de mărturiile protagoniștilor și ale unor martori oculari, apadar de probe incontestabile pentru a stabili condițiile de fapt ale abdicării. Pentru orice om de bună credință și cu minime cunoștințe de istorie contemporană este cert că abdicarea a fost amulă regelui Mihai I prin constrîngere morală. Mai precis, prin amenințare, profertă de primul ministru Groza (purtător, în scora înnoțurare, al unui pistol cu care se făcea l și de secretarul general al P.C.R. Gh. Gheorghiu-Dej, mandatarul tăcutului Stalin, nu în sensul că dacă nu se va supune imediat măsuri de forță, printre care executarea a cîteva o mie de studenți internistați de comunisti în ultimele luni. La aceasta se adăuga faptul că înafși viața regelui și a membrilor familiei sale se afla în primejdie de moarte (a propriu). Pe deasupra, „atmosfera de abdicare” a fost generată suveranului în circumstanțe agravante: fără o înștiințare posibilă asupra conținutului „intervevberii” (cibeste: șantajului), într-o totală izolare a regelui de colaboratori și cu toți membrii familiei, cu toată însoțirea de forță, înafși cu garda personală asigurată, cu țărîm și trupe de artilerie montate să înfere „la nevoie” în scorbă, etc. Era o amenințare pe cit de reală, pe cit de terribilă, venită din curtea unor mari hoțărîi și amulă mîcîi terrorelor pentru a stabilice esistența ocupentului străin și săi prout rîntăta scorbă. Ea a fost amulă și alături de guvernul în „atmosfera de abdicare” din 30 decembrie 1947). Nu puteam să sperăm ca vîlpe vîlpeți omășeli să îni la primejdie. Uchieres celor o mie de tîmărîi mă tulbură și numai cu amenințare. O asemenea „terfă” prag fi admită. Eu cred că... este de îndrăznic să

formuleze o asemenea amenințare ar fi fost în stare să și treacă la fapte. Deveniseră violenți... Acum lucrăm pe față și într-o grabă care dovedea că nu lucrăm din proprie inițiativă”. Acestea au fost circumstanțele în care a avut loc abdicarea. În aceste condiții actul juridic respectiv apare alterat prin ceea ce dreptul civil („dreptul comun” al tuturor ramurilor de drept) numește viciul de consimțămînt al violenței (metus, timere, suneau, mai exact, străbunul nostru roman). „Consimțămîntul nu este valabil — glăsuiește art. 903 cod civ. — cînd este... amulă prin violență...” iar art. 908 cod civ. precizează că „este violență totdeauna cînd, spre a face o persoană a contacta (sau a săvîrși), în genere, un act juridic — n.n.), i s-a insuflat temerea, rațională după dînsa, că va fi expulă, persoana sau averea sa, unui rău considerabil și prezent.” Dreptul ține seama în asemenea măsuri de alterarea voinei prin amenințare sau violență încît în penal constrîngerea morală este o cauză care înlătură caracterul penal al oricărei infracțiuni. Nu constituie infracțiune, prevede art. 46 al. 2 cod pen. fapă prevăzută de legea penală, săvîrșită din cauza unei constrîngeri morale exercitate prin amenințare cu un pericol grav pentru persoana făptuitorului ori a aluia și care nu putea fi înlăturat în cel mod. Și atunci, dacă astfel stau lucrurile în drept se mai poate susține în mod serios că abdicarea din 30 decembrie 1947 a fost expresia „autonomiei de voință” a suveranului, că ea a fost un act juridic valabil? Evident că nu! Se schimbă situația, din punct de vedere psihologic și es ipso juridic, cînd actul în cauză este abdicarea unui rege, așa după cum susține domnul Ștefan Cazimir? Iarși nu, pentru că justificarea nulității (temerea înlăturată de amenințare) este acceptată, voința autorului actului fiind alterată indiferent de împrejurarea că autorul actului este șeful unui stat sau un om de cînd. Pe de altă parte, ne putem întreba dacă ar fi fost mai benefice, în condițiile date, pentru interesele superioare ale poporului român, ca regele Mihai I să se opună abdicării. Refuzul său se fi schimbat în bine situația țării? Răspunsul, negativ, ni se pare, se impune de la sine, dispensînd-ne de o argumentare mai amplă. Dar dacă actul originar al abdicării este lovit de nulitate, actele subsecvente și conexe ale puterii de stat, printre care și retragerea cetățeniei, întemeiate — ori deduse — din actul abdicării, nu sînt și ele lovite de nulitate potrivit principului: quod nullum est nullum produci effectum? Incontestabil că da! Său actualul guvern se consideră „sucesorul în drepturi” al guvernului Groza și lui asună toate actele juridice edictate de acest guvern indiferent de temerurile lor de fapt și de drept? Și apoi, cînd este pus în alternativă de a acorda sau refuza viza de intrare în țară pentru fostul suveran, guvernul preferă să invoce, ca temel al refuzului său, retragerea naționalității române, decizia de guvernul Groza pe baza unei legi edictate de regimul legionar în scopul evident de a se răful cu adversarii săi, ori să dea urmare, măcar spiritului, dacă nu literii art. 13 al. 2 din „Declarație universală a drepturilor omului”, la care a aderat și guvernul român, text care prevede că „orice persoană are dreptul de a părăsi orice țară, inclusiv a sa, și a reveni în țara sa”? Cîl privește „demersurile comparative” ale domnului Ștefan Cazimir, ce să mai spunem? Că nu există nici un paralelism între renunțarea de bună voie, din 1926, a lui Carol la drepturile sale de principe moștenitor, sub impulsul aventurii extraconjuzate cu Elena Lupescu, și abdicarea silnică din 1947 a regelui Mihai I? Și că derizivitatea în care domnul Ștefan Cazimir încearcă să încece confruntarea dramatică dintre regele Mihai I, care în acel moment suăra, într-o tragică singurătate, interesele fundamentale ale poporului român, și cozile de topor ale ocupantului străin, îl situează, inevitabil, pe autorul articolului în cauză printre partizanii loviturii de stat, ca substitut pentru exercitarea opțiunilor poporului cu privire la forma de guvernămînt a țării?

Revenind la expulzarea decială de guvern, așa bine se va înțeles că o cîdă că înțirarea în comunitatea statelor democratice se face nu prin adreziuni pur verbale, ci prin aplicarea efectivă a principilor fundamentale ale dreptului. Procedînd așa cum e procedat astăzi cînd a decia excluderea regelui Mihai I, guvernul a demonstrat o dată în plus că pentru el abdicarea — și orice mea a actului este mai puțin decât abdicarea înțirului (în întemeiere a amulă mîcîi terrorelor pentru a stabilice esistența ocupentului străin și săi prout rîntăta scorbă). În momentul înțirului amulă mîcîi terrorelor de pînă act la constituirea și capitalitatea poporului său. Ni se pare că în loc să învece o decizie a guvernului Groza, întemeiată, printre altele, pe o lege legionară, era preferabil ca guvernul Român să la inițiativa amulă acestei decizii, constituind un act de suveran cetățean român, în cu-

Tăria-ntregii lui 'Ntr-un singur

O cinste ce pr

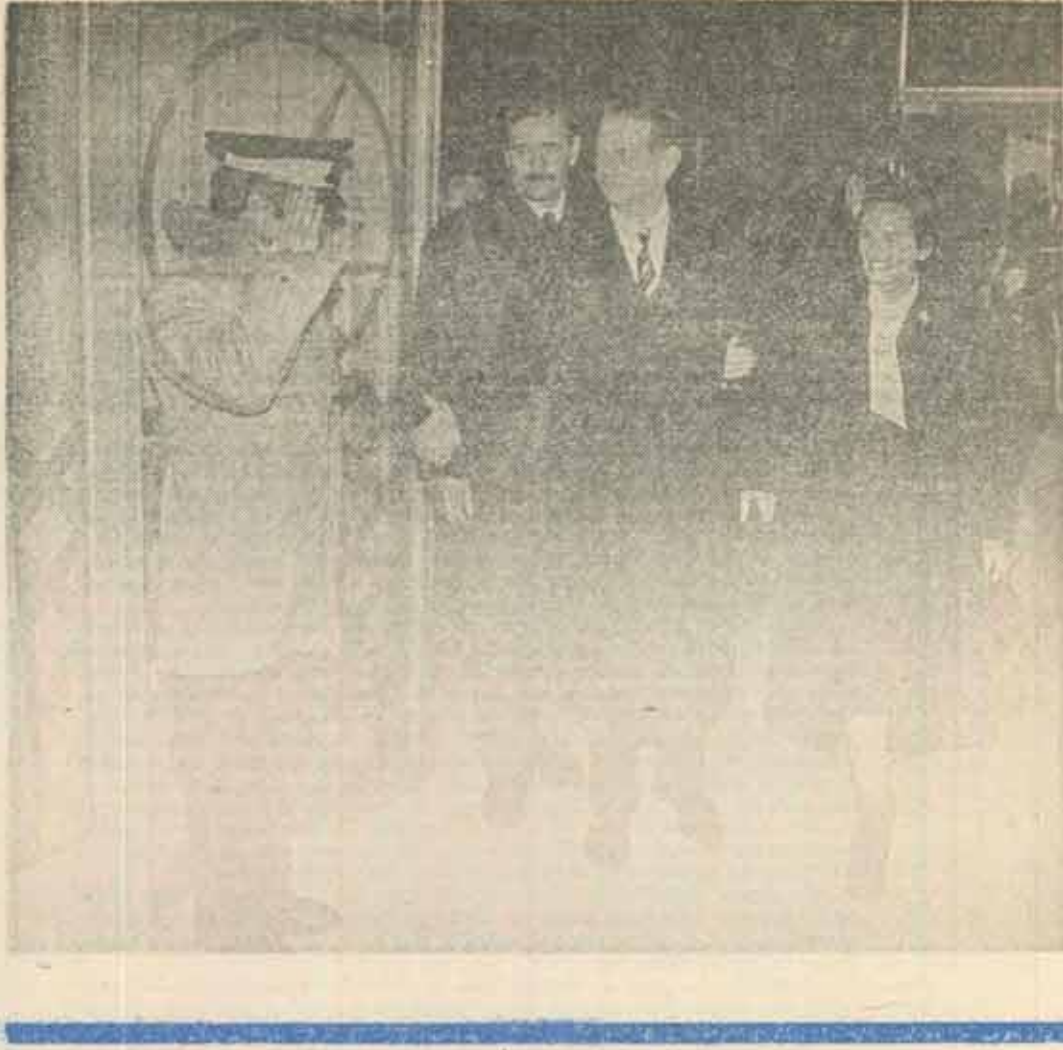
Shakespeare, Henric al IV-le

De ce opinio publică de la noi, cită e, reacție Crăciun? Cea de a doua încercare a Regelui de a lentă împotriva din partea celor pe care Revoluția i-excepții: d-nii Andrei Pleșu și Silviu Brucan, oficial p-co și în aprilie, prin retragerea vizei după ce fus condiții normale, a fost agravată de un car de minciun nos. Tensiunea care domină, pe toate planurile, lumea opoziției s-au găsit deodată unite printr-o reacție c-vărut numai în fotografiile chipul, luminat o clipă de f-cot de soartă, nu ni se va șterge niciodată din minte tejeș, vădînd în sfîrșit sufletul adinc. ■

PĂLMUIRE

Expulzarea regelui Mihai al României este o acțiune pe cit de rușinosă, pe cit de periculoasă. Ea adăugă un episod mai mult decît stingheritor la lunga listă de „isprăvi” frontiste care au ruinat imaginea internațională a României în anul care s-a scurs de la Revoluția din Decembrie. Este acum mai limpede decît oricînd că personajele aflate în fruntea țării nu se închiesc cituși de puțin de laima tot mai „tiers-mondistă” care li înconjoară. Ceea ce contează pentru ei este conservarea puterii — chiar dacă aceasta înseamnă jignirea bunului simț și dasconsiderarea unor reguli elementare ale comportamentului de-

DORU COSMA

mi de s-ar culege
brat de urias,
n-ar smulge
n drept mi se
cuvine.

partea a II-a, actul IV, scena 5

Fotografia de RADU SIHEN

cază așa de pasionat la neașteptatul eveniment de la
veni în țară, fie și pentru o singură zi, a stîrnit o vio-
propulsat provizoriu la conducerea României (cu două
tul, celălalt officios). Reaua credință s-a manifestat,
e acordată. O asemenea biblică, greu de imaginat în
Oricui îi pasă de obrazul acestei țări i s-a părut ruși-
omânească de azi a crescut, diversele segmente ale
tună, popularitatea Regelui a sporit, iar nouă, care am
cirea de a se întoarce acasă, al bărbatului mult incer-
presia aceea în care se topeau și severitatea și tris-

ANDREI PIPPIDI

A ISTORIEI

ici elogiul insti-
istoria româneas-
că regele Mihai
ucială a unei spe-
irea țării dintr-o
sinucigașă și re-
opă deschisă spre
Nu a fost vina re-
e lui Stalin (do-
mnul Ilescu), au
spirații antipatrio-
fi marea șansă a
ști după august

nole, el și-a măturat ereditatea co-
munistă. Comisarul de ieri și de astăzi
sint inamicii adevărului istoric. Pentru
ei, crimele totalitare au fost simple ac-
cidente de parcurs, pe care, în cel mai
bun caz, sint gata să le regrete în
chip pur formal. Despărțirea lor de
comunism este doar un simulacru. In-
trucit actualul regim se abținează să
perpetueze aceleași mituri ruginite,
menite să camufleze adevăratele res-
ponsabilități, precum și adevăratele
merite din acest frământat secol de is-
torie românească.

Regele a fost constrins să părăsească țara de către un grup de gangsteri
politici, protejați de armata de ocupa-

ție a ultimului imperiu totalitar. Din
punct de vedere legal, așa-numita ab-
dicare din decembrie 1947 nu a fost
decît o farsă de imens prost-gust, o
inscenare macabră ai cărei beneficiari
au fost stalinistii români conduși de
Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Vasile
Luca, Teohari Georgescu și a pretinde
că soluția monarhiei ar fi rezultat
din voința națională este fie o probă
de erasă ignoranță istorică, fie una de
obiectă duplicitate. Regimul actual
(venit la putere în urma unor înce-
șate aranjamente de culise, prin care
s-a urmărit, și parțial s-a reușit, in-
diguirea mișcării revoluționare antico-
muniste izbucnită la Timișoara la 16 de-
cembrie 1989) vede în figura regelui
Mihai o sfidare a propriei sale preten-
ții de legitimitate. Abuzînd de noivi-
tăți și angoase (cu grijă cultivate în
masă), echipa Ilescu-Roman încearcă

să se prezinte drept păstrătoarea vo-
luntăți naționale. Ne întrebăm însă
cum poate un guvern să-și clameze un
asemenea rol, cîta vreme el nu face
decît să rezidiveze într-o aceluși pra-
ctici ale mistificării și manipularii, utili-
zate cu impardonabilă perseverență,
vreme de mai bine de patru decenii,
de minciuna instituționalizată? Pe cine
vrea să convingă domnul Petre Ro-
man de ale sale bune intenții demo-
cratice, cîta vreme el refuză progra-
matic românilor chiar și dreptul de
a-și revizita istoria? Pentru că nu doar
regele se pregătește pentru o solemnă
revedere a patriei sale, dar și oceași
patrie avoa, în fine, dreptul să-și re-
cunoască multi-prea-îndelung boljoco-
ritul trecut.

Recurgînd la metode polițienești de
expulzare a unui om care a făcut nu-
mai bine patriei sale, echipa guver-

namă și-a dezvoltat (mai șocant ca
crîcînd) disprețul pentru spiritul și li-
tara legii. Mai rămîne doar ca în cu-
riad Televiziunea să ne prezinte ima-
gini de la depunerea de coroană de
către domni Ilescu, Roman, Birădean-
u & comp. la Monumentul Regaliștilor
din parcul ce s-a numit cîndva
Carol, aducînd un pios omagiu de-
miurgilor ororii multilaterale dezvoltate.

Expulzarea regelui Mihai semnifică
(cred eu) repudierea fătă și fără
echivoc, de către actualii guvernanți
ai țării, a însăși ideii de continuitate a
democrației românești. Educați în spi-
rit bolșevic, acești lideri întîrzie să în-
țeleagă că diferența dintre democrație
pur și simplu și „democrație populară”
(sau originolă) este oceași ca între o
cîmoșă și o „cîmoșă de forță”. ■

Washington - 26 decembrie 1990

VLADIMIR TISMĂNEANU

EL ȘTIE CINE E

● Scurt dialog la București cu Principesa Margareta ●

● Altejă, am vrea să ne dai ci-
teva elemente legate de educația
dumneavoastră. Cum v-ați format?

● Am început școala primară în
Anglia și tot în Anglia mi-am luat
baccalaureatul. La Edinburgh am fă-
cut studii de sociologie și drept inter-
național în care mi-am luat licența.
Am început lucrul în Newcastle, în-
tr-un centru de cercetări multidiscipli-
plinare de pe lângă universitate, în-
tr-un colectiv de statisticieni, medici,
sociologi, infirmieri care lucrau la
un proiect internațional. Acolo am
învățat să lucrez cu ordinatourul și,
după doi ani, am fost angajată la
Edinburgh, la Universitate. Am lu-
cent în departamentul de psihatrie
la un proiect internațional privind
efectele alcoolismului. Psihomania
era cel mai mediat dar și socializat,
avînd în vedere țările dezvoltate în
curs de dezvoltare și subdezvoltate.
În cadrul acestui proiect internațio-
nal eram responsabilă în cadrul
scutur cu expert sociologic alctiu-
lari chestionare. Introducerea datelor
în ordinarul unei organizații era
de mare de date).

Am lucrat apoi ca funcționară a
F.A.O. în departamentul resurse

pentru alimentație, fiind permanent
în contact cu țările membre ale a-
cestei organizații.

După trei ani am devenit respon-
sabilă cu relațiile externe în F.I.D.A.,
o organizație a Națiunilor Unite, mai
mică decît F.A.O., care se ocupă de
proiecte mici la nivelul populațiilor
sărace din lumea a treia. În cadrul
acestor proiecte se prevedea alu-
rarea oamenilor nu numai prin bu-
nurile livrate, ci și prin stimularea
lor. Am cunoscut direct țări din
Africa: Kenya, Zambia, Sudan.

După cum vedeți, o formație de
loc tipică pentru o prințesă.

● În timpul acestei luni perioade,
peste patruzeci de ani, ați fost mult
dintre marșii tatălui dumneavoastră.
Cum a reacționat regele la sti-
rile scurte din țară, cum a primit vi-
tara României?

● La început a fost șocul. Tatăl
meu era un generalizat. Momentul
era estiva de difiici. Nimic nu s-a
ști adevărat sau, rezultatul, cum
intelectual, deturând totuși în-vin
extremism de cârmă. N-aș putea
spune că era trist, era teribil de
frustrat. Încecea pe la toate mijlo-
cele să vorbească, să scrie, să pînă-

nă în contact cu țara, dar toate le-
găturile erau tăiate. Era sufocat și
numai oamenii care au trăit în exil
pot înțelege acest lucru. Totuși, el
și făcea mesajele de Anul Nou pe
care, an de an, le transmitea țării
prin Europa Liberă.

La un moment dat însă, a fost im-
pedicat să înregistreze textul. La
radio se citeau numai extrase, ur-
mare a deciziilor politice ale State-
lor Unite.

Între toate extremismele care acti-
tau exilul românesc el a știut să-și
păstreze echilibrul. Un om foarte
drept și foarte moral, demn și nobil.
Și nu spun toate acestea pentru că
e tatăl meu; sint multe alte perso-
ne care guștin același lucru. El a
știut înțelepciune în minte faptul că
reprezentă România și de aceea l-am
amintit ca un arbore cu rădăci-
nile adînc înfrunse în pămîntul țării
din care își tragea puterea și cu
cuvîntul în vîntul întempestiv și
al schimbării. Și încă, eu lucrez de-
ște tatăl meu; el știu cine e —
regele României. Și înțelegerea, ca
rădăcină regele României.

● Cum ați resimțit situația an-
tețitorilor români în timpul iauru-

tabilului episod de Crăciun?

● Eu nu știu prea bine cine sint
autoritățile. Pot spune însă că nu au
acționat cu autoritate, ci cu violen-
ță, brutalitate și ignoranță. Episodul
de Crăciun mi-a lăsat impresia unei
lipse de autoritate. Am văzut lucruri
cu totul contradictorii: cînd tatăl
meu a sosit, l-am văzut pe polițistii
salutîndu-l (am o fotografie) și am
remarcat la ei timiditate și căștîră.
Apoi, violență, teamă, confuzie. Ba-
rajul de pe șosea, camionul imens,
mașini, arme — o adevărată serven-
ță kafkiană. O lume în care umanita-
tatea a fost distrusă. Tatăl meu a
rămă demn, calm și trist.

● Prin acțiunile dumneavoastră,
Altejă, veți continua să sprijiniți cu
ajutorare umanitare România?

● Sigur că da. Nu poporul ro-
mân a făcut acel lucru nedemn. Po-
porul român merită mai mult. Ta-
tăl meu a crescut toată viața lui în
sunt popor și nu-l poate abandona
acum, iar eu sint de partea tatălui
meu. Programul de a ajuta România
nu este doar datorită mine, ci și do-
rită mea. Și sigur că voi continua
pentru că nu pot face altfel. Eram
și din mine decizia să lucrez
să călătorez omenilor care vîntă și
sunt și regele este întîmplare,
cînd din nou cură.

5 decembrie 1991

A conștient
RODICA PALADE

Dacă tot ceea ce s-a făcut în acest an riscă să dispară prin acest gest, răspunderea mea devine mult mai grea

Interviu cu domnul ANDREI PLEȘU, Ministrul Culturii

■ Acest aparat funcționează ca un complot tacit

„22”: Ce consecințe credeți că a avut cererea dvs. de demisie?

A.P.: Cred că va avea consecințe pozitive. Sedința în întregul ei a durat opt ore. Punctul 1 al ordinii de zi care n-a fost așa de tehnic cum a putut să pară din comunicatul dat la televiziune, a constat într-un discurs al primului ministru cu ocazia începutului noului an: una dintre cele mai severe analize ale activității guvernului pe care le-am auzit de-a lungul anului. S-a mers până acolo încât s-a spus că dacă nu reușim (printr-o decizie intransigentă și prin acțiune de o rigoare maximă) să deblocăm ceea ce pare blocat acum la toate nivelurile economiei și ale dezvoltării țării, atunci e mai cinstit ca guvernul, în întregul lui, să-și părăsească postul. S-a vorbit despre supraviețuirea structurilor vechi și a oamenilor vechi (mai ales în aparatul de control și de decizie al economiei) și despre faptul că acest aparat funcționează ca un fel de complot tacit împotriva oricărei încercări de reformă. S-a constatat că există vicii de funcționare înăuntrul guvernului, că membrii guvernului riscă să nu gândească politic lucrurile pe care le fac. Pe scurt, am avut la un moment dat senzația că tot ceea ce eu aveam de spus în discuțiile prin demisia mea a fost curvă antipalpat de foarte virulentul discurs al primului ministru, discurs care a coagulat înăuntrul guvernului o stare de spirit care nu poate să nu aibă consecințe. S-a acceptat necesitatea unor discuții regulate și ample pe probleme de strategie generală și de principii ale politicii guvernamentale. Am propus temele unor discuții guvernamentale care urmează să fie luate în serios în perioada imediat următoare: raporturile dintre putere și intelectuali, starea de spirit a țării, politica noastră externă, problema eredității. Pentru că noi, până acum (cum a spus unul dintre miniștri la un moment dat) n-am făcut decât un fel de horencă legislativă și n-am abordat deloc chestiuni urgente și foarte importante pentru dialogul dintre guvern și populație. Discuția din jurul demisiei mele a stimulat o analiză foarte neocompletă a unor vicii de funcționare guvernamentală și eu stau sigur că odată apuse lucrurile, șansa ca ele să se repete este mult redusă. Altfel faptul că domnul Baltazar a fost constrins să accepte că punctul de vedere formulat în comunicatul de la radio nu aparține echipei guvernamentale în întregul ei, că și inițiativa Ministerului de Externe ca regelui să i se propună o clasificare a statutului cetățeniei sale, așa încât de câte ori vine în țară să nu mai aibă nevoie de vize, sunt par rezultate palpabile. În ceea ce mă privește, sînt de părere că o procedură mai rapidă și mai la îndemână ar fi fost abrogarea decretului prin care i s-a luat cetățenia și care emană de la un guvern absolut neonorabil și necredibil. Dar eu îmi spun că dacă regele vrea să-și viziteze țara va primi această propunere, așa cum a acceptat varianta în care a venit.

„22”: Discursul neașteptat de „virulent” al primului ministru pornește de la demisia dumneavoastră care trebuia discutată la punctul 2?

A.P.: Eu nu pot să mă pronunț asupra discursului primului ministru, să analizez modul în care el s-a născut sau să fac presupuneri asupra strategiei lui. Dar am avut la un moment dat sentimentul că unele din problemele pe care demisia mea le deschidea erau prezente în underground, în unele părți din expunerile sa. Ceea ce de altfel am și declarat în sedință. Am spus că între demisia mea și ce s-a discutat la primul punct, constat, eu o satisfacție amară, o extraordinară coerență; de unde mă așteptam ca demisia mea să fie un fel de ruptură înăuntrul sedinței, întrucât ea vine în continuarea unui punct 1 pe care eu nu-l anticipasem.

„22”: Care a fost gradul de participare al colegii la discursul dumneavoastră?

A.P.: Eu am avut o primă întâlnire cu o parte dintre ei miercuri 23 decembrie, a doua și după eveniment, la domnul mi-

nistru Stoica. Acolo erau circa 10 miniștri și în discuția avută, în baza informațiilor pe care le aveam noi atunci, mi s-a părut că înflinează o unanimitate absolută: toți au acceptat că punctul meu de vedere era legitim și că într-adevăr soluția adoptată în legătură cu venirea regelui n-a fost deloc inspirată. Nu toți acești colegi ai mei au apucat să se înscrie la cuvînt la pedina de ieri, dar am simțit totuși o mișcare de simpatie care mi-a făcut plăcere și care mi-a dat senzația că nu sînt cu totul izolat în acțiunea mea. De pildă, în legătură cu comunicatul d-lui Baltazar, dl. Severin a avut aproape aceeași părere (de altfel a și publicat-o în *Curierul Național*, mi se pare). De asemenea, dl. Stănculescu, într-un interviu la *Europa Liberă* a spus că el nu se simte angajat de comunicatul d-lui Baltazar care i se pare un lucru strict privat. În această împrejurare, l-am simțit alături și pe dl. ministru Tugulea, care a intervenit foarte înțelept.

■ Dacă voiam să anunț că a luat foc Casa Presei, n-aveam cum

„22”: Cîl de largă era această neconsultare a guvernului?

A.P.: Era destul de masivă. În cazul în speță, practic, în afară de dl. ministru Ursu de la Interne, nu cred că alt ministru a fost implicat în decizie: de altfel dl. Ursu a și declarat ceva în acest sens în Parlament. În seara zilei de 23 decembrie, cînd am auzit comunicatul Ministerului de Interne am simțit pericolul ca „episodul regal” să fie dramatizat într-un fel absolut nefecit. Am vrut să iau prompt legătura cu cineva din conducerea guvernului. Am dat telefon la dl. ministru Ursu, nu l-am găsit și n-am putut afla cine îl ținea locul. Am dat telefon la dl. președinte seacă, nu l-am găsit. Am dat telefon la dl. prim-ministru, nu l-am găsit. Și am avut în acea seară o senzație de panică, pentru că mi s-a părut că țara e în momentul acela în suspensie, și eu, ca membru al guvernului, mă aflu în imposibilitatea ca într-o stare de urgență să iau legătura rapid cu colegii și cu superiorii mei. Adică, dacă voiam să anunț că a luat foc Casa Presei Liberă, sau alt lucru foarte grav în domeniul meu de competență, n-aveam cum. Toate acestea mi s-au părut disfuncții, o criză de comunicare înăuntrul guvernului.

■ Demisia

„22”: Rezultă că unele dintre argumentele demisiei dumneavoastră nu mai aveau obiect. Ne puteți oferi, acum, un punctaj al acestei demisii?

A.P.: Demisia mea avea următoarele puncte: întâi, constatarea că se lău decizia în numele guvernului, fără consultarea plenului său. Doi — constatarea că se dau comunicate în numele guvernului, fără ca guvernul să fie consultat. Aceiași lucru în ceea ce privește conținutul acestor comunicate. Într-un ultim punct luam în discuție problema monarhică însăși, stabilind că guvernul nu s-a pronunțat niciodată în mod limpede asupra acestei probleme, că n-aveam voie să o expediem în termeni de mediocritate istorice antimonarhică și că legitimitatea episodului 30 decembrie '47 nu e chiar subînțeleasă — arătînd că destul de multe se pare că în momentul de față monarhia n-ar avea suporteri în România, problema de principiu nu poate fi expedită în termeni politici și superficiali; ar fi deci potrivit ca, în legătură cu ea, guvernul să facă o discuție serioasă, pentru că să fim prognoști atunci cînd se vor naște asemenea situații. Pentru că noi am fost complet nepregătiți, doctrinar nepregătiți; asta era sursa demisiei mele. Într-un ultim punct al ei spuneam că, ceea ce de asemenea m-a lezată, a fost discriminarea între lipsa de fermitate a autoctonilor și fenomenul care mie, din punctul în care mă aflu, mi se pare esențial. De pildă: campania purtată în ziarul *Azi* împotriva Ministerului Culturii la care nu s-a reacționat în nici un fel, scandălu *Hermuz*

din Parlament la care nu s-a reacționat, conduita intolerabilă a României Mari la care nu s-a reacționat, prezența lui I.C. Drăgan în mediile românești la care nu s-a reacționat. În schimb, față de reacțiile aproape neurastenică (spuneam eu în demisie) legate de venirea lui Mihai de Hohenzollern. În aceste condiții, precizăm eu acolo, nu am înțeles, la ficcare din aceste episoade, să fac gesturi mari, fiindcă nu cred că trebuie adăugat hnos la baos și resentiment la resentiment, dar acum sosise un moment de preaplin, dar în care îmi apăsese ca inevitabil gestul demisiei.

■ Politicul nu e o zonă a individului care decide singur

„22”: V-ați confruntat în guvern și cu opoziții față de părerile dvs.?

A.P.: S-a susținut la un moment dat că demisia mea este, juridic vorbind, construită precar, și s-a lansat teza că în fond ea n-ar avea obiect. Eu nu garantez că juridic textul meu era compus perfect (fiindcă n-am competența asta): el era rezultatul unei atitudini și nu al unei ideologii; bine puse la punct și al unei concepții de tip avocațesc. De aceea eu am scotocit importanța declarația d-lui Baltazar potrivit căreia comunicatul domniei sale de la radio nu reprezintă punctul de vedere al guvernului; fiindcă s-a vorbit foarte mult despre unitatea și solidaritatea echipei guvernamentale. Or, solidaritatea și unitatea unei echipe guvernamentale nu trebuie să fie de tip disciplinar, ci una obținută prin dezbateri. Politicul e prin definiție o zonă a comunității, nu e o zonă a individului care decide singur.

■ Ceaușescu era un metafizician, în felul lui

A.P.: Aș vrea să spun ceva despre unele ecouri pe care le-a stîrnit gestul meu în medii diferite și despre ecoul pe care el l-a avut asupra mea însumi. Pentru că e o problemă care pune în discuție mentalitatea politică a întregii populații și a tuturor grupărilor politice. Sînt prea multe scenarii în România la ora asta. Guvernul (respectiv puterea) are scenarii, dar se vorbește despre scenarii ale opoziției. Opoziția la rîndul ei secretă în fiecare moment scenarii; și aproape fiecare individ este purtătorul unui scenariu. Din cauza acestora noi gîndim politic foarte schematic. Or, gîndirea asta în scheme abstracte care eludă realitățile palpabile, care eludează realitatea umană cu care are de-a face, e foarte comună în spirit. Ceaușescu gîndea în scheme, el nu gîndea în date reale și substanțiale umane, ci în principii, în strategii globale. Ceaușescu gîndea foarte abstract, Ceaușescu era un metafizician, în felul lui. El bine, noi lîndem să rămînem în această tradiție metafizică. Și în clipa în care un om sau o realitate nu intră în scenariul nostru, ne indignăm, ne supărăm pe oameni și pe realitate că nu intră în schemă. În loc să ne amodăm schema.

■ Am și văzut ieri un atac în „AZI”

A.P.: După această demisie am simțit (mai ales din partea opoziției sau, să zicem, a grupărilor de presiune apolite, cum li se spune) o succesiune de stări care reflectau păreri foarte diferite față de ceea ce se spusese în comunicatul meu în seara 23. Erau momente cînd deveneam brusc simpatice pentru faptul de a-mi fi dat demisia: din guvern. Brusc, m-au sunat oameni care nu mă mai cunoșțeau decît din guvern, pentru că din guvern n-am sîrit direct să fac un miting undeva într-o piață și n-am făcut o solidarizare de grup sau de formație politică, am dezamăgit și a apărut un gemăt de insatisfacție. Un fel de decompensare

tristă. Rezultă că era cit pe ce să mă trezesc, dar am readormit. De altfel, ideea că eu am dormit un an de zile și acum la sfîrșit am avut un moment scurt de luciditate, este ea însăși jignitoare. Rezultă că am fost prost tot timpul și cineva (sau ceva) mi-a zgîndărit materia cerebră în un moment dat. Faptul că mi-am retras demisia va stîrni aceleași reacții, enervări, dezamăgiri; pentru că mersu gîndilor în scheme. Dacă n-o să ne lipim de realități și n-o să ne angajăm în modelarea lor, o să facem doar o nouă cearță a universurilor. Guvernul, presa guvernamentală, la primul rînd, rîndea suferință pe mine. Am și văzut în *Azi* un atac, ieri, din care rezultă că ce-am spus eu la televiziune despre revoluție (și anume că revoluțiile sînt o anomalie, și nu se poate trăi într-o stare de revoluție permanentă) avea referire strictă la 23 decembrie și că, deci, eu am declarat că revoluția din decembrie e o anomalie! Aceasta era interpretarea ziarului *Azi*.

■ Este ceva necreștinesc în nerăbdarea și isteria noastră de acum

A.P.: Profit de împrejurarea asta ca să spun că în infanția de creștinism din mediile noastre, ar trebui să fie inclusă ideea că un creștin adevărat nu este un judecător. Creștinismul nu este cel care tale (cum spunea odată prietenul meu Petru Creția, „tăle pruncii în două”). Un creștin adevărat este un om care înțelege, care n-aruncă piatra, care are răbdare și care are toleranță. Or, nimic din aceste calități nu circulează pe piața românească la ora asta, în afară de creștinismul înșeu. Este ceva necreștinesc în nerăbdarea și isteria în care ne lîșăm angajați cîndodată, iar ideea de a judeca, de a clasifica oamenii prea rapid e o idee contraproductivă.

■ Semnificația gestului și eventualele lui consecințe. O demisie condiționată

„22”: Ați schimbat 80% din personalul Ministerului Culturii. Care a fost reacția noilor dumneavoastră colaboratori — printre ei numărîndu-se și personalități artistice de prestigiu — la demisia dvs.?

A.P.: Cîteva dintre cei mai importanți colaboratori ai mei au fost de părere că e mai importantă atitudinea mea decît eventualele ei consecințe negative. Pe de altă parte, au existat mulți (tot din jurul meu) care au încercat pînă în ultima clipă să mă dissuadeze să-mi dau demisia. Personalul lucrînd nemulțumit în minister nu mi-a dat senzația (cu cîteva excepții) că ar fi în acord cu ideea demisiei. Intelectualitatea s-a împărțit în două: moderanții au fost contra demisiei, radicalii au fost pentru ea — dar și ei cu oarecîri dubii, unorii. Eu însumi mi-am pus (cît am putut de responsabil) problema raportului dintre semnificația gestului și eventualele lui consecințe. Oamenii la a căror prezență în cultura română tin foarte mult (sau un singur exemplu: dl. Lucian Pintilie) mi-au comunicat că în condițiile în care demisia se acceptă, ei nu vor rămîne în posturile pe care le dețin. Alte cîteva declarații de același fel m-au pus într-o foarte mare stare de tensiune: mi-am spus că dacă gestul meu afectează totuși — ca să zic așa — obiectul muncii mele, dacă tot ceea ce s-a făcut (în măsura în care s-a putut face) în acest an riscă să dispară prin acest gest, dacă oamenii importanți care au acceptat să revină în câmp de lucru în țară își pun problema să abandoneze răspunderea mea devine mult mai grea. Aș minți dacă nu spun că acest element n-a lucrat în mine în toate aceste zile, că n-am stat să mă gîndesc dacă e mai importantă o atitudine punctuală sau o atitudine pe termen lung. Dl. Noica avea întotdeauna mari scrupule în legătură cu pesticidulă pură. El spunea: „Există pericolul să fi omul unui singur gest”. Deci, să mori spunîndu-se despre tine: „Asta-i ala care și-a dat demisia în timpul guvernului Roman”. Dl. Noica era de părere că aceasta este o slabă performanță de viață, oricît de multă demnitate ar însoțea ea. Guvernele sînt ceva foarte trecător și aproape secundar (destin în imediat gestul meu pare foarte important în metabolismul propriu-zis al unei echipe guvernamentale). Ceea ce rămîne este (mai ales) Lucian Pintilie și în general tot ceea ce se face pe plan spiritual. Or, dacă ceea ce se face în plan spiritual e necredibil, nici un gest nu e destul de înalt pentru a scuza asta! Sigur nu înseamnă că trebuie să fi deschis la toate contravenițiile și să nu-ți dai punctul de vedere. Dar trebuie să o faci cu încredință și în (deja) unei ameliorări a situației, nu în ideea unei răzbi care să aducă mai mult singe decît rezultate reale. Asta este convingerea mea. De aceea în timpul acestor sedințe am fost dispus să discut termenii demisiei mele — o demisie condiționată. Și de acum am fost dispus să nu a mai mențin, în momentul în care am avut senzația că elementele care o compuneau au fost satisfăcute într-o măsură suficientă. Eu nu garantez

puritatea farmaceutică a gesturilor mele — nici a demisiei, nici a retragerii ei. Garantiez că am procedat clipă de clipă în conformitate cu o reflecție personală care, ea, își are consecvența ei.

■ Într-un guvern, o problemă tehnică este o problemă politică

„22”: Demisia dumneavoastră se referă numai la faptul că nu a fost consultat guvernul, era legală numai de forma sau privea și conținutul acestei împrejurări?

A.P.: Eu am socotit că aici sînt vicli de procedură, că guvernul n-a fost consultat, că a fost implicat într-un comunicat la care nu conștințese și că procedura la care s-a recurs nu era cea fericită. Eu n-am discutat în demisia foarte apăsătoare substanțial însăși a lucrului, pentru că obiectul demisiei mele și (acesta e un lucru la care țin) nu a fost o adevărată politică de un tip sau altul. Eu n-am vrut, prin demisia mea să subînțeleg că vreau monarhie. Nu am eu a decide în această chestiune și nu părerea mea aici ar conta. Aceasta este o problemă în care trebuie să decidă poporul român, printr-o procedură legală, care trebuie la un moment dat să aibă loc. Deci, demisia mea e procedurală, tehnică cum am spus la un moment dat, cu observația că o problemă tehnică într-un guvern e totuși o problemă politică — fiindcă angajează credibilitatea, eficacitatea aceluia guvern. Tehnic, sigur, am rezerve asupra tipului de soluție adoptat (chiar dacă Ministerul de Interne a precizat că avea argumente legale să procedeze așa cum a procedat). Dar, așa spune, ele erau legitime din punctul de vedere al Ministerului de Interne, și greșite din punct de vedere politic. Aici s-a făcut un lucru care poate fi susținut ca fiind corect din punct de vedere legal, dar care nu este corect din punct de vedere politic. Adică s-a mizat (ca să recurg la o terminologie filozofică) pe exactitate și nu pe adevăr. De altfel, tot timpul s-a invocat aici exactitatea unui articol de lege, exactitatea unui comportament obișnuit. Numai că eu văd un adevăr care depășește marginile exactității și cu care noi trebuie să ne confruntăm.

■ Un adevărat purtător de cuvînt este un specialist pe o temă dată

„22”: Credeți că un purtător de cuvînt al guvernului care nu reprezintă opinia guvernului pe de-a-ntregul, mai poate fi purtător de cuvînt?

A.P.: În timpul ședinței de ieri a existat și o discuție referitoare la calificarea de purtător de cuvînt a domnului Baltazar: s-a spus că tonul discursului e uneori prea brutal, că angajează prea mult propria sa personalitate, în vreme ce un purtător de cuvînt trebuie să fie un simplu ecou al opiniilor guvernului. Un purtător de cuvînt este un specialist în variațiuni pe o temă dată. El nu are voie să aibă teme proprii în comunicatele lui. Dl. Baltazar a opinat că el totuși este secretar de stat și ca atare poate avea și păreri personale. Numai că dînsul trebuie să țină cont de faptul că atunci cînd figura lui e văzută pe un ecran, nimeni nu se gîndește că el vorbește în numele său propriu, toată lumea îl asimilează cu guvernul, deci e de foarte important, pînă la mînași, tot ceea ce comunică. Sigur, eu cred că, structural, temperamental vorbind, dl. Baltazar este cel mai potrivit om pentru funcția pe care o îndeplinește la ora asta: e un lucru pe care l-am spus și în ședință. În urma acestui episod am, inevitabil, o neliniște permanentă de ete ori știu că tot ce se va vorbi în ședințele guvernului va fi comunicat către public prin domnul Baltazar. Pe de altă parte sînt convins că și dînsul a realizat că are răspunderi mult mai mari decît a putut crede.

„22”: Cu ce gînduri ați ascultat comunicatul de ieri seară?

A.P.: Trebuie să spun că ascultîndu-l așezară mi-am dat seama că el exprimă lucruri și sec (într-o variantă puțin anesteziată) ceea ce s-a întimplat în această ședință. Sigur că un comunicat nu poate fi epic, nu poate deveni o năvelă care povestește în detaliu drama unei ședințe; și trebuie să fie mai ferm și mai scurt. Recunoșc de asemenea că-n timpul decurării ședinței, dl. Baltazar mi-a arătat acest text și că eu am formulat cîteva întrebări legate de cuprinsul lui, iar după 1-5 ore de dezbatere, prezența mea de spirit în acel moment nu a fost suficient de trează. Nu pentru că acest comunicat conține în esență ceva care nu coincide cu realitatea ci pentru că formulările lui lasă loc...

„22”: ...un sentiment de insatisfacție.

■ Interpretarea unei demisii condiționate cere o cultură politică

A.P.: Un sentiment de insatisfacție care a apărut imediat — și la telefoane și în comentariile multora dintre cei din jurul meu. A apărut chiar sentimentul (din cite mi-au spus unii) că eu mi-am făcut un fel de amendă proprie, că mi-am retras demisia, constatînd că n-aveam motive să mi-o dau. Este un echivoc care rezultă cumva din acest comunicat, de

care mă fac însă vinovat și pe mine, fiindcă am văzut comunicatul înainte să plece la agențiile de presă. În același timp, în interpretarea lui este și o formă de incultură politică: lumea își imaginează că o demisie retrasă e o demisie caducă. Despre o demisie care nu mai e în act din pricina faptului că i s-a dat satisfacție, nu se poate spune „demisia se respinge” ci „demisia se retrage”. Dar (în lipsa noastră de uzanță politică) ideea demisiei retrase este pentru noi ideea unei demisii suspendate, a unei demisii care nu-și mai are legitimitate. Ceea ce nu e cazul. De asemenea, sigur că propunerea legată de cetățenia română a regelui nu este dată în termenii în care eu am propus-o pe ciorna comunicatului (să nu se vorbească despre redobîndire, ci de confirmarea cetățeniei). S-a preferat termenul „redobîndire” și lucrurile au căpătat iarăși o nuanță care nu coincide cu gîndul meu precis. Dar în fond de data aceasta, trebuie să fiu eu elastic și să spun că acest comunicat reprezintă nu punctul meu de vedere, ci punctul de vedere al plenului executiv. Și, ca atare, nu-l pot amendă.

„22”: Unul dintre obstacolele de care s-au lovit instituțiile aflate în subordinea Ministerului Culturii a fost lipsa de hirtie. Este adevărat, așa cum se spune, că în acest timp guvernul exportă hirtia care lipsește cărtărilor noastre?

A.P.: M-am informat și am aflat că, într-adevăr, mai există încă export de hirtie, pe baza unor contracte de export perfectate înainte de 1990. Pierderea de bani rezultînd din neonorarea lor ar fi mai mare decît pierderea propriu-zisă a hirtiei. Dar explicația lipsei de hirtie nu se rezumă doar la exportarea acestei cantități, ci și la terțiile cerere de hirtie de pe piață și la decizia care s-a luat ca să nu se mai ale păchuri. Am avut cei puțin două sau trei ședințe de guvern în care a apărut tema conflictuală a păchurilor, de o parte cerîndu-se să se ia, de altă parte (de partea Ministerului Mediului) pledîndu-se pentru rezervă în această problemă.

■ Cultura e ca pîinea, numai că nici pîinea nu avem

A.P.: Acum, sigur că ceea ce urmează să se întimplă în cultură de aici încolo e foarte dur, din cauza lipsei (seriați-mi expresia) bazei materiale! Sîm foarte prost financiar. Sigur că mie tot mi spun, cu îndreptățire: „Dom’le, cultura e ca pîinea” — ceea ce este profund

adevărât: numai că așa face o observație: că nici pîinea nu avem. Deci dacă și eu pîinea stăm prost, e fatal să stăm prost și cu cultura... ca să rămînem la această simetrie. Ceea ce am obținut deja, și mi se pare important, este o hotărîre din partea primului ministru de a aloca un fond de bani pentru probleme de cercetare, din care vom putea extrage și suma necesară ca să salvăm cultura scrisă. Deci propunerea Ministerului Culturii — să se salveze cultura scrisă printr-o subvenție de cîteva sute de milioane de lei — este rezolvată. Eu vreau să dau odată o explicație amplă pe tema aceasta. Noi strigăm jos comunismul, dar dacă nu sîntem niște „comuniști” — nu mai subvenționăm instituțiile falimentare. La Opera Română cînd este Lacul lebedelor sînt mai mulți înși pe scenă decît în sală. Într-o țară cu economie de piață o asemenea instituție dispăre. Noi nu ne putem permite să nu avem Opera! Va trebui să mai facem încă eforturi de subvenție și să găsim o soluție pentru cultura scrisă. Am senzația că rezolvăm și problema muzeelor. Sînt foarte îngrijorat în legătură cu problema teatrelor. Costul unui spectacol s-a mărit foarte mult din cauza liberalizării prețurilor (de la materiale și pînă la manoperă); subvenția pe care o dădeam noi pînă acum devine automat insuficientă. Numai dacă s-ar face un biliet de teatru, nu știu, 200 lei... În multe țări occidentale teatrele subvenționate se numără pe degetele de la ambele mîini, restul fiind companii care se subvenționează singure și-și găesc mijloacele să facă asta. Ar trebui odată discutat cită imaginație punem noi astăzi în joc ca să facem rost de bani fără să mai apelăm la resursele statului. Imaginația pe care un bîgănar o are ca să facă rost de bani e uriașă și foarte eficientă. Eu sînt puțin melancolic să văd ofensiva împotriva bîgănarilor. Sigur că moralmente sau juridic bîgănarilor sînt discutabili, dar ei au o calitate care ar trebui să devină generală: a face rost de bani într-un context în care limitele și obstacolele predomină. Este foarte important să punem accentul pe această imaginație financiară. Fără ea nu vom ieși din impas. Aș vrea să fac odată un text sau să am o apariție la televiziune despre blocajul pe care l-a produs în noi comunismul: lipsa de inițiativă, deprinderea de a delega răspunderile și inițiativele asupra altora — asupra statului, asupra guvernului. Nici un director de teatru nu se gîndește la procedee de a face rost de bani: prima reacție este să oară demisia ministrului.

2 Ianuarie 1991
A consemnat
GABRIELA ADAMEȘTEANU

DESPRE BUNUL UZ AL PUTERII

M-am întrebat nu o dată, înainte, ca și după decembrie 1989, cum s-au întrebat, desigur, și alții în preajma mea, cum se face că în timp ce în alte țări care au avut o soartă asemănătoare cu a noastră s-a configurat treptat, cu mult înainte de schimbările survenite acolo, în timpul din urmă, o opoziție cit de cit cristalizată și organizată, acest lucru nu se întimpla la noi; că actele de rezistență, atîtea cite au fost, au avut în genere un caracter marcat individual, sau au emanat de la grupuri restrinse care ezitau să se bizuie pe mai mult decît o simpatie tacită și — ca aceste acte, în ambele lor expresii, păreau să inspire mai degrabă o solidaritate afectivă decît nevoia de a li se asocia față și public. Am încercat să-mi formulez răspunsuri. Iată o astfel de tentativă: fără ideologizări, într-un plan profund, aproape visceral, s-ar spune, în cele mai diverse straturi ale societății s-a dezvoltat în timp, aici, o invincibilă suspiciune față de putere. Oamenii cinștii, corecți, onestii au devenit — mi se părea — incapabili să confere acestui concept semnificații care să nu fie negative. La un nivel mărunț, dar ubicuu, puterea înseamnă măruntă corupție; la nivele mai înalte ea ajunge să fie o paradoxală unione între plîcerea și profitul exercitării ei (ocasional, chiar pentru a face bine) și necesitatea imperioasă de a perpetua acest exercițiu pentru a-și salva pîinea; la cel mai înalt, cum știm acum limpede, ea poate fi — și a fost — răul încarnat. Mi se pare că această conștință surdă a perversității fundamentale a puterii a jucat pentru mulți dintre noi un rol profund paralizant, mai grav, mai adînc demobilizant decît proverbiala lășitate a românilor, tocmai pentru că, și tocmai în măsura în care efectul ei nu se reduce la frica resimțită în fața puterii. Acest deznăscut față de putere, faptul că a aspira la ea poate implica o fie și infimă doză de cinism, a împiedicat, cred, configurarea unui proiect social, politic, uman alterna-

tiv, conturarea unei organizări, căci experiențele cunoscute lasau să se înțeleagă că înfăptuirea unui astfel de proiect ar fi necesitat acceptarea faptului că e lupta cu puterea înseamnă, în ultimă instanță, a participa, într-o formă oarecare, la ea; a determinat caracterul individual sau de grup restrins al protestelor și „stilul” lor; ne-a împiedicat, pe cei mai mulți dintre noi (excepțiile sînt înfin admirabile) să facem altceva decît să încercăm să ne preservăm, în măsura posibilului, puritatea individuală, să nu ne minjnim, să ocolim ocaziile de a fi antrenat în întinare. Pentru unii dintre vecinii noștri lucrurile au stat, probabil, altfel. Un alt exercițiu politic și civic, un alt mod de a evolua al relațiilor umane, a permis, poate, supraviețuirea ideii că puterea, deținerea ei, nu e cu necesitate o culpă, că ea poate deveni mijlocul de exercitare al unui real altruism, al unei autentice lucrări pentru binele comun. Este — și în acest sens — în înalt grad semnificativ, că răsturnarea de neimaginat încă acum abia un an a fost în mod decisiv (forice ar sugera diverse scenarii) opera spontană a unor oameni care nu doreau și nu dorește, în copleșitoarea lor majoritate, să dețină putere, ci, poate utopic, să participe la ea ca operă colectivă care să asigure nimic mai mult — dar nimic mai puțin — decît existența lor normală ca indivizi.

Ne-am putea ogîndi cu oarecare înălțate sufletească, dacă nu chiar cu complzență, într-o stare imagine cu privire la noi înșine dacă n-am ști, în claritatea conștinței fiecărui dintre noi, că această suspiciune față de putere a generat, ca durciune revers al ei, cel mai cuprinzător, ubilicuu, omniprezent colaboraționism cu ea; că ceea ce ar putea fi înțeles ca rigoare morală, ceea ce ar acum gansa de a deveni asta, a fost solul hrînitor al unei temene și generale slăbiciuni; că ne-am lăsat prinși cu toții în plasa unor complicități mai mult sau mai puțin grave, în care ne

simțeam incapabili de intransigență față de alții de vreme ce nu eram, noi înșine, impecabili, în care victima își înțelegea și compătinea persecutorul căci participa la același sistem de relații care repartiza aceste roluri aproape cu indiferență.

Acest amestec înextricabil între scrupul, apăsătoare de a simți, mirosul ceea ce este impur în putere, o percepție a puterii ca malefică și experiența propriei noastre — fie și aproape insignifiante, abia perceptibile — coruptibilități, este ceea ce riscă să aibă un efect paralizant, dezarmant, acum; ceea ce poate determina un blocaj grav, cu consecințe de durată, împingîndu-ne să ne epuizăm, chinuitor și steril, între contestarea puterii, așa cum este, fără a oferi proiecte alternative, și resemnarea în fața ei. Este, aceasta, una din moștenirile cele mai nocive, mai nesănătoase ale vieții noastre trecute, o moștenire de care, din nefericire, actuala putere nu ne-a ajutat să ne dezbrăcăm. Căci nu se poate purcede la edificarea unei societăți civile în absența unei relații de încredere cu puterea și nu se poate obține această relație într-o țară în care majoritatea oamenilor onestii se sustrag în permanență de la participarea directă (oricît de modestă) la putere și se lasă cu atîta ușurință culpabilizată de îndată ce planeează asupra lor cea mai vagă bănuială că ar putea aspira la ea. Posibilitatea de principiu de a accede la putere s-oricărui cetățean, fără a se simți și fără a fi făcut cu se simtă vinovat de faptul că își propune acest lucru (fierește, pe cît legale) este unul din semnele cele mai elocvente ale caracterului democratic al unei societăți. Acest adevăr simțit pare prost înțeles, în simplitatea lui, atît de puterea în funcție, cit și de opoziție și această proastă înțelegere generează un aer de nesănătoasă, isterică agitație în jurul problemei puterii. Nu știu dacă e cu necesitate, cu preducție (așa cum mulți conștințeni au părut și par încă să creadă) rolul intelectualității umaniste să participe în mod nemijlocit la exercițiu puterii. Cred însă că este sarcina ei urgentă să se ocupe de de-culpabilizarea puterii, de deposedarea ei de încărcătura ei malefică, de demitizarea ei. Discursul este unul din mijloacele — cel firesc pentru această categorie de oameni — prin care această sarcină educativă poate fi realizată. Un altul este faptul. Între oamenii apropiați mie, unul, cu deosebire, s-a străduț să se comporte, în acest sens, normal. Și în con-

textul atît de nefiresc, de anormal, de pervers, atît de încărcat de balast (impurităților trecute și prezente, această normalitate a fost, cel mai adesea, cu bună și rez credință, prost înțeleasă și la nesfîrșit răstălmăcită; iar faptul că el a fost, în genere, extrem de laconic în explicarea opțiunilor sale, mizînd pe înțelegere și încredere, a lăsat loc pentru nastera neverosimilei bănuială că el cedeză cîte știe către obscure tentațiuni. Vorbesc de Andrei Pleșu. E abia în al doilea rînd relevant, în ordinea de idei care este aici a mea, care este bilanțul provizoriu al activității lui ministeriale de un an. El cuprinde și eșecuri, unele dintre ele inevitabile, altele probabil că nu, dar și succese, pe care mai nimeni nu s-a ostenit să le recunoască. În orice caz public. Mai important, pentru viitorul nostru, mi se pare caracterul exemplar al actului, a căruia lecție nu e înțeleasă pentru că percepție lui corectă e mereu mascată de deformările de judecată la care pare să ne oblige, invincibil, felul nostru de a înțelege puterea, căruia nu numai experiența trecută, dar și stilul actual al puterii, i-a furnizat, nu o dată, îndreptățire.

Acest act conține o triplă demonstrație, al cărei înțeles nu trebuie lăsat să se piardă în apele turburi ale existenței noastre de acum: poți fi deținător al puterii fără a o privi ca pe un mijloc de coerciție sau ca pe o posesiune personală aducătoare de avantaje, ci pentru a încerca (în împrejurări în înalt grad potrivnice) să uzuzi de ea pentru binele altora; nu e înjositor, derizoriu, inadecvat pentru un om care este intelectual prin vocație (și nu prin deprindere sau ambție) să se piardă în mai marile și mai micile probleme ale administrării unei domenii, încercînd să învețe, fără a avea de la cine, să-și crolască drum prin ele, riscînd la tot pasul greșeala și avînd curajul să înfrunte acest risc; onestitate, corectitudine, loialitate, fidelitate față de sine însuși, onorabilitate, civilitate nu sînt însuși incompatibile cu puterea, chiar dacă pot deveni incompatibile cu felul în care alții înțeleg să o exercite. Și el conține (întărit de această din urmă restricție) îndemnul la împărtășirea responsabilităților, singura care poate salva efortul unuia de riscul de a deveni ceea ce nu trebuie să fie: un sacrificiu, pîndit de gratuitate. ■

ANCA OROVEANU

Cum a stricat Regele Crăciunul parlamentarilor

Parlamentul nu acceptă o republică monarhică

Ca exercițiu pregătitor și ca stare de spirit, C.P.U.N.-ul a fost primul Parlament al României după 52 de ani. Primele sedințe, mai înainte să ne dăm seama în ce fel puterea convertise înfringerea din 23 ianuarie într-o victorie, ne-au încântat cu spectacolul lor burlesc care disprețuia protocolul și dizolva inhibițiile față de ierarhie. A fost un eșec psihologic. Mai apoi ne-am dezgustat de amestecul acela de arierăși și mediocrități agresive. Iar la urma urmelor am ris, pentru că adunarea aceea, proiectată cu grijă de abordarea problemelor majore, evolua, în bună măsură, în sfera grașnițelor.

Dar dacă urei astăzi Dealul Mitropoliei îți îngheață risul pe buze. Nu mai poți lua lucrurile la lăgăre atunci când vezi în seama cui sînt date legile și Constituția țării. Ne cerem scuze față de domnii deputați care merită întreaga noastră stimă și care vor avea înțelegere pentru faptul că nu putem face nominalizări, fie și din motive strict tehnice. Înțelegem la rîndul nostru că domniile țării nu se pot dezice public de colegii de cameră, deși aici rezidă viciul care impune o solidaritate de corp unor oameni care n-au unii cu alții nici în clin nici în mînecă. Din păcate prestigiul sau discreditul instituției parlamentare apasă deopotriva asupra tuturor.

Mașina de vot

Aflat pentru prima dată în loja presei ești surprins de caracterul eterogen al unor adunări cu purtări foarte relaxate, se intră și se iese din sală cu o frecvență amețitoare, se string mîini în toate direcțiile, se schimbă impresii, se citește presa („România” pare la mare cinste), încît ti-ei putea prea bine imagina că te afli într-un loc în care guvernarea dialogă și toleranță. Este o aparență inocentă, pentru că domnește aici o rigidă disciplină de grup.

În momentele hotărîtoare, pe care domnul Dan Mărgărit le semnaleză cu autoritate, mulțimea (în sens matematic) a deputaților F.S.N. se regrupează și se transformă într-o perfectă „mașină de vot”, care ignoră orice argumentație. Primul Parlament al României postbelice este o lecție exemplară pentru ce înseamnă terorismul majorității. „Opoziția își poate impune punctul de vedere doar în măsura în care poate convinge”, ne-a declarat un deputat, dar cum poți convinge cînd argumentele sînt peștite cu proteste nearticulate și tropăituri? Există o intoleranță neacoperită ca și cum în Parlament s-ar fi transferat opinia periferică, după care se poate guvernarea mult mai bine fără opoziție. Mare parte din parlamentarii noștri ignoră că nu violența, ci persuasiunea trebuie săzată la baza vieții politice. Dar poate că le pretindem deja prea mult unor oameni ale căror dăruiri ne fac să rosim indiferență de concepția noastră politică.

Lecția de istorie...

Sedința Adunării Deputaților din 26 decembrie e în sensul acesta autologică. Ca și cum conștiința Guvernului n-ar fi fost o gafă suficientă, domnii deputați condamnă cu vehemență vizita regelui Mihai în țară și emit cu dezinvoltură considerente socio-istorice de felul acesta: „Ne facem de ris dacă admitem să fim ultima țară din Europa care revine la monarhie”. Și, bănuim noi, acest lucru s-ar tolera dacă „regele n-ar fi trecut granița ca un infractor; căci regii noștri au luptat și au murit în țară, nu au plecat peste hotare”. Bineînțeles e vorba de omenile generației de mijloc, care nu l-au cunoscut pe rege și se înformoază de la bătrîni, bunii pășători ai tradiției orale. Un deputat declară senin că singurele lucruri despre perioada regalității le-a aflat de la tatăl său și asta abia după ce venirea regelui „mi-a răvășit familia și prietenii”. Generația mai nouă își are și ea motivele sale de indignare căci „tinerii pe care îi reprezintă nu pot accepta o republică monarhică (3)”. În fine deputații majorității cad de acord că regele „ne-a stricat Crăciunul” și condamnă la unison pe domnii Topolea și Lăzărescu, care îndrăzniseră să scrie Guvernului și să propună un conferențiu asupra formei de guvernământ.

...Și politica violenței

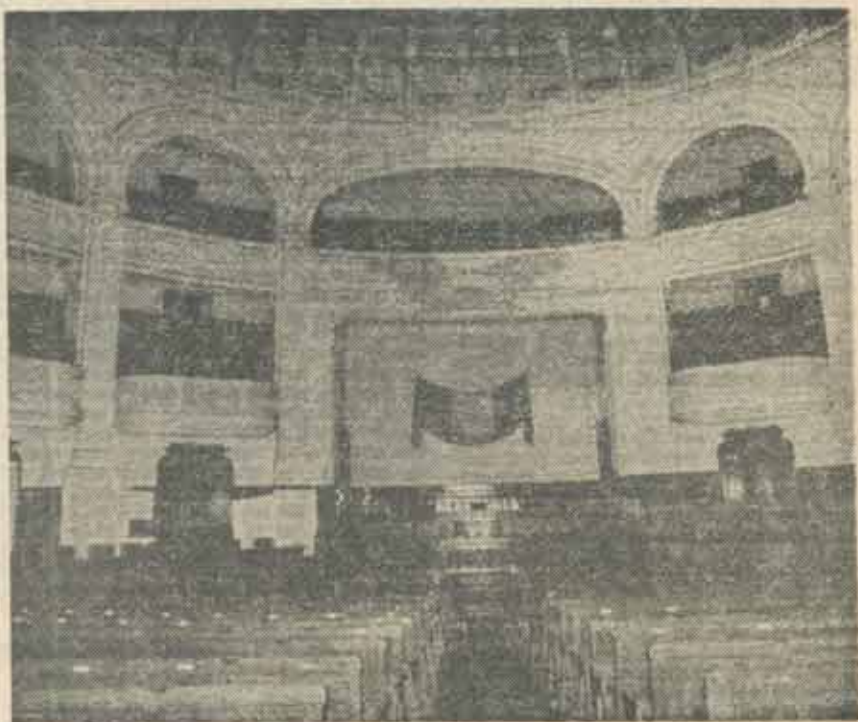
Să credem că ostilitățile politice se pot dizolva de o motivare corectă atunci cînd au avut loc condiționat al majorității? Dacă sînt suficiente trei aberanți apasă nu sentimentul pentru a lua o decizie? În Parlamentul românesc se pare că da. Domnul Dan Mărgărit conchide că regele a venit în țară legal și încredințază cazul conștient pentru respunzarea ordinii publice. Iar dîrăcirea omnia va da, tautologic, același verdict.

Dar să admitem că vizita regelui Mihai este o chestiune imponderabilă, fără urmări practice deosebite. Ce facem însă cu lucrurile care stătează la esența democrației, prășind restaurarea dictaturii? Guvernul legitimat fie și indirect de Revoluția din decembrie propune o lege care pune din nou armata în situația de a trage în poporul. În Legea privind înființarea, organizarea

și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării stă scris negru pe alb în art. 2 punctul g că Ministerul de Interne și Ministerul Apărării Naționale cooperează pentru „restabilirea ordinii de drept, aprobîndu-se utilizarea armamentului, munițiilor și tehnicii din dotare”. Iar Parlamentul o aprobă, fără să tresară și fără prea multe discuții că nu mai era timp. Luna decembrie trebuia să măsoare Puterea fortificată și pe teren legislativ. Să mai spunem că aceleși oameni au luat în deridere protestele Timisoarei? Că deputații de Timiș nu au avut țîrnia să părăsescă Parlamentul? (Iar domnul Clăeșiu înspol 7).

Parlamentul României tinde să fie o cutie de rezonanță a Puterii. Din surse confidentiale aflăm că deputați și senatori F.S.N. n-ar mai deei să gireze această politică a violenței și își pun cu seriozitate problema retragerii. Din păcate cei pentru care mandatul de deputat reprezintă o încununare a biografiei lor vor încredința tot ce le stă în putință (și în fire) să facă o „figură frumoasă”.

HORAȚIU PEPINE

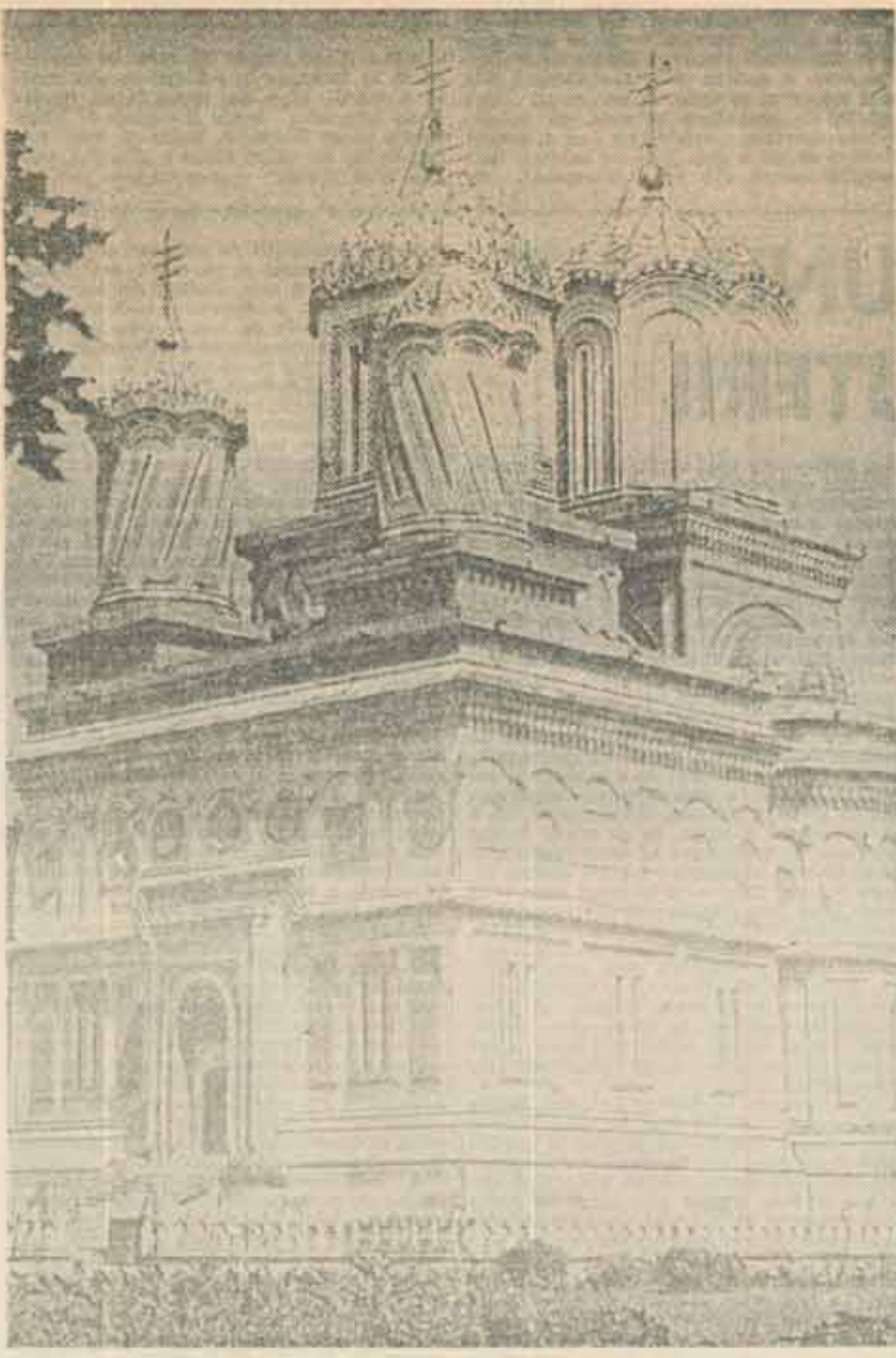

Purtătorul de cuvînt

Cînd guvernul nostru a anunțat că principalul criteriu de selecție a valorilor în societate va fi competența, am trăit o clipă de curiozitate. Era, dincolo de bunele intenții — răsunzite, căci și în anii trecuți criteriul promovării tot competența se numea — curiozitatea de a vedea ce înțelege guvernul prin competență. Pentru început am fost asigurați că guvernul însuși e un model în această privință. Toți miniștrii sînt competenți, ne-a asigurat președintele nostru și ne-a înșirat diplomele celor în cauză. Era în ordine și lumea a răsuflat oarecum ușurată: studii înalte și pe deasupra, respectind — nemărturisit — controversatul punct 8 al Proclamației de la Timișoara (cu o singură excepție) nici un ministru nu aparținuse direct fostei nomenclaturi. Erau (unii dintre ei) doar fiii sau ginerii ei — ceea ce totuși însemna o primenire de sânge. Dar asta nu conta prea mult cînd era vorba de competență. Și gu-

vernul a început să lucreze. Nu mică ne-a fost apoi mirarea, cînd, într-o emisiune TV ni s-a prezentat o sedință a guvernului în care primul ministru a luat pur și simplu la rost doi dintre competenții săi coechipieri reproșindu-le tocmă... Incompetența. Un document emis de dl. Dijmărescu a fost rezumat pe loc și calificat ca „aberant”. Așa și era, într-adevăr, întrucît erau prevăzute în el o suită întreagă de drumuri fără rost pentru obținerea unei autorizații. Ce n-am înțeles noi a fost iritarea dlui. prim ministru. În definitiv îl găzduim de atîtea ori laudînd competența colaboratorilor iar acum dovedea singur că ei pot emite acte aberante. Tot atunci i s-au adus reproșuri grave dlui. ministru de externe, Adrian Năstase. În cazul acesta „incompetența” semnalată de dl. prim ministru era discutabilă și ni s-a părut că dl. Năstase avea înfînt mai multă dreptate decît pripitul său acuzator. Încît, în urma acestor „probe de lucru” oferite de guvern exemplificarea „competenței” sale a rămas în continuare în suspensie. Apoi „liberalizarea” prețurilor, făcută anapoda, a mai pus o dată sub semnul întrebării mult discutate competență. Dacă avem în vedere faptul că bugetul statului s-a topit și el (fără a se explica pe ce și cum) avem toate motivele să constatăm o ciudată asanare a conceptului de competență promovată de guvernul actual cu cel de care abia crezusem că am scăpat în decembrie '89. Dar nivelul de competență suportat de guvernul nostru june și tehnocrat stîrnete și mai cîtor îngrijorarea dacă ne ghidăm după purtătorii de cuvînt pe care și i-a ales. Credeam că cineva mai incompetent și mai grosolan ca dl. Adrian Sirbu, ex-purtătorul de cuvînt guvernamental, nu există. Dar ne-am înșelat. Ca întotdeauna, ca și pe vremea răposatului, se vedește că la noi schimbările de persoane nu se pot face decît de la rău la mai rău. Sigur, între domnii Sirbu și Baltazar, succesorul său la portavocia guvernului, sînt diferențe — în defecte. Față de aroganța rudimentară a dlui. Adrian Sirbu, dl. Baltazar aduce o notă mai subtilă, de aroganță scilicet și exersată în prezidiile de rangul doi-trei. Nu ne dăm seama exact care e contribuția stilistică personală a dlui. Baltazar, cert e că de cînd a apărut domnia sa pe acest post, comunicatele guvernului au devenit și mai antipatice. Dacă guvernul nostru ținea să-și facă publică nejustificată de buna sa părere despre sine nu se putea găsi o persoană mai potrivită ca dl. Baltazar. Necazul e că domnia sa își prezintă producțiile ca pe niște noilite prescurtate ale unui curs de învățămînt politic urmat cu prea mulți ani în urmă. Textul revizuit vizita Regelui Mihai a conștituit, fără îndoială, o capodoperă în acest sens. El ar fi putut sîmbri învidia pînă și lui Ionel Chigheveschi. Partea proastă e că asemenea comunicate pun într-o lumină nefavorabilă guvernul iar persoana purtătorului său de cuvînt ridică țîrni întrebări privind noțiunea de competență. Ce-o fi înțelegînd guvernul Român prin competență atunci cînd își alege astfel de colaboratori? Faptul că dl. Baltazar se pricepe să stă la un preț și să-și dea importanță cînd rostogolește fraze de neorăz nu e suficient pentru un guvern ce ține — măcar — la eticheta democrației.

Oricum, privindu-l pe dl. Baltazar, telespectatorul mai tânăr și mai exigent ar avea motivele să murmure perifrastic: „Mai bine mori, decît Baltazar”. Dar nu îndrăznim să ne gândim la schimbarea sa. Cine știe cu ce ne-am țîrzi? Aroganța și incompetența sînt întotdeauna inepuizabile... ■

Minăstirea Curtea de Argeș

TIA ȘERBĂNESCU

ÎN LOC DE CRONICĂ TV

EXERCII DE RETORICĂ A REPRESIUNII

„Est penalizable le domaine infini
du non-conforme”

MICHEL FOUCAULT, *Surveiller et punir*

PAVEL CĂMPEANU

Căderea capetelor, infierbîntate sau nu, este o pedeapsă. Dacă Brucan nu ar fi fluturat-o sub ochii noștri nu ar fi scris rîndurile de față despre interviul lui din 30 decembrie 1990, și așa comentat peste măsură. În eventualitatea că ceea ce urmăm prin această reparație pe micul ecran era să producă zgomot, el poate fi pe deplin satisfăcut. Numai în „România liberă” din 4 ianuarie a.c. comentariile critice care-i sînt adresate acoperă aproape o pagină întreagă, Alianța Civică dedicându-i chiar și un comunicat (reacție pe care, ca observator exterior, o găsesc supra-dimensionată). Dar în eventualitatea că ceea ce urmărea Brucan era să contribuie la atenuarea tensiunilor existente, eșecul lui este neîndoielnic.

Subtextul discursului său sugerează existența unui sentiment de îngrijorare față de tendința spre radicalizare, manifestată de unele secțiuni și personalități ale opoziției. Socrată nu este existența acestui sentiment, ci traducerea lui în termeni politici. Iar potrivit acestei traduceri, cea mai sigură cale către deradicalizarea opoziției ar reprezenta-o radicalizarea partizanilor puterii (făcând nu cumva și a puterii însăși). Chiar și cei care, urmându-i povara, abia se vor apuca să învețe abecedarul democrației, îl dau seama la ce poate duce încetarea mutuală a radicalizărilor opuse.

Se prea poate ca verdictelor care îl condamnă atât de vehement să le urmeze un șir de elogi inflăcărate. N-ar fi dect o ilustrare în plus a faptului că interviul în chestiune n-a contribuit la diminuarea, ci la adîncirea scizurii noastre. Dar de ce oare să fi stîrnit acest interviu al lui Brucan, în cercuri a căror opinie nu îl este indiferentă, o ostilitate atât de puternică?

Aiut el, cît și președintele Senatului, explică întotdeauna nemulțumiri populare nu prin modul în care guvernul a încercat să introducă liberalizarea prețurilor, ci printr-un scenariu mafios, urzit din umbra; de ce versiunea Brucaniană a scenariului suscită o dezavurare cu atît mai categorică decît versiunea Birlădeniană?

Din punctul meu de vedere interesul problemei nu privește performanțele unor actori politici, ci proximitatea față de pragul critic al comunicabilității dintre putere și nucleul structurat al opoziției extraparlamentare. Alungarea sau depășirea acestui prag, din orice parte ar veni, poate împinge actualul proces de poliarizare a societății românești spre consecințele cele mai grave. Virulența reacțiilor ar putea semnala situația interviului discutat în prezenta această zonă fierbîntă. Dacă preferăm să evităm această zonă este util să examinăm interviul ca pe o experiență îndetribilă a abuzurilor spre ea. Aș distinge, sub acest aspect, ideea centrală avansată de protagoniștii, modalitatea susținerii ei, status-ul autorului, limbajul folosit și contextul.

După mine, ideea centrală avansată de Brucan este că pentru a ne asigura asistența economică așteptată, organizațiile occidentale competente doresc să negocieze la București nu cu un guvern perfect, ci cu un guvern stabil. Acesta, conștient de raționalitate, este un dat care nu depinde de noi. Conformându-i-ne, acțiunea noastră ar trebui să vizeze corectarea erorilor comise de guvernul existent prin criticile pe care i le aducem, și nu prin răsturnarea lui. Nu cred că ideea este atât de implauzibilă încît să determine numai prin sine eșecul cunoscut. De altminteri, o regulă democratică elementală condiționează libertatea timora de a striga „Jos guvernul!” de libertatea complementară a altora de a striga „Sus guvernul!”.

Brucan își expune poziția prevalîndu-se de această regulă, pe care o suspendă însă pentru purtătorii unor poziții contrare. El nu tratează contestarea guvernului ca pe o eroare, ci ca pe o conspirație, amenințînd cu pedepșirea ei. Relevantă este în această privință articolul „România și lumea” — de fapt un conștient al interviului — publicat în „Adevărul” din 27 decembrie 1990. Aci autorul constată un simptom: „Joaca pe stradă de-a „jos guvernul”, pune un diagnostic — capete infierbîntate”, indică o terapie — „invățarea

abecedarului democrației — și cubinează cu amenințarea macabră: — „să la amintim adresată purtătorilor acestei maladii”. Vagă în articol, această amenințare va fi nu numai refușată, ci și precizată în interviu. Prin bunăvoința Televiziunii milioane de telespectatori au fost informați că dacă nu vor înceta încă din ianuarie să strige „Jos guvernul!” „capetele fierbîntă” vor cădea. Lansată în toamnă, formulă de semnă atunci, evident, capete ierarhice. Cei care strigă, sau se pot simți lapșiți să strige „Jos guvernul!” nu aparțin, de regulă, nici unei ierarhii; ca atare singurele capete pe care le posedă și deci le pot pierde sînt cele pe care le poartă pe umeri. Amenințarea transcende astfel domeniul metaforelor pentru a trece într-un alt domeniu — dar în care anume?

Ideea centrală plauzibilă nu este susținută cu argumente discutabile, ci cu amenințări intolerabile. Prin această sistem trezintroduși în relația represivă care, spre deosebire de „abecedarul democrației”, este binecunoscută, la temelul acestei cunoașteri se gte, de pildă, că o idee care se bazează pe amenințări nu este o idee, ci un ordin. Funcția acestui tip de discurs nu este să convingă, ci să intimidese. În el reprezentarea limbii este dihotomică — infalibilitatea limbii și bănește din falibilitatea celorlalți — și agrăvantă: meschinăria erorii și inocuită de grandaore a crimei. Intimplări anoste ascund motivații monstruase. Patosul discursului represiv este rechizitorial. Individul uman este recuperat pe o dimensiune unică: aceea de criminal potențial, și astfel făptuși înlocuiesc faptele.

Dejindu-i pe cei de la Alianța Civică pentru numeroasele lor păcate, interlocutorul preferat al d-lui Emanoil Valeriu le oferă totodată și soluția: „să critice guvernul, așa cum fac eu” (interviul din 30 decembrie). Nevoia de model este pe cale să-și reconstruiască obiectul, atât în discursul represiv cît și în persoana care îl pronunță. În cazul pe care îl discutăm forma rechizitorială este așa-numitul scenariu. Potrivit logicii care îl călăuzește, do vada că avem de-a face cu o conspirație este că el urmărea un anumit epilog; iar dovada că urmărea un anumit epilog este că epilogul cu pricina nu a avut loc. Cu proba mai concludentă de intenții criminale decît o grevă care la sfîrșit fa sofertor) — sau și mai rău: o grevă (a atendenților) care își propune să ia sfîrșit la termen fix, și la ce termen: 19 decembrie ora 18, de unde și întrebarea zădărnitoare: de ce tocmai la 19 decembrie, ora 18? Există și alte întrebări, care nu au fast puse, ca de exemplu: dacă toate episoadele inventariate auveau scopul comun de a prăvăli revoltarea fostului monarh, atunci de ce acesta nu a sosit decît la patru zile după consumarea ultimului și — prezumtiv — celui mai important episod?

Revelatoare nu este însă plauzibilitatea acestei construcții, ci nevoia de substanțializare a amenințărilor proferate, căreia ea îi servește. Ea permite revenirea de fapt la binecunoscutul principiu de drept după care imputarea delictului devine proba suficientă a comiterii lui. Trăind sub Ceaușescu, nu am avut nevoie să-l citim pe Kafka, sau pe Foucault, pentru a afla că funcția pedepsei este să sancționeze, iar funcția amenințării cu pedeapsa să provoace frică. Victoria împotriva tiranului a fost victoria împotriva propriei noastre friei. De aceea orice încercare de revenire la retorica friei și a amenințării cu represivitatea, de la ordine ar veni, va provoca o reacție totodată rațională și viscerală, de respingere.

În raport cu auditoriul său, retorica represivă nu urmărește un scop persuasiv, ci reductiv. Brucan îl califică pe fostii dizidenți, în bloc, de jolly-jokeri, folosiți în joc-un joc de poker; în opoziția lui ceea ce lipsește Alianței Civice este nu abilitatea politică, ci inteligența politică; membrii ei nu sînt încerați să studieze istoria democrației, ci trimiși cu dispreț să-l învețe alfabetul. Este greu să eviți orice conexiune între metafora „capetele infierbîntate” și acea tehnică represivă care îl transformă pe opoziția în bolnavi mintali. Greva foamei a lui Dumitru Iagn, un act de curaj și abnegație, eventual calificabil ca excesiv, este caracterizată ca o încercare

de „santaj” atît de autorul „Socialismului la răscruce” cît și de persoana care semnează Alcibiade în „România Mare” (nr. 29 din 21 decembrie 1990). Comunitatea de registru stilistic include și imaginea-cheie a „căderii capetelor” — vezi articolul „Se cer capete” din aceeași publicație (nr. 27 din 7 decembrie 1990) semnat Eugen Barbu.

Trăim într-o atmosferă suprasaturată de excense. Excesive sînt deci și multe dintre reacțiile noastre, cum ar putea fi — și chiar sper că sînt — și temerile exprimate de mine în aceste pagini. Trecutul nu a devenit încă amintire, incertitudinile ne asaltează, de aceea la orice semn de posibilă reînviere a retoricii represive este mai nimerii să reacționăm cu un exces de precauție decît cu un exces de nepăsare. Semnul la care mă refer nu este însă îngrijorător și stînjeitor numai prin unele divagații neferice ale discursului, ci și prin negurile care îl învăluie pe orator. Am în vedere două aspecte: primul, identitatea politică a acestuia din urmă, reprezentată el și altceva decît pe sine însuși? și al doilea: motivul pentru care Televiziunea a oferit acestei intervenții condiții de maximă rezonanță socială.

Vorbînd despre identitatea politică nu mă gîndesc la nimic altceva decît la relațiile strict prezente dintre putere și acest notoriu susținător al ei. Numai informații asupra acestor relații am putea aprecia în ce măsură amenințările proferate îi aparțin în exclusivitate sau implică puterea, care le-ar fi putut incuviința, sau încuraja, sau chiar comanda.

Aceste relații sînt tratate cu o discreție stridentă de către putere — și cu o periodică indiscreție, la fel de stridentă, de către Brucan. Recentele amenințări se împletesc și ele cu revelații de acest gen. De exemplu: în prezința sesuții din toamnă a Consiliului European el ar fi cerut puterii să adopte o atitudine activă, provenind-o că atîmterii „vor cădea capete”; după versiunea TVR, „chiar a doua zi” deținătorii puterii s-ar fi pus pe treabă, reușind astfel să-și păstreze capetele în poziția inițială. O altă revelație — din articolul citat — privește lucrările comisiei parlamentare pentru cercetarea evenimentelor din 13—15 iunie, a cărei activitate „reclamă depozitia președintelui Iliescu, l-am spus domniei sale să-și ia inima în dinți și să curme suspensiunile din țară și strălătute, ceea ce a făcut prezentîndu-se la 19 decembrie în fața comisiei”. Și o ultimă

revelație, din același stoc recent: aflînd de sosirea fostului rege, Brucan ar fi cerut guvernului să nu împiedice vizita; sfatul lui nu a fost urmat, consecințele se cunosc. Știm că d. Birlădeanu este președinte al Senatului; nu știm însă dacă Brucan este fostul sau actualul eminență conștientă a puterii. El ar putea fi privit ca un caz obișnuit de incongruență între rol și status, dacă acest rol prezumtiv, neratificat în mod formal, nu ar fi supradimensionat în mod informal de către o parte din mass-media, și în primul rînd de Televiziune.

Înainte de a prezenta pe micul ecran scenariul pe care l-a imaginat, Brucan a fost eroul unui alt scenariu, neimaginat, desfășurat sub ochii noștri: scenariul prin care Televiziunea pregătise apariția lui ca pe un eveniment excepțional. Interviul a fost programat în ultima duminică a anului, la o oră de audiență maximă; i s-a acordat un spațiu de 45 minute; transmiterea lui a fost anunțată anterior atît la radia cît și la TVR; interlocutorul invitatului nu a fost un reporter, ci directorul general al Televiziunii. Este vorba, evident, de un scenariu publicitar elaborat prin care Televiziunea oferea unei persoane private condiții la care partidele sau instituțiile politice nu pot decît să viseze.

Întreținînd aceste relații obscure cu puterea și bucurîndu-se de acest rîsăfat transparent din partea Televiziunii, în numele cui rostеше autorul „Socialismului la răscruce” discursul său represiv? Vorbeste el, cum se spunea pînă deunăzi, numele său personal? Vorbeste el oare în numele puterii? Sau nu cumva, măcar din cînd în cînd, puterea este cea care vorbește în numele lui? Puterea însăși ar putea contribui la risipirea acestor nedumeriri, dacă nu este eventual interesată să le mențină.

Indiferent însă de reacția puterii, Televiziunea ar avea obligația să explice: de ce a transmis acest discurs represiv? de ce l-a făcut în prealabil o publicitate atît de neobișnuită? de ce l-a oferit șanse optime pentru o audiență cît mai largă? de ce directorul general E. Valeriu nu s-a disociat în vreun fel oarecare nici de cele mai dure formule debitate de invitatul său? Și, last but not least: cine sînt purtătorii unor alte puncte de vedere pe care Televiziunea îl va invita să și le expună în exact aceleși condiții pe care le-a asiguratur interviului din 30 decembrie 1990? ■

Capetele infierbîntate ale domnului Brucan

Domnul Silviu Brucan este un vizionar. Dar unul cu totul aparte. Un vizionar al trecutului. Scenariile prezentate de domnia-sa ar strîni pînă și invidia domnului Sergiu Nicolaescu, iar faptul că nu are în slujba cît să-și pună serviciile, este regretabil. Ca singurul politolog în viață ce se află, și fiind posesorul unui limbaj sprintar atît de gustat de bobor, mesajele sale televizate sînt ascultate cu atenție, făcînd o aprigă concurență celor ale domnului Iliescu (un cap care, iată, încă n-a căzut). Cînd nu se lasă pradă inclinațiilor de scenarist și imaginație, cuvintele domnului Brucan rețin prin bun-simț. Noutatea paroluului său de vedere este tocmai acest bun-simț: cînd altfel, observațiile domniei-sale străbat cu premeditare și nu numai, cărările hătătorite ale locurilor comune. Sînt sigură că în „capetele infierbîntate” ale opoziției este loc și pentru conștientizarea propriilor greșeli, multe e drept, dar nepăcătuit prin repetiție. Ce place la domnul Brucan, este aparenta imparțialitate, spreocita neadezime la nici o tabără. Să fie asta numai o deosebită flexibilitate a spiritului? Dînsul doarește să erizeze imaginea adevărată opoziției, constructivă prin critică, prefăcîndu-se însă, că nu remarcă ineficiența unei critici adresată acestei puteri surdă și neclintită în inconștienta sa. Criticeați, îndeosebi dînsul, criticiți și totul o să fie în regulă. Val, domnule Brucan, dar nici dumneavoastră cu inteligența politică de care dați dovadă, nu credeți ceea ce spuneți! Vreți numai să păcăliți, să temperați. Căci acesta vă este rolul. Altfel nu v-ați putea abține să protestați, căci critica dumneavoastră a avut aceeași soartă ca și cea a opoziției: cogul de gunăi.

Desigur, nu putem decît să fim de acord cu faptul că Alianța Civică s-a apîtit, că Timișoara este lăsată izolată, că studenții au greșit copilărește solicitînd

aderența sindicatelor pînă la o anumită dată (și nu cînd un ultimatum de acțiune, cum dezinformează domnia-sa) că este momentul unei alternative viabile, dar observarea acestor greșeli nu constituie apasajul domnului Brucan. Dincolo de o anumită justiețe a criticii, abilitatea cu care dînsul jonglează cu jumătățile de adevăr este remarcabilă. În viziunea dînsului, revoluția a fost un amaiam între revolta poporului, lovitură de palat și fermitatea generalului Militaru care a țîrut plept teroriștilor. Cine sînt însă acei teroriști și cui au folosit ei, onite să se mai întrobe, adevărul esu-prea acestei „povești” interesează ni se sugerează, numai pe unii, care vor să-l folosească drept capital politic. Desigur, în pragmatismul dînsului, nu există adevăr absolut, ci numai bucați de adevăruri, care unora le convin și altora nu. Dacă este așa, ne întrobăm de ce puterii nu-i convine acel adevăr?

Fondul de idei vehiculat se subiază de la o emisiune la alta, noroc că „cineva acolo sus” greșește mereu. Să nu-și dea dînsul seama că poziția Fondului Monetar Internațional și a Grupului celor 24 nu depinde de numărul manifestațiilor de stradă, ci tocmai de amploarea gafeilor politice ale puterii? Sper că atunci cînd a spus că vor trebui să cadă cîteva capete infierbîntate, s-a referit la acelea cărora puterea le dă ametei și le întuneacă în asemenea măsură rațiunea, încît fac greșeli menite a se compromite definitiv.

De fiecare dată după ce su loc asemenea evenimente negative, aștept cu îngrijorare apariția la televizor a cuplului Silviu Brucan — Emanoil Valeriu. Poate ar fi mai eficient dacă ar apărea înainte, chiar cu riscul de a fi în postură de eobo, cîci cea de comentator politic se va deprinde în curînd prin repetiție. ■

ANDREEA PORA

Puțină istorie despre istorie...

Cînd, în 1986, Iosif Constantin Drăgan publica în Milano primul volum al seriei „Antonescu, mareșalul României și războaiele de reînțregire. Mărturii și documente”, ale cărui coordonare și îngrijire pretindea că îi aparțin, puțini se îndolau de cultivarea hobby-ului său istoric de către propagandă regimului Ceaușescu. Un nume strecurat în tabla de materii a primului volum, al altui istoric de ocazie, Mihai Pelin, lăsa să se întrevadă cine primise sarcina „legăturii conspirative” între secția de propagandă a Comitetului Central și așa-numitul „Centru european de cercetări istorice” de la Veneția.

În 1988, la Milano, apărea volumul următor al seriei cuprinzînd potrivit editurii „noi” documente, „majoritatea absolută inedită” și care își propunea, nici mai mult nici mai puțin, decît „să spulbere rînd pe rînd [...] toate prejudecățile în circulație” despre semnificația participării românilor la războiul împotriva Rusiei sovietice. Ideea laudabilă în fond, la care contribuia din nou, de data asta în mod oficial, „scriitorul Mihai Pelin, născut la Cernăuți, la 25 august 1940”. Dar oare numai el?

Multe din documentele zise „noi”, „absolut inedite”, publicate fără cotele de arhivă pentru a șterge desigur urmele furnizorilor lor, nu erau nici noi, nici inedite. Unele din ele apăruseră deja din 1984, la București, în altă serie istorică „23 August 1944. Documente”, la Editura științifică și enciclopedică. Coordonatorul ediției nu erau alții decît gen. Vasile Arimă, Ion Ardeleanu și Mircea Mușat, ultimii doi, pentru a-l cita chiar pe „scriitorul” Mihai Pelin, „singurii autorizați să avizeze apariția articolelor pe teme istorice în presa literară română”.

Mihai Pelin, colaboratorul lui I. C. Drăgan, le era recunosător, înseamnă, pentru permisiunea publicării în Almanahul revistei „Săptămîna” (1988) a unui „atac frontal” la Curzio Malaparte; prilej de a minimaliza în stilul neo-revizionistilor extremei drepte vest-europene soarta evreilor români în timpul Holocaustului. Cu avizul celor doi „singuri autorizați” cenzori

ai partidului, „Minclunfle lui Malaparte” intrau triumfal tot în 1988 și în primul volum „Antonescu” al lui I. C. Drăgan.

Lanțul slăbiciunilor nu e greu de reconstituit de la Eugen Barbu, via Comitetul Central al P.C.R., la un fost membru al Gărzii de Fier, I. C. Drăgan, autoinvestit cu misiunea spulberării în străinătate a așa-ziselor prejudecăți istorice și, în treacăt, cu denigrarea „omului rusilor”, regele Mihai, și reconsiderarea meritelor „Gărzii de Fier”. O colaborare care a funcționat perfect pînă la căderea regimului Ceaușescu și care, din nefericire pentru falma istoriografiei românești în lume și nu numai la ei, funcționează în continuare în forme apropiate.

Istoria trebuia să slujească — așa cum „ordona” prin 1979—80, într-un acces de furie, generalul Ilie Ceaușescu — exclusiv interesele și tezele partidului și, în lipsă de slujbași suficienți de devotați în adevăratele institute de istorie, erau întrebuințați mercenari de ocazie ca Mihai Pelin, Vadim Tudor și sponsori străini ca I. C. Drăgan.

Ce făceau între timp istoricii români aflați în grațiile celor doi cenzori și al generalilor Vasile Arimă și Ilie Ceaușescu se poate afla tot de la Mihai Pelin și tot dintr-o publicație a lui I. C. Drăgan, „foala” „Europa și Neamul Românesc”. Dacă ar fi să-l credem pe Mihai Pelin, istoricii nu prea munceau. „Ciudat — scria el în numărul din aprilie 1989 al amintitei foi — dar la Arhivele Statului, luni în șir nu am întîlnit decît un singur istoric [...] În rest, sala era plină de pensionari [...] La fel la arhivele militare și sărbătoare cînd apare un istoric civil. Cu alte cuvinte, în istoriile române — nu în toți firește — s-a lăcuit a anume leno...”

Totul mergea perfect în cea mai bună dintre lumi și, nota același protejat al lui Eugen Barbu, al secției de propagandă și al lui I. C. Drăgan, „a fost o vreme cînd la arhivele statului se putea consulta o multime de fonduri dintre cele mai interesante, cu formalități minime. Cui nu a profitat de acel timp îl dorim sănătate”.

Vrednicul scriitor care, spre deosebire de

mai lenesii istorici români, s-a bucurat în ultimii cinci ani de privilegiul de a face inveta între București, Veneția și Milano, enervat de criticile aduse de emigrația românească volumelor despre Antonescu editate de I. C. Drăgan, făcea publice în aceeași „foală” lista arhivelor pe care le-a consultat: Arhivele Comitetului Central, Arhivele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C., Arhivele Ministerului de Interne, Arhivele Statului București, Arhivele Ministerului de Externe etc., etc.

Nu aș fi scris aceste rînduri dacă nu mi-ar fi căzut în mîna de curînd o nouă serie de documente și mărturii editată la Iași de cercetătorul Gheorghe Buzatu: „Mareșalul Antonescu în fața istoriei”, vol. I—II. O culegere de texte despre care ar fi multe de discutat, atît în ceea ce privește conținutul, cit și forma, ambele departe de exigențele editoriale cu care ne-au obișnuit istoricii leseni autori ai colecției „Români în istoria universală”.

Dar, deocîndată, altceva merită relevat. Cercetătorul ieșean, mai puțin vrednic (?) decît Mihai Pelin și I. C. Drăgan, dă o mostră în cuvîntul introductiv pentru ușurința cu care se puteau consulta arhivele folosite pentru întocmirea volumelor apărute la Milano. Gh. Buzatu își amintește între altele că prin anii... 1973—1974, a realizat „după îndelungi și delicate demersuri, o documentare corespunzătoare în arhivele fostului C.C. al P.C.R. și ale Institutului de studii istorice și social-politice”; arhive pe care, nu lipsit de ilic, preferă să le numească în notele volumului său „Arhiva Istorică Secretă, București”. Ce nu îi se spune, nici astăzi amatorilor de istorie — cei profesioniști o știu de mult — este cine avea acces în acea arhivă secretă, cine selecta sulele de pagini de texte care nu pleacă spre a fi publicate în Italia; publicate și destinate nu cercetătorilor științifici sau în memoria mareșalului Antonescu, ci mai curînd pentru gloria omului de știință care în 1940 le oferă (italienilor „Lămuriri despre doctrina legionară”.

Arhiva secretă de ieri ar trebui să fie astăzi publică după cum, pentru a-l cita pe

prof. Șerban Papacostea, „rolul mareșalului Ion Antonescu în istoria țării, cu meritele și umbrele sale, urmează a fi fixat de cercetări istorice autentice, pe baza unei documentații cuprinzătoare și sigure, nu pe surse fabricate ad hoc pentru a stuji țelurile antidemocratice ale totalitarismelor de esență comună...” („Europa. Publicație de orientare liberală”, nr. 8/1990).

Din păcate, spuncam, colaborarea dintre I. C. Drăgan, recuperat de noul regim de la București, și vechii săi protectori și „scriitori” continuă. Acel prag minim al bunului simț la care făceau apel Șerban Papacostea în revista de orientare liberală „Europa” și Andrei Pippidi în săptămînalul „22” a rămas deocîndată neatins, din moment ce mărturiile editate (și reeditate) neștiințific și cu teză de I. C. Drăgan și cei care l-au protejat sub regimul Ceaușescu sînt în continuare sursă de înșelăciune.

Așa se face că sub egida lui Eugen Florescu ziarul „Democrația” (1, nr. 35, septembrie '90) extrage din volumele Drăgan pretinse documente „noi și inedite”, publicîndu-le trunchiat, pentru a falsifica pe mai departe istoria. Așa pare să se explice și faptul că volumele „Antonescu în fața istoriei”, tipărite la Iași, utilizează discret, uneori sub formă de extrase reduse, altele necitindu-le ca atare, aceleași mărturii și documente puse în circulație, via Milano, de propaganda ceaușistă. De propagandă ceaușistă sau cu contribuția unor oarecare istorici de la Iași?

Un cercetător bucureștean care a contribuit la ilustrarea volumelor de la Iași se plîngea, într-un interviu recent, că istoricii români aflați în străinătate, care au protestat în anii trecuți împotriva distrugerii patrimoniului național, își uită astăzi timpul cît patrimoniul, din care fac parte integrantă atît documentele cit și mărturiile de arhivă, continuă să fie, în convență cu slujitorii ai vechiului regim, dacă nu distrus, valorificat distorsionat și nepus în valoare în mod obiectiv. Pentru a nu se repeta istoria, vinovații deceniilor trecute și faptele lor nu trebuie uitați atît de repede. În așteptare — un an de zile este un timp scurt — e adevărat, nu ne rămîne decît să protestăm pe mai departe împotriva perpetuării, atît cît mai există ea, a vechii maniere de a gîndi și a scrie istoria... ■

Lausanne, noiembrie 1990

VICTOR ESKENASY

Vechi membru al Gărzii de Fier, locuind în Mallorca (Spania). Proprietar al „Butan-Gas”. Decan (presedinte) al Fundației Europene „Constantin Drăgan”. Vice-presedinte al Federației Internaționale de Marketing.

1 iulie 1971: vorbește la Timișoara cu ocazia Seminarului Internațional de Marketing („Scinteia”, 2 iulie 1971).

3 iulie 1971: asistă la închiderea Seminarului de Marketing din Timișoara — „în numele Federației Internaționale de Marketing, dr. Constantin Drăgan, originar din România, vice-presedintele Fundației, a adresat multumiri organizatorilor români pentru condițiile create în vederea desfășurării în cele mai bune condiții a seminarului destinat dezvoltării economice internaționale”. („Scinteia”, 4 iulie 1971, sub titlul „Marketingul și promovarea relațiilor economice internaționale”).

21 august 1971: este primit de Nicolae Ceaușescu („Scinteia”, 23 august 1971, sub titlul „Primitul la tovarășul Nicolae Ceaușescu”, cu precizarea „Presedintele Consiliului de Stat s-a întretinut cordial cu oaspetele”).

1 septembrie 1971: acordă un interviu, avînd ca subiect marketingul, „României libere”.

29 ianuarie 1973: este oaspetele Universității din Timișoara și al Filialei locale din Timișoara a Asociației Române de Marketing („Scinteia”, 21 ianuarie 1973: „Vice-presedintele Federației Internaționale de Marketing, dr. Iosif Constantin Drăgan, membru al Academiei tiberiene din Roma, care se află de cîteva zile în țara noastră, a fost joi oaspetele Universității Timișoara și al Filialei locale a Asociației Române de Marketing — AROMAR”).

21 februarie 1973: este primit de Nicolae Ceaușescu și de soția sa („Scinteia” din 22 februarie 1973: „Tovarășul Nicolae Ceaușescu a primit pe dr. Constantin Drăgan. Luni, 21 februarie, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a primit pe dr. Constantin Drăgan, originar din România, vice-presedintele al Federației Internaționale de Marketing, care face o vizită în țara noastră. Cu acest prilej a avut loc o convorbire, care s-a desfășurat într-o atmosferă cordială.”) Acordă un interviu asupra marketingului „Scinteii” din 23 februarie 1973.

Adresează condoleanțe lui Nicolae Ceaușescu cu prilejul morții tatălui acestuia („Scinteia”, 27 aprilie 1972).

6 septembrie 1973: vorbește la Conferința cercetărilor asupra viitorului omenirii de la București („Scinteia”, 7 septembrie 1973).

9 septembrie 1973: este primit de Paul Niculescu-Mizil („Scinteia”, 18 septembrie 1973).

Din cariera unui colaboraționist:

Iosif Constantin Drăgan

7 februarie 1974: asistă la Inițial Seminar Național de Design organizat de Asociația de Marketing a R.S.R. („Scinteia”, 8 februarie 1974: „Participanții la lucrări au fost salutați, de asemenea, de Constantin Drăgan, Președintele Fundației Europene «Constantin Drăgan». El a subliniat că demnitatea a devenit astăzi o noțiune care trebuie cunoscută nu numai de specialiști, ci și de consumatori”).

8 februarie 1974: este primit de Nicolae Ceaușescu. În aceeași zi acordă un interviu despre marketing „Scinteii” din 9 februarie.

28 aprilie 1974: acordă un interviu „României libere”.

Devine Președintele Federației Internaționale de Marketing. Pe 24 iunie deschide în București lucrările Congresului Federației Internaționale de Marketing („Scinteia”, 25 iunie 1974: „În numele participanților la Congres, Președintele Federației Internaționale de Marketing, dr. Constantin Drăgan, a exprimat președintelui Nicolae Ceaușescu încredințarea grațioasă pentru atenția deosebită acordată acestei manifestări Internaționale găzduite de Capitala României”).

Acordă un interviu „României libere” din 29 iunie 1974.

Acordă un interviu „României libere” din 27 ianuarie 1975.

8 august 1975: se întîlnește cu Nicolae Ceaușescu („Scinteia”, 9 august).

Devine președinte al Camerei de Comerț Italo-Române cu sediul în Milano. Pe 10 octombrie face o vizită în România ca șef al unei delegații de oameni de afaceri. Are întrevoderi și convorbiri cu omologul său român, Roman Moldovan („Scinteia”, 17 octombrie).

Se întîlnește cu George Macoveșcu („Scinteia”, 18 octombrie 1975: „Delegația Camerei de Comerț Italo-Române, condusă de prof. dr. Constantin Drăgan a fost primită vineri de Ministrul Afacerilor Externe, George Macoveșcu. Cu această ocazie a avut loc un schimb de păreri cer-

vînd unele aspecte ale relațiilor economice româno-italiene și desfășurarea acestora în perspectivă”).

9 septembrie 1976: îi este decernat titlul de „Membru de onoare” al Asociației de Istorie comparativă a Institutelor și Dreptului în R.S.R. („Scinteia”, 10 septembrie: „La Asociația oamenilor de știință din R.S.R. a avut loc joi festivitatea decernării titlului de membru de onoare al Asociației de Istorie comparată a Institutelor și Dreptului din R.S.R. lui Constantin Drăgan pentru activitatea sa științifică remarcabilă și preocupările sale pentru mai buna cunoaștere a României în lume”).

27 ianuarie 1977: adresează felicitări lui Nicolae Ceaușescu cu ocazia zilei de naștere („Scinteia”, 28 ianuarie: sub titlul „Tovarășul Nicolae Ceaușescu a primit telegrama de felicitare din partea...”, printre expeditori numărîndu-se și Iosif Constantin Drăgan, Președintele Fundației Europene «Drăgan»”).

19 iulie 1977: este primit de Nicolae Ceaușescu („Scinteia”, 20 iulie).

5 mai 1978: este primit de Nicolae Ceaușescu („Scinteia”, 6 mai).

15 mai 1978: asistă la deschiderea celui de-al nouălea curs universitar de Marketing la Bala Mare („Scinteia”, 17 mai).

Trimitte o telegramă de felicitare lui Nicolae Ceaușescu cu ocazia zilei de naștere („Scinteia”, 30 ianuarie 1979).

28 aprilie 1979: vorbește la închiderea cursurilor postuniversitare de marketing-management („Scinteia”, 29 aprilie).

9 iunie 1980: se întîlnește cu Nicolae Ceaușescu („Scinteia”, 17 martie).

Verbește la sesiunea științifică prilejuită de împlinirea a 2000 de ani de la crearea statului dac centralizat („Scinteia”, 9 august 1980).

Verbește la Simpozionul Internațional „Oamenii de știință și pacea” („Scinteia”, 6 septembrie 1981).

16 martie 1982: este primit de Nicolae Ceaușescu („Scinteia”, 17 martie).

Verbește, la Viena, la Simpozionul „Cattacuzino — Români, apărătorii Europei” („Scinteia”, 13 septembrie 1983).

Verbește la Simpozionul organizat de Asociația de prietenie belvoto-română de la Geneva și Fribourg, avînd ca subiect unirea Transilvaniei cu România („Scinteia”, 3 decembrie 1983: „Simpozionul dedicat Unirii, desfășurat la Chêne-Bourg (Geneva) în prezența a 200 de persoane (...) a permis unor personalități (...) să aducă un omagiu luptei poporului român de-a lungul veacurilor”).

O activitate atît de sustinută și-a primit în cele din urmă, răsplata adecvată: într-un articol despre colaboraționismul ceaușist, apărut în „Panorama” (cel mai important săptămînal politic italian), la sfîrșitul lui noiembrie 1988, semnat de dl. Bruno Crimi, bun cunosător al realităților românești, profesorul doctor Iosif Constantin Drăgan ocupa, cu al său caz, extrem de puțin spațiu: 4—5 rînduri. Contextul diferit, îl transformă într-un pigmeu printre giganti. Procesul intențat, nu de mult, în aprilie 1989, pentru calomnie, atît hebdomadarului, cît și redactorului Crimi, a ajuns să fie cunoscut și la noi datorită articolului apărut în „România liberă” din 25 octombrie 1990 (semnat de Adrian Niculescu din Milano), un număr ulterior al cotidianului informîndu-ne despre rezultatul acțiunii. Hotărîrea judecătorească a Secției I penale a Tribunalului din Milano, din noiembrie 1990, l-a achitat pe Bruno Crimi și l-a declarat pe Iosif Constantin Drăgan drept „legionar fascist și colaboraționist al regimului Ceaușescu”. Printre probele acuzării, figura un articol publicat în „Conquiste d'Impero”, Roma, 1982 (8 pag.), sub titlul „Corporatismul și doctrina legionară” împănât cu citate „din gîndirea” lui Corneliu Zelea Codreanu. Cu tot sprîjlnul acordat de mai noii și vechii prieteni — de exemplu, „adeverinta” gliberată de Ambada română din Roma, conform căreia Iosif Constantin Drăgan nu fusese niciodată colaborator al defunctului regim (9 — sentința nu a putut fi evitată. La spa carior, așa răsplătit. Cu toate că, în ultimă instanță, fostul prefect de Lugoj din 1940 nu ar avea de ce să se plîngă: succesul fostului său „colaborator” și prieten Nicolae Ceaușescu nu a existat să-l întîndă mîna și să-l „primenească”, reînnoind firul unor interese mult prea serioase, probabil, pentru a putea fi întrerupte de un trecut atît de infamant și de penibil. ■

NICOLAE BALTA

VLADIMIR BUKOVSKI

Cum a căzut Gorbaciov în propria sa cursă

Vladimir Bukovski este unul dintre cei mai celebri disidenți ruși. Are acum 42 de ani și locuiește în Anglia. Eliberat în 1976, în schimbul unui spion sovietic, după doisprezece ani de gulag și aziluri psihiatrice, credibilitatea nu îi poate fi pusă la îndoielă, iar verdictele lui privind viitorul sistemului comunist sînt necruțătoare. Bukovski, care, în ultima sa carte URSS, DE LA UTOPIE LA DEZASTRU, prevedea deja eșecul perestroikăi lui Gorbaciov, anunță azi dislocarea imperiului sovietic și descompunerea Armatei Roșii, într-un interviu acordat lui Eugène Silhanoff și apărut recent în revista „Paris Match”, interviu din care redăm ample fragmente.

● Alternarea războiului rece și a destinderii era o veche tactică a Kremlinului, care a sfîrșit prin a se întoarce împotriva lui

„P.M.”: Care au fost greșelile lui Gorbaciov ce au determinat instalarea haosului în U.R.S.S.? Oare nu puteam vedea în el un Ludovic al XVI-lea al unei revoluții care îl depășește?

Vladimir Bukovski: Eu nu aș pune astfel problema. Sistemul comunist nu depinde de un singur om. E un sistem comunist, adică un sistem condus de o întreagă nouă structură, de o nouă elită, o „nouă clasă”, cum spunea Djilas. Și este evident că nimic nu poate să depindă de concepțiile unui singur personaj, de ceea ce dorește sau înțelege el. Alți factori au avut un rol important în catastrofa actuală. Sistemul sovietic a oscilat dintotdeauna între două faze: una era ceea ce în Occident se numește „destindere”, cealaltă era războiul rece adică faza de înăsprire. Aceste două faze reprezentau o necesitate tactică de care conducătorii sovietici nu se puteau lipsi. Aveau nevoie de aceste două modalități pentru a putea trece de la una la alta: se foloseau de faza dură pentru a pune mîna pe teritoriile la care riveau, pentru a-și întări sistemul în interior și a înfrînge orice fel de opoziție. Dar, în același timp, toate aceste măsuri slăbeau economia, împiedicau reformele și întîrziu dezvoltarea țării. Și astfel seosea clipa cînd erau nevoiți să treacă la cealaltă modalitate: faza de destindere, ce le permitea să redrezeze economia, cel mai adesea grație tradi-

țiilor și ajutoarelor din Occident, și să zguduie voința de apărare a acestuia, să determine o slăbire a tensiunii și să pregătească viitoare obiective ale planurilor de eucerire, activități subversive și export de revoluție.

Dar această fază de destindere avea ca efect și o slăbire a bazelor înseși ale sistemului sovietic. Într-o anumită măsură îi slăbea din interior. Ceea ce pune regimul în imposibilitatea de a menține controlul. Atunci, conducătorii se vedeau obligați să reacționeze trecînd din nou la linia dură. În felul acesta, ciclurile au continuat să se succedă.

Dar pînă la urmă a venit și ziua în care această alternanță devenea obicei și-a trezit în fața unei situații în care, din motive economice imperioase, conducătorii sovietici au fost nevoiți să meargă mult prea departe de cît era posibil din punct de vedere politic în îndulcirea sistemului: în reformele economice trebuia mers mult mai în profunzime de cît permiteau condițiile politice. E ceea ce a trebuit să facă Gorbaciov. Dar acest fapt a destabilizat într-o măsură atât de mare puterea, încît nu a fost departe momentul în care el a pierdut controlul asupra situației.

La început, ciclul gorbaciovian putea trece drept o destindere normală. A început în 1985, și țelul pe care și-l fixase atunci partidul nu depășea cadrul tradițional al fazelor de destindere. Se spunea: uități-vă, vom promova o reformă a economiei, vom introduce și mai mult cointeresarea și unele elemente ale sistemului „semi-economiei de piață”, așa cum se practică în țările din Est. Aveam modelul Ungariei, care pe

atunci era comunistă dar a cărei economie funcționa încă, oarecum, în timp ce a noastră se prăbușea. Pînă și China părea să fi reușit să pună pușoa ordine în agricultură. Trebuia, deci, după modelul acestor țări, să aruncăm o parte din lest. Aceasta era „perestroika”, restructurarea. Restructurarea a ce? A socialismului. Ceea ce nu înseamnă că ne pregăteam să renunțăm la el, și pur și simplu că se dorea reconstrucția lui în vederea relansării. Acesta este scopul limitat pe care îl viza Gorbaciov. A fost, însă, depășit de evenimentele. De unde și haosul actual. În Rusia, Gorbaciov este astăzi cu totul desconsiderat.

● Moscova a subestimat ura profundă a popoarelor Europei de Est față de comunism

„P.M.”: Dar în Occident prestigiul său a crescut fără încetare, atîngînd proporții impresionante încă înaltea consacrarilor prin premiul Nobel pentru pace.

V.B.: În politica externă, grupul lui Gorbaciov își fixase un mare număr de obiective noi. Era vorba, în primul rînd, de a obține credite în devize și asistență tehnică din partea Occidentului, ceea ce părea perfect realizabil întrucît el teva inițiativă în domeniul dezarmării, slăbind tensiunea și limitînd unele conflicte apreciate drept locale. În realitate, aceste conflicte nu erau deloc locale, ci făceau parte dintr-o strategie globală. Dar, din punctul de vedere al Occidentului, important era calmul, fie că era vorba de Afganistan, de Angola

sau de Nicaragua. Toate aceste puncte trebuiau abandonate, și nu numai că nu vom pierde nimic, ci vom câștiga în prestigiu. Am putea câștiga prestigiu și în Europa dacă vom slăbi regimurile comuniste din Est, dacă vom face să dispară zidul Berlinului și îi vom lăsa pe nașii să se reunifice. Aceasta vor fi gata să plătească orice preț în schimbul reunificării. Am putea să ne impunem condițiile, adică, înainte de orice, retragerea tuturor trupelor americane din Germania federală, căreia îi vom cere să părăsească N.A.T.O. și să se lege de Uniunea Sovietică printr-un fel de tratat asemănător celui de la Versailles. În felul acesta am putea domina Germania, iar a domina Germania înseamnă să domini Europa. Moscova se aștepta să vadă N.A.T.O. dislocîndu-se americanii întorcîndu-se acasă și rușii devenind unica forță stăpînitoare de pe scena germană. Așa vedeau situația stăpînii de la Kremlin.

„P.M.”: Dacă a guvernarea înseamnă a prevedea, se poate spune că Gorbaciov nu a știut să prevadă ceea ce se va întîmpla în Europa de Est.

V.B.: El și grupul lui își închipuiau că au prevăzut întocmai viitorul, dar s-au înșelat în toate prevederile lor. Au subestimat ura popoarelor Europei de Est față de comunism. A fost marea lor eroare, eroare tipică pentru regimurile autoritare.

● Patruzeci de ani de comunism nu au dus la uitarea completă a trecutului

V.B.: Primii pași ai lui Gorbaciov au apărut totuși drept remarcabili: pînă în 1986, totul a decurs conform planului; succesele din Occident erau impresionante. În 1987, „gorbysmania” era universală. Resign și doamna Thatcher îl ajutau pe Gorby. Gorbaciovistii erau încă stăpîni pe situație și, în 1987, au început să acționeze conform strategiei stabilite. Iar dacă ar fi reușit pînă la capăt ar fi fost o catastrofă pentru noi. Dar în acel moment s-au trezit confrunțați cu probleme deosebit de grave. Reforma economică nu dădea rezultate în U.R.S.S., unde ar fi trebuit să se meargă mult mai departe. Țările din Est se aflau într-o situație înfrîntă mai bună: acolo, comunismul nu dăta dăci de patruzeci de ani, în timp ce în U.R.S.S. dăduse de mai bine de șaptezeci. Diferență esențială.

Traducere de BOGDAN GHIU

(Va urma)

Autorul acestor pagini s-a întors de curînd de la un simpozion internațional despre începuturile colonizării grecești în bazinul Mării Negre, organizat la Vani, R.S.S. Gruzină.

Ca orice român trecut printr-o revoluție și ajuns la capătul Europei, am vrut să aflu cît mai multe despre felul cum oamenii de aici privesc prezentul și viitorul. Toți ne întrebau care este situația reală din România, acum, ce se gîndeau în confruntări. Dar numai est-europenii înțelegeau cu adevărat situația și ne povesteau întîmplări similare din țările lor. Cîi despre georgieni, cu ei discutiile se desfășurau cum așa: noi le povesteam începutul unor evenimente de la noi, iar ei ne spuneau ce a urmat. Și invers! De parcă trăim în aceeași țară. Și unii și alții știam să citim dincolo de „adevărul” comunicărilor oficiale, prin care aflăm despre evenimentele internaționale. După est-europeni urmau spaniolii, trecuți și ei printr-o dictatură de cîteva decenii. De unde am înțeles că trebuie să căutăm surșii mai înfrînt tot de la „țările frățești”.

Cîteva cuvinte despre Georgia (Sakartvelo în georgiană, Gruzia în rusă). Este o țară muntoasă la sud de Caucaz, situată de o parte și de alta a fluviilor Rioni și Mtkvari. Se învecinează cu Marea Neagră la vest, Federația rusă la nord, Turcia, Armenia și Azerbaidjan la sud și est. Granițele actuale, la fel cu ale celorlalte republici sovietice, nu reflectă granițele etnice. O parte însemnată a georgienilor trăiește în Turcia, iar în Armenia și Azerbaidjan viețuiesc importante minorități georgiene. Pe teritoriul actual există două republici autonome — Abhază cu portul Suhumi, Așera cu Batumi — și Resina autonomă Osetă. Majoritatea georgienilor sînt creștini ortodocși, alții sînt catolici, iar în Turcia musulmani. Partea așerană a țării este vestita Colchida, patria Medeei și a „linii de aur”. Din partea răsăriteană, Iberia antică, erau de bastină Sota Rustaveli și Antim Ivi-reanu.

Datorită excepționalelor resurse naturale (cupru, fier, aur și argint) Georgia a fost legănată unor civilizații străvechi, excepțional de avansate acum patru milenii, în legătură atîrnată cu marile culturi ale lumii: babiloniană, hitită, armeană, persană, greacă, romană, bizan-

SAKARTVELO-GAUMARJOS

Georgienii, azi

Înă. Creștinismul adoptat de timpuriu, oficial din 337, s-a grefat pe civilizația locală și a transformat Georgia în cel mai avansat bastion al creștinătății în tot Eșul Mediu. De aceea a și avut de înfrînt prin secole atacurile a numeroase popoare musulmane: arabi, turci selgiucizi, tătari, persi, otomani. În 1801, cerînd ajutor împotriva atacurilor musulmane, Georgia este anexată de Rusia. Ca urmare a Revoluției din Rusia, în 1917 țara își proclamă independența, care durează însă doar pînă în 1921 cînd o rebeliune bolșevică aduce intervenția Armatei Roșii. Cels trei republici transcaucasiene, Georgia, Armenia și Azerbaidjan se unesc într-o federație sovietică, iar în 1922 intră „de bună voie” în componența U.R.S.S., suferînd aceleși „preferenți înnoțitoare” ca toate țările din „lagărul socialist”, la care se adaugă intenșivul proces de denaționalizare.

În zilele noastre, Georgia a fost și ea atîrnată de perestroika și glasnost.

Trecerea conștiinței naționale a georgienilor s-a culminat la 9 aprilie 1989, cînd o mare manifestație pentru independență și democrație de la Tbilisi a fost înabuzată de trupe sovietice din circa 40 de unități diferite, care au deschis focul împotriva manifestanților. 29 victime oficiale, dintre care 18 femei între 16 și 88 de ani!) și au folosit gaze de luptă cu efect paralizant. Natura acestor gaze nu a fost dezvăluită, iar armata a negat folosirea lor. Au urmat manifestații de protest în întreaga Uniune Sovietică și o mare emoție în opinia publică internațională. Și astăzi se află în spitale sute de oameni care au suferit efectele gazelor. Au fost aduși experți din întreaga lume pentru a se stabili natura lor. Un armean din Georgia, veteran din Afganistan, a recunoscut că acestea nu fost utilizate și acolo de armata sovietică.

În lunile următoare atenția presei mondiale s-a deplasat spre Europa centrală și răsăriteană, unde în același an s-au prăbușit rînd pe rînd dictaturile comuniste Georgia a fost dată uitării. Georgienii însă nu au uitat.

Pentru georgienii de astăzi, comunismul este sinonim cu stăpînirea străină. Statuile lui Lenin și majoritatea monumentelor amintind de comunism au fost înălțurate. Inscripțiile în limba rusă au dispărut în cea mai mare parte, cu excepția indicațiilor rutiere și a firmelor de stat care le dublează pe cele georgiene și sînt abia vizibile.

La intrarea palatului Sovietului Suprem din Tbilisi, unde a avut loc reprezentarea, pe locul unei sculpturi înfrîntînd un muncitor și un țiran a fost înălțat un monument modern purtînd inscripția „9 aprilie”. În fața lui, spre bulevardul fost „Lenin”, sînt pietre comemorative din rocă neagră, cu inscripții în alfabetul georgian. Tot acolo, un panou cu fotografii din 9 aprilie: victime, scene de violență, fotografiile celor uciși. Acolo, și în două curți mari din apropiere pe care este abordat vechiul stîndard național, oamenii se adună și discută, ca în Piața Universității. Femei în dolii...

În cartierul vechi din Tbilisi, un atelier fotografic expune și vinde fotografiile cu imagini ale luptătorilor pentru independență națională, din 1917 și din 1989, cu imagini ale represuni.

La Kutaisi — altă veche capitală, azi centru universitar — în muzeul național din localitate s-a organizat, la un an de la represiune, o expoziție documentară cu fotografii ilustrînd continuarea luptei pentru independență, cele mai multe, desigur, cu imagini din aprilie 1989...

Ce vorbesc oamenii

În Georgia există astăzi peste o sută de partide și grupări politice (ca la noi!). Ele însă nu acționează în comun, ci divergent (ca la noi!). Se pare că influența lor, cu excepția orașelor mari, este încă redusă.

Ce face nomenclatura? Ea este foarte „georgiană”, adică naționalistă și tot în

frunte. Patronază diferite manifestații culturale, participă cu zel la ceremoniile religioase, se închină (unde ai mai văzut asta?).

La 30 septembrie aveau loc alegeri pentru o convenție națională care urma să hotărască soarta republicii. Nici un afiș electoral, nici o propagandă pe străzi. Din rînd în rînd se organizează mitinguri, altele toate propaganda se făcea prin mass-media. Oamenii nu înțelegeau prea bine ce trebuiau să hotărască și pe cîte urme să aleagă. Mai ales că în octombrie au loc alegeri locale.

Au apărut numeroase ziare și reviste noi, multe de opoziție. Libertatea presei pare a fi, totuși, o realitate. Prin chioscuri, de stat și particulare, au apărut zecile de fotografii cu fețe frumoase, în costume de baie... Hafturile magazinelor sînt foarte... remanente.

Ca în tot estul Europei și aici există probleme cu minoritățile bincințele, acestea doresc suveranitatea deplină, cu republici separate în cadrul U.R.S.S. Cu toate că — spun georgienii — și în zonele cu autonomie acestea sînt tot în minoritate. Conflicte etnice, conflicte religioase (ortodocși, armeni, monofiziti, musulmani), manipulate cu grijă de la „centru”. Unde am mai văzut așa ceva?

Am făcut cunoștință cu muzica georgienilor. Sînt vechi cîntec populare și imnuri religioase, politice, interpretate de coruri bărbătești în care întresărește tristetea, dar și mîndria și speranța. De fiecare dată, în ocazii solemne, festive sau la banchete revuea un dinloc solemn, pe versurile unui poet vechi, și ilustra. Mi s-a spus că el conșinea cîntecul „De ce ești tristă, mamă Georgia?”. La suzul său toți se ridică în picioare ca pentru imnul național. Toasterile și urările georgiene se încheie cu ararea: „gaumarjos”, care înseamnă „pentru Victorie!”. Dar cea mai iubită urare pentru care un georgian își dă cămașa de pe el, este „vilhep!” (pentru fiii noștri!).

Aceste urări măsoară, cred, toată durerea și îndrjirea unui popor mîndru și inteligent, cu o remarcabilă cultură, silit să trăiască sub ocupație străină.

SAKARTVELO, gaumarjos!

NICULAE CONOVICI

PANAIT ISTRATI

SPOVEDANIA UNUI ÎNVINS

1927, Moscova, a zecea aniversare a Revoluției... Internaționala comunistă și Prietenii U.R.S.S. își trimit delegații să asiste la marea și pidoitoare sărbătoare a muncitorilor din „patria sovietelor”. Atmosferă festivă, vitrine îmbietoare, bubuitoare cantece de lanfor, discursuri avântate, vizite în minunatele fabrici și pe minunatele meleaguri ale țării proletarietului, prima carte... Plus toasturile, nenumăratele toasturi la nepizitele banchete oferite de „muncitorii” sovietici în cinstea oaspeților veniți din toate colțurile lumii să le cunoască traiul fericit. Din cârdu oficial, rămânând mai în urmă, se desprinde Panait Istrati. Va mai sta în Uniune și după căderea cortinei peste spectacolul atent regizat al aniversării. Va intra în uzine pe ușa din dos, se va lăsa de burocrăție, va descoperi mizeria, corupția, minciuna și descurajarea. Rodul celor șaisprezece luni petrecute în U.R.S.S. va fi trilogia Spre altă floară, apărută în 1929 în franceză. Spovedania unui învins este primul volum al trilogiei (singurul scris într-adevăr de Istrati). Celelalte două au fost doar semnate de el „pentru a le asigura difuzarea” și a da naștere „dezbaterei interzise în Rusia și în Internațională”. S-a spus că Spovedania ar reprezenta „schimbarea la față” a autorului. Cititorii români vor putea din nou judeca ei înșiși, după alți ani în care nu au avut acces la cartea aceasta ascunsă până nu demult în fondurile speciale ale bibliotecilor. Spovedania a mai apărut în românește între războaie în „Cugetarea”, în traducerea lui P. Ioanid (de fapt, Ion Pas, care din motive lesne de înțeles nu a dorit să se știe cine se ascundea în spatele pseudonimului). Reproducem câteva fragmente din introducerea („Spovedania pentru învins”) obținută prin amabilitatea Editurii „Humanitas”, unde sînt în prețuire toate cele trei volume ale trilogiei Spre altă floară.

Învinsii sînt toți aceia care, la sfîrșitul sau spre sfîrșitul vieții, se găsesc în dezacord sentimental cu cel mai bun dintre semenii lor. Eu sînt unul dintre acești învinși. Și, deoarece există nenumărate feluri de a fi în dezacord sentimental cu semenii, precizez că în cazul meu e vorba de dureroasa despărțire care îl aruncă pe om afară dintr-o clasă, după o viață de aspirații comune cu ale acestei clase, rămîind totuși fidel simțămîntelor care l-au împins dintotdeauna să lupte pentru dreptate.

Căci nevoia de dreptate este un simțămînt, nu o teorie. O știu astăzi prea bine, căci am făcut nenumărate verificări și am dovezii în sprijin. Cu unele excepții — minunate excepții, uoare, dar care nu schimbă cu nimic drama — toți cei ce se jung la revolta prin teorie, prin teorie și părăsesc, după exemplul celor care vin la ea mînași de stomac sau de ambiții și care pleacă pe același drum. Dimpotrivă, simțămîntul e forță care înfracă viața toată și o împărtășe în cele patru zări. Ar trebui, poate, să definesc mai bine acest simțămînt, dar, dacă ar fi să tot dau definiții la floarea pazei, mai bine ar fi rămas zugrav.

[...] El bine, mă despărț de prietenii mei comunisti tocmai în ceea ce, în Rusia, constituie mîndria lor: înfrățirea socialismului. E trist pentru vechia noastră prietenie, dar așa e.

CLASA MUNCITOARE NU E VINOVATĂ

Nu discut înfrățirea aceasta, nici dacă e sau nu socialistă, cînd în realitate nu e vechi decît de întreprinderi „model” care funcționează prost și vor continua să funcționeze astfel cîtă vreme au să fie conduse de comunisti incapabili. În faptul că sistemul este incapabil încă ne-ar mai putea fi lertat, încercați de faceți din mine un ministru: vă voi răspunde îndată că nu există departament pe care l-aș putea sluji la chip folositor; dar puștii-mă să conduc un atelier de vopșitorie și mă voi achita cu pricepere de îndatoriri. Tot așa de folositor ar fi oriunde mi s-ar da puțină să înțeleg funcționarea intimă a unui sector.

Clasa muncitoare nu este spădat vinovată că nu știe ceea ce nu a fost niciodată învățată; conducătorii care i se împun sînt însă buni de streang atunci cînd li compromit viitorul alind-o să pună carul înaintea boilor, și aceasta cu orice preț, prin orice mijloace, fie ce e fi.

[...] Dacă e să despărțim lumea în clase, înseamnă să despărțim faptele pe de-a-ntr-unul deosebite — dar deosebite prin ce? Prin faptul că unii exploatează, iar alții se lasă exploatați? Că unii mîncă, iar alții, nu? E? și? Ce te faci însă atunci cînd o clasă la locul alteia, lucru care se întîmplă, de mil de ani, cu clase întregi a doua și după revoluții și aproape zilnic cu unii oameni? Credeți, vă întreb, că e o mîngiere pentru zugravii mei faptul că eu mîncă astăzi la timp, în timp ce ei continuă să se zbată în mizerie? Credeți

că pentru omenirea de mil de ani suferindă înseamnă ceva faptul că Petru Golanul se spetește în mină ori dictează dintr-un jilț confortabil?

De bună seamă, nu. De aceea, admirabila învățătură socialistă spune că trebuie suprimate clasele odăi cu exploatarea omului de către om — o sarcină care n-a fost niciodată înfrățită și care, istoriceste, îl revine clasei muncitoare.

PENTRU CE IMI BINECUVINTEZ PARINȚII

Bun. Am de nobilă și mișănosa aceasta, înfrățit în binecuvîntez părinții că au fost golani și că m-au adus pe lume golani. În binecuvîntez de asemenea existența pentru cei patruzeci de ani de mizerie cu care m-a copleșit. Căci, din moment ce destinul (sau istoria) ne-a ales pe noi, nevoiași, pentru a ne încredința o misiune pe care, în tristul trecut, nici o clasă n-a știut s-o ducă la bun sfîrșit, există răsplătă mai mare pentru suferința noastră milenară, gloria mai strălucitoare prin veacuri?

Mă gîndesc deci că, după atîtea secole de grozăvie, clasa mea vede deodată cum i se atribuie un rol în cadrul căruia virtutea, dreptatea, demnitatea, cinstea, frăternitatea, desinteresul, abnegația sînt pe primul plan. E musai să fim așa. Muzai, căci alimintari ne-am vedea acoperți pentru totdeauna de rușinea de a fi trecut lumea prin foce și subie fără să fi schimbă nimic din mersul ei. E musai și pentru că noi ne socotim, pe drept cuvînt, mostenitorii unui martiraj care numără prea multe victime pentru a putea uita suferințele în numele cărora ne erijăm în justițiarii necruțători și pentru a ne permite să comitem exact nedreptățile pe care le-am denunțat în fața lumii.

Nouă, bolșevicilor, apurînda, desfătarea, confortul, nedreptatea, abuzurile, favorurile, tot ce am considerat drept crimă și am pedepsit cu moartea, nu ne mai este permis. Înfrățit unul de-al nostru — cel puțin din generația noastră — și-ar îngădui așa ceva, sistemul datori să-l tînuim imediat la stîlp și să-l punem pe piept și inscripție concepută astfel:

Trecătorule, oprește-te și plînge-ți pe omul acesta pe care noi îl socotim țărăvare! Căci în momentul cînd, cu minime înnoșite de slugă, noi voiam să dăm lumii un exemplu de ce va să fie viața cea nouă, ei a săvîrșit, în calitate de judecător, crima de a fi trimis un nevinovat în Siberia ca să-și poată însuși rașia lui de unt!

Îată de est stoicism sistemul datori să dăm dovadă dacă vrem să ne justificăm crîmnela și să avem orocari sorții de îndreptare a lumii.

Dar așa ceva nu este la îndemîna unei clase întregi. De ce? Pur și simplu, pentru că ea e plăsmă din aceeași dorinți și poftă ce și cealaltă clasă. Dacă, în loc să-i muncească pe alții, ea e cea muncită, aceasta nu se datorește curajului ei sufleteș, ci imposibilității de a face altfel. Voi fi acuzat de trădare pentru că afirm

aceasta? Mamele noastre sînt, cu siguranță, niște sfinte, dar asta numai pentru că nu ne-au putut face mareșali. Înfrățit aceasta e atît de adevărat, înfrățit nu cunoșc „revoluționar”, fie el dictator sau chibbur, care să nu fi făcut din fiul său un „intelectual”!

Cu alte cuvînte, cred că sistemul intructiv la fel. Cum se explică atunci faptul că spațiile vibrează mai mult de elanuri generoase decît de prostii transmise telefonice și telegrafice?

Prin aceea că sistemul la fel de intructiv. Asta în primul rînd. Apoi, pentru că majoritatea omenirii e formată din indivizi înștați după dreptate. Așadar, cei înștați după dreptate și cei care au dreptul să se numească mai buni umplu serul de strigăte care tulbură spiritele, crează curente revoluționare și izbutesc deseori să alunge hidra imperialistă și militaristă. Și unii și alții par să meargă mîna în mîna, cîștigînd terena în fața inamicului actual al omenirii: capitalismul.

UN ACORD DOAR APARENT

Din nefericire, între acești oameni mai buni, care reprezintă buna-credință și progresul, și multimes care își cere dreptul sub soare, acordul nu este decît aparent. Cei dinți își fac scrupule și nu vor să acționeze decît în limitele posibilului, pe cînd multimes suferinde îi e lehamite de scrupule și limite; ea își cere dreptul, cu orice preț, și se arată gata să lupte cu orice mijloace.

Ea am neșansa să fie copilul din floare care unește conștiința omului de bună credință cu setea de dreptate a multimes din care aceasta face parte și al cărui martiraj îi e bine cunoscut. O poziție care mă pune în conflict cu toată lumea și, mai ales, cu o specie de oameni care, conștienți sau inconștienți, înștați pe toată lumea, lărgesc prăpastia care desparte oamenii ce s-ar putea lunge apropia și se declară capabili să realizeze, ea singură, toate aspirațiile clasei muncitoare, pe care le revendică vrînd să le monopolizeze.

TREPTILE DE LA APOSTOL LA SECĂTURĂ

Specia asta de oameni e personificată printr-un anumit militant revoluționar foarte frecvent, dar greu de identificat într-o mare mișcare de masă, căci ei ocupă toate treptele care duc de la apostol la secătură. Face caz de stoicism și pretinde că e superior masei și mai hotărît decît omul de bună credință. Astfel, el devine agitatorul providențial. Într-o vreme cînd conștiințele care au scrupule se izolează voluntar de multimes ce reclamă cu orice preț dreptatea, militanții acesta răspunde unei necesități sociale, asemenea ciocilor în timp de ciumă. Ei nu se lasă rugați, și

n-are concurenți. Nimeni nu-i poate tine piept. De altminteri, e de temut. Căci acolo unde marea figură revoluționară se teme de eșec, el n-are nici o teamă. Totul e făcut pentru a-și ruși, chiar și dezastrul, din care trage imediat avantaj personal.

Cunosc specia asta și o urmăresc de douăzeci și cinci de ani. Astăzi, trăsăturile ei sînt familiare. Și nu mă refer decît la cei a căror acțiune este cu adevărat inconștientă.

Aceștia sînt de două feluri: moderată și fanatică, însă deopotrivă de neștiu. Primii au compromis social-democrația. Celalți și-au găsit culbul în comunism.

Social-democrația de dinaintea războaielor nu mai există, iar militanții ei convinși a sucumbat și ei. Cel pe care îl vedem astăzi, cu excepția celorva oameni de treabă, nu e decît un profitor care s-a și așteptat la masă. Dacă face încă figură frumoasă, o face cu speranța că masa se va lungi într-o bună zi, iar numărul acunilor se va lămuri.

Odiioasă nu era așa. Masa nu exista, ei doar citeva locuri de scribi sau de gălăgioși, nelămurite. Trebuia să înfruntă cuminte dacă voia să se remarcă, fie în casa sa, fie în casa din față, pentru a într-un chip cel altul să realizeze dorința oricărui bun social-democrat: intrarea în parlamentul divin. Eșecul patriei revoluționare pentru salvarea căreia urma să mori curînd, cotizînd disciplinat.

Sindicaliștii, bolșevicii în frîng, care erum noi atunci („jos parlamentul, acțiune directă!”), displiceau profund acestor „elite” din prima linie care dicte în numele clasei muncitoare, acapara trîmbura și risul, ne excomunică și ne pune cu totul pe labe, fluturînd evanghelia marxistă. Militanții convinși, bun de gură și tare în marxism, juca pe atunci exact rolul tragic al tovarășului său comunist de astăzi. Numai ei reprezenta „conștiința revoluționară”, „aspirațiile”, „ideologia” proletarietului. Noi nu eram decît niște „trădători” sau cam așa ceva.

Multimes l-a ascultat și l-a urmat pe acost militant pînă la marea masacră care a constituit nenorocirea ei și feteșărea lui.

Dar toate acestea nu mai sînt decît istorie. Să trecem la actualitate.

Ea este mult mai tragică.

Mai mult decît oricînd, „conștiința de clasă” e monopolul celor care stau în fruntea bucatelor. Căci, astăzi, proletarietul are un grătar înfrățit pe care afiră și friptură pricîjită, aștînd maei poftă. Îată unde mă despărț eu de militanții „revoluționari” și sînt gata să-l combat.

Încă o dată: nu-i tîgăduiesc totdeauna sinceritatea. În curînd, cînd vom intra în Rusia, se va vedea în ce măsură m-am încrezut în el. Aproape că nu voiam să cred în altcineva. Dar istoria se repetă, se precipită și merge de-a dreptul spre ireparabil. În acest lucru trebuie împiedicat prin mijloacele cele mai cinșite.

?) Nu e nimic exagerat în asta: în Rusia au fost ucis oameni doar pentru a fi se putea lua cizmele.

(Va urma)

Responsabili de număr:

Andrei Pippidi (G. D. S.) și Gabriela Adameșteanu („22”)

Adresa redacției: Calea Victoriei 120, telefon, telefax 14 15 25. Tiparul executat la Combinatul Poligrafic București.

Manuscrisele republicate nu se păstrează

Redactor șef — Victor Bârsan

16 pagini — 7 lei